

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSLAM HUKUKUNDA BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI

HAZIRLAYAN

Mesut BAYAR

DANIŞMAN

Doç. Dr. Abdülkerim ÜNALAN

DIYARBAKIR

2007

ÖZET

Ticaret, insanlık hayatında önemli bir uğraştır. İnsanlığın yerleşik hayata geçmesiyle beraber işbölümü başlamış, ticaret yaygınlaşmıştır. Ticaretin gelişimine paralel olarak ticari araçlar da gelişme göstermiştir. İnsanlık tarihinde, ticari alışverişlerde takas, para, çek gibi ödeme araç ve metotları görülmüş ve sonunda plastik kredi kartları kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde Akıllı(smart)plastik kart, mal ve hizmet alımı ve kredili işlerde kullanılan en modern ticari araçtır.

İslam dini, insan hayatını düzenleyen bir kurallar bütünü olduğundan dolayı insan hayatının bir uğraşı olan ticaretin de kurallarını çıkarmıştır. Kredi kartları sonradan kullanılan bir ticari araç olduğu için tabii olarak Kuran ve Sünnette ele alınmaz, ancak bunların genel kuralları ışığında, kıyas gibi metotlarla araştırılacak konulardan biridir. İslami kurallara uygunluğunun tespit edilmesi, konu ile ilgili kurumların çalışma sisteminin bilinmesi ve işlemlerin İslam fıkhında hangi akde girdiği konusunun kavranmasıyla mümkündür. Bu sebeple kredi kartı ile ilgili hukuki araştırmaya yönelik hazırlanmış olan tezimizde banka kartları ve kredi kartlarının çeşitleri ve sistemlerinin işleyişi hakkında da bilgiler verilerek hukuki yönünün daha kolay kavranılması amaçlanmıştır. Bunun gibi modern hukukta da hukuki ilişkilere değinilmiş, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun metni eklenip etrafındaki değerlendirmelere de geniş yer ayırarak konunun pratik olarak ta faydalı olacağı düşünülmüştür.

Son zamanlarda alışverişin bir parçası haline gelmiş olan banka kartları ve kredi kartlarının yeni olması, kartların gerek kullanım amacı ve gerekse de nitelikleri bakımından değişik olmalarından dolayı uygulamalarının çoğu tartışmalı olmaya devam etmektedir. Çalışmamız da bunlar değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

The trade is an important matter in the life of the humanity. Humanbeing formed the rules in their life for ensure the justice. Because, share the goods with starting the division of labour. Humans in the begining used the sistem of Exchange that it is to exchange the goods with the goods. This system wasn't managing the humanity with its the deficiency. Later, the money was found that it is to exchange the goods with the its value. The money in the first was used mineral, it used the banknote sahape a lot of later. Money system has improved for its move is easy and it can be found. It seen improvement in the trade with industry revulation like it seen in many areas Checks after it plastic cards were used in the shopping. The credit card what in the beginning was a shopping service later started becoming a banking serviceis, the last and developed mean in the shopping

The İslam religion for a rules heap what has arrange human being life it is also has arrange the trade life. it has examined the rules for the trade and has brought new rules in the shopping are suitable to genel rules, like has arranged all other rules at the human relations. Under general rules is possible for new relations in every centurys. For this reason the credit carts aren, t taken form in the koran and in the sunna and it is one of subjects only will be explored like by comparision method. Its advisable researching for islamic rules is possible with cognition institution, work system what interest in subject and cognition procedures which contract in the islamic law.

For we think that the credit card's researching is necessary firstly, because it is a new subject and in islamic law its decision it had to known it is became subject for our these.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jüriniz tarafından Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalında İslam Hukuku YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

Üye.....

Üye.....

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../...

.....

ÖNSÖZ

İnsanoğlu, tarih boyunca çalışarak günümüze kadar gelmiştir. İnsan hayatının önemli uğraşlarından biri ticarettir. Ticaret, insanların birbirleriyle işbölümü yaparak yaşamlarını sürdürmeleri ile birlikte meydana gelmiştir. Ticaretteki araçlar, insan hayatındaki gelişmelerden dolayı değişmiştir. Bu sebeple ticaretin kuralları da değişme göstermiştir. Ancak, özellikle son asırda baş döndürücü bir şekilde ilerleyen teknoloji, ticarete de rahatlığı beraberinde getirmiştir. Zamanında bir sürü zahmetle yapılan ticari alışverişler, artık birçok özelliğe sahip kartlarla anında yapılmaktadır.

İslam ticaret hukukunda temel kaynaklarda açıklanmamış olan hükümler, kıyas ve benzeri metotlarla ele alındığından banka kartları ve kredi kartlarının İslam'a göre hükmü de aynı metotlarla açıklanmıştır. Bu konunun halen de ihtilafli bir durumda olması, kartlar hakkındaki kıyasların farklı oluşu sebebiyledir.

Kartlarla ilgili net bir bilgi elde edebilmek için araştırmada sadece hukuki tartışmalarla sınırlı kalınmamıştır. Kartların özellikleri ve sistemleri de ele alınmış, sonra bunların hukuki yönleri araştırılmıştır. Kartların İslam hukukundaki yerine geçmeden önce modern hukuktaki konumu da açıklanmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde kartlardan önce insan hayatında görülen ticari mübadele sistemleri ve araçlarının en önemlileri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Özellikle banka hakkında, kartların çoğunun bir hizmeti olmasından dolayı daha detaylı bir bilgi sunulmuştur.

Tez, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kartlar hakkında genel bilgiler içermektedir. Kredi kartlarının tek bir çeşit olmaması sebebiyle tüm çeşitlerinin açıklanması gerekli görülmüştür.

İkinci bölümde, kartların sistem ve işleyişleri üzerinde durulmuştur. Banka ve diğer kurumların kart sistemleri ve taraflar için sağladığı faydalar araştırılmıştır. Böylece kolaylık sağlayan bir ödeme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Üçüncü bölümde, kartların modern hukuktaki konumu araştırılmıştır. Bu bölümde banka kartları ve kredi kartları kanunu da ele alınmış ve kartların kullanımı ile ilgili sorumluluklar geniş bir biçimde açıklanmıştır. Yasa, detaylı bir şekilde

değerlendirilerek kredi kartları ve banka kartlarını ele alan bu tezin pratik hayatta da faydalı olması amaçlanmıştır.

Dördüncü bölümde ise, İslam hukukunda kartlarının hükmü üzerinde durulmuştur. Konunun önce bir sözleşme olarak tartışılması yapılmış ardından sistem ve uygulamaların hükmü açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezin hazırlama aşamasında kendisinden yakından istifade ettiğim danışman hocam Doç. Dr. Abdülkerim ÜNALAN'a büyük minnet ve şükran borçluyum. Çalışma esnasında fikirlerinden devamlı yararlandığım hocam Doç. Dr. Hasan TANRIVERDİ'ye ve tavsiyelerinden fayda gördüğüm Dr. Edip ÇAĞMAR'a da teşekkür etmeyi bir borç olarak addediyorum.

Mesut BAYAR

Diyarbakır-2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
İNGİLİZCE ÖZET.....	III
TUTANAK.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR.....	XII

GİRİŞ

MÜBADELE SİSTEMLERİ VE ÖDEME ARAÇLARI

I. TAKAS.....	2
II. PARA.....	4
III. ÇEK.....	8
IV. BANKA.....	12
A. Faizli Bankacılık.....	12
1. Faizli Bankacılığın Tarihi.....	12
2. Faizli Bankacılığın İşleyişi.....	16
B. Faizsiz Bankacılık.....	17
1. Faizsiz Bankacılığın Tarihi.....	17
2. Faizsiz Bankacılığın İşleyişi	18

BİRİNCİ BÖLÜM

KART ÇEŞİTLERİ

I. TEKNİK ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN KARTLAR.....	20
A. Plastik Kart.....	21
B. Akıllı Kart (Smart Kart).....	21
C. Sanal Kart.....	22
D. Yaklaşımlı Kartlar.....	23
II. ÖDEME ARACI NİTELİĞİ BAKIMINDAN KARTLAR.....	24
A. Alışveriş Kartı.....	24
B. Mağaza Kartı.....	24
C. ATM Kartı/Harcama Kartı(Debit Kart).....	25

D. Kredi Kartı.....	25
1. Kredi Kartı Tarihi.....	26
a. Genel olarak.....	26
b. Türkiye’de.....	30
2. Kredi Kartı Çeşitleri.....	32
a. Kredilendirilen Kredi Kartı(Normal Kredi Kartı).....	32
b. Kredilendirilmeyen Kredi Kartı(Charge Kart).....	32

İKİNCİ BÖLÜM

BANKA VE KREDİ KARTLARI SİSTEMLERİ VE HİZMETLERİ

I. İKİ TARAFLI SİSTEM VE İŞLEYİŞİ.....	35
II. ÜÇ TARAFLI SİSTEM VE İŞLEYİŞİ.....	36
III.BANKA VE KREDİ KARTLARIN YARARLARI.....	38
A. Banka Kartının Sistemi Organize Eden Kuruma Sağladığı Yararlar.....	39
B. Kredi Kartının Kartı Çıkaran Bankaya Sağladığı Yararlar.....	39
C. Banka Kartın Kart Hamiline Sağladığı Yararlar.....	40
D. Banka Kartının Kartı Kabul Eden Üye İşyerine Sağladığı Yararlar.....	41
E. Banka Kartının Kartı Kabul Eden Bankaya Sağladığı Yararlar.....	42
F. Ekonomik Hayata Sağladığı Yararlar.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKA VE KREDİ KARTLARININ MODERN HUKUKTAKİ NİTELİKLERİ

I. AKİTLERİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	43
II. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI AKDİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	45
II. KART SİSTEMLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	47
A. POS Terminali Bulunan Banka İle Üye İşyeri Arasındaki Hukuki İlişki.....	47
B. İşyerinde POS Terminali Bulunan Banka ile Kredi Kartı Çıkaran Diğer Bankalar Arasında Milletlerarası Kartlı sistem Kuruluşları ve BKM A.Ş. Aracılığı ile Gerçekleştirilen Hukuki İlişki.....	50
C. Üye İşyeri İle Kredi Kartı Hamili Arasındaki Hukuki İlişki.....	51
D. Üye İşyeri İle Diğer Kuruluşlar Arasındaki Hukuki İlişki.....	52
E. Kredi Kartı Çıkaran Bankalar İle Milletlerarası Kartlı Sistem Kuruluşları Arasındaki Hukuki İlişki.....	52

IV. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI YASASI.....	53
A.5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu.....	54
B. Yasanın Değerlendirilmesi.....	79
1. Kanunun Amaç ve Kapsamı.....	79
2. Talep Edilmeyeceği Sürece Kredi Kartı Verilememesi.....	81
3. Kart Çıkaran Kuruluşların Kart Kullanıcılarını Bilgilendirme Zorunluluğu..	81
4. Kredi Kartının Limiti ve Asgari Ödeme Tutarı.....	82
5. Hesap Özeti Düzenlenmesi.....	82
6. Kart Çıkaran Kuruluşlar Şikayetleri Dinleme Zorunluluğu.....	83
7. Kartın Çalınması Durumunda Haksız Kullanımı Ve Sigortalanması.....	83.
8. Kart Çıkaran Kuruluşların (bankalar hariç) BDDK'na “Katılma Payı” Ödemesi.....	85
9. Kart Kullanıcılarının Bildirimlerini Zamanında Yapması.....	85
10. Üye İşyerlerinin Yükümlülükleri ve Cezalar.....	86
11. Kredi Kartı Akdinin Şekli Uygunluğu.....	86
12. Sözleşme ve Faiz Oranının Değişmesi Tek Taraflı Olamaması.....	87
13. Faizin Hesaplanması ve Hesap Kesim Tarihi.....	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM HUKUKUNDA BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARININ HÜKMÜ

I. İSLAM HUKUKUNDA AKİTLER.....	90
II. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI AKDİNİN HÜKMÜ.....	92
A. Alışveriş Kartının Hükmü.....	93
B. Mağaza Kartlarının Hükmü.....	94
C. ATM Kartlarının Hükmü.....	95
D. Kredi Kartlarının Hükmü.....	97
1. Kredi Kartlarını Caiz Görenler.....	99
a. Kefalet Görüşü.....	99
b. Havale Görüşü.....	102
c. Kefalet ve Havale Birleşiminden Olduğu Görüşü.....	104
2. Kredi Kartlarını Caiz Görmeyenler	104
3. Görüşlerin Değerlendirilmesi.....	105

III. KART UYGULAMALARININ İSLAM HUKUKUNDAKİ YERİ.....	109
A. Banka ve Kredi Kartları İle Nakit Para Çekmenin Hükümü.....	109
B. Kredi Kartı ile Yapılan Bazı Bankacılık Hizmetlerinin Hükümü.....	110
C. Organizatör Kurum ve Bankanın Aldıkları Komisyonun Hükümü.....	110
1. Organizatör Kurumun Bankadan Aldığı Komisyonun.Hükümü.....	111
2. Bankanın Kart Hamilinden Aldığı Komisyonun Hükümü.....	111
a. Hizmet Bedeli Görüşü.....	111
b. Kefalet Görüşü.....	112
D. Kartın Kullanımından Doğan Alacağı Fazla Tahsilinin Hükümü.....	112
E. Üye İşyeri Komisyonunun Hükümü.....	116
1. Caiz Görenler.....	116
a. Hizmet Bedeli Görüşü.....	116
b. Kefil İle Mekfulun Leh Arasındaki Anlaşmadan Kaynaklanan Fazlalık Olduğu Görüşü.....	117
c. Peşin Ödeme Karşılığında Yapılan İndirimden Doğan Fazlalık Olduğu Görüşü.....	117
2.Caiz Görmeyenler.....	117
F. Kredi Kartıyla Vade Farkını Ödeyerek Taksitli Alışverişin Hükümü.....	118
G. Kredi Kartı ile Altın ve Döviz Alışverişinin Hükümü.....	119
H. Kredi Kartı ile Kurban Kesmek.....	120
İ. Kredi Kartıyla Hacc.....	121
J. Kredi Kartlarındaki Puanların Hükümü.....	121
K. Limit Aşım Ücretinin Hükümü.....	122
L. Finans Kurumlarının Aldığı Kâr Payı.....	122
IV. KREDİ KARTLARI İLE İLGİLİ FARKLI ÖNERİLER.....	124
A. Resmi Nitelikli ATM Kartı Önerisi.....	125
B. Taksit Kart Önerisi.....	125
C. Murabaha Kartı Önerisi.....	126
SONUÇ	128
BİBLİYOGRAFYA	130

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFT	: Elektronik Fon Transfer
age.	: Adı geçen eser
a.s	: Aleyhi Selam
A.Ş	: Anonim Şirketi
ATM	: Otomatik Ödeme Makinesi
b.	: Bin
BKM	: Bankalar arası Kart Merkezi
Bkz	: Bakınız
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Hz.	: Hazret-i
MMFİM	: Mecelletü'l Mecma'ı'l-Fıkhi'l-İslami
Md.	: Madde
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
POS	: Point of Sale(Satış Noktası)
R.A	: Radiyallahu anhu
sav	: Sallallah u Aleyhi Ve-sellem
tdv.	:Türkiye Diyanet Vakfı
Ty	: Tarih yok
vb	: ve benzeri
vd	: ve diğerleri

GİRİŞ

ÖDEME ARAÇLARI

Asıl konumuz banka kartları ve kredi kartları olmasına rağmen kartlı sisteme gelene kadar insanlık tarihinde en önemli ödeme araçları olan takas, para , çek ve özellikle de banka üzerinde durmak faydalı olacaktır. Taraflar arasında, ödeme konusunda aracı olması yönüyle bankaları da araştırmak, konuya geçiş sürecinde ve kart sistemlerini ileride daha iyi anlamamızda bize yardımcı olacaktır. Bununla beraber ticareti akit yapan tarafların ikisinde veya birinde bir araç durumunda olan mal konusunda kısaca açıklama yaptıktan sonra konuya geçeceğiz.

Mal, arapça bir kelime olup; servet, bir kimsenin sahip olduğu şey, menkul ve gayri menkul (Taşınan ve taşınmayan) varlık demektir. Çoğulu emvaldir. Bir fıkıh terimi olarak mal; elde edilip ihtiyaç zamanı için biriktirilmesi ve normal olarak yararlanılması mümkün ve caiz olan herşeyi ifade eder.¹

Tanımdan anlaşıldığı üzere mal; biriktirilmeye elverişli , yararlanılması mümkün ve kullanılması da caiz olan şeyleri kapsamaktadır. Bu bakımdan soyut olduğundan biriktirilemeyen zeka, az olduğundan yararlanılması mümkün olmayan bir buğday tanesi veya bir damla su ve caiz olmadığından içki fıkihta mal sayılmazlar.

Herhangi bir maldan istifade, çalışarak veya ticaret yaparak mümkün olabilir. Kişinin denetimine geçmesiyle mal, o kişinin mülkü olur. Buna göre mülk, bir kimsenin sahip olup tasarruf edebildiği şeydir.² Mülkiyetin kazanılması kendi çabasıyla olabildiği gibi ticaret şekliyle de olabilir. Ticaret ile sağlanan mal ve bunun kişinin mülkiyetine geçmesi belli bazı kurallarla yani akitlerle oluşur. Akit sonrasında malın el değişmesi ve başkasının mülküne geçmesi ile sonuçlanan ticarete bu el değişimi birkaç metotla oluşmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında önceleri takas ardından ise para bir ticari araç olmuştur. Sonraları biraz daha sistemli diyebileceğimiz çek bir ödeme aracı olarak yaygınlık kazanmıştır. En son, plastik kartlar ve ticarete büyük kolaylıklar sağlayan ve her

---

¹ Döndüren, Hamdi, **Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali**, İstanbul 1993, 39.

² Döndüren, **age**, 45.

türlü ticari ilişkiyi düzenleme sistemi olan bankalar ve onların hizmeti olan banka kartları ve kredi kartları ödeme aracı durumuna gelmişlerdir. Şimdi bunları ele alacağız.

I. TAKAS

Takas, Arapça kassa fiilinden türetilmiş bir kelimedir. Kassa, kelimesi sözlükte; kesmek, iz sürmek eşitlik ve benzerlik..gibi anlamlara gelmektedir. Bu sebeple haber ve izlerin peşine düşene *el-Kâss* denilmiştir. Kıyasda da bu anlam vardır. Çünkü kıyas yapanla yapılan bir anlamda eşitlenmişlerdir. Daha sonra her türlü eşitlik (musâvât) için de "takas" kelimesi kullanılmıştır. Nitekim borçlulardan her biri borçlusunda olan alacağını vereceğine karşılık hapsedip, eşitleyip hesaplaştıklarında “eşitleyip hesaplaştılar” denilir.³

Takas karşılıklı borçları düşüren bir iskat sebebidir. Buna göre, borçlunun alacaklıda ona ödeyeceği cinsten bir alacağı meydana gelmekte, bu borçlar birbirine mahsup edilmekte, bir borç alacaklıdaki başka bir borca karşılık tutulmakta ve bu işleme takas denilmektedir.

Ticaret, ilk önce takas ile yapılmıştır. Bu aşamada hem alıcı, hem satıcı; tüketilen istifade edilen ortak bildiğimiz malı birbirlerine verirlerdi. Sözelimi biri ekmek verir, diğeri karşılığında tuz verirdi. Takas dediğimiz bu alışveriş para bulunana kadar devam etmiştir.

Bazı yerlerde ise malların mübadelesinde piyasada kolay bulunabilen mallar ödeme aracı olarak kullanılmaya başlamıştır. Çin’de bıçak, Roma’da öküz, Amerika’da hayvan derisi ve tütün, Afrika’da esirler borçların ödenmesini ve mübadelelerin cereyanını sağlayan birer ödeme aracı hizmeti görmüştür. Eski Mısır’da ise ödeme aracı sığır olmuştur. Mesela bir ölçek bal, bir hasır veya on bir ölçek zeytinyağı bir sığır değerindeydi.

Bu gibi girişimler, malların mübadelesinde az bir kolaylık sağlamışsa da uzun vadeli ihtiyaçları karşılayacak düzeyde değillerdi. Ayrıca bunlar yük olarak ta ağır şeylerdi. İnsanlar uzun vadeli ihtiyaçlarını karşılayacak, yükte hafif, pahada ağır, bozulmaz, dayanıklı ve kolaylıkla saklanabilir mallar arasından seçme gereğinde idi. Ayrıca mübadele aracının küçük ünitelere parçalanır nitelikte olması ayrı bir kolaylık sağlayacaktı. İşte bütün

³ İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem, **Lisânü'l-Arabi 'l-Muhit**, “kss” md., Beyrut 1990.

bu özelliklerin demir, bakır, bronz, gümüş veya altın gibi madenlerde bulunduğunu fark etmede gecikmediler.

İnsanları para bulmaya yönelten takas sistemindeki eksikliklerdir. Bu eksikliklerin en önemlileri şunlardır:

a) Takas mübadelesine katılanlar, malı her zaman bulamazlar. Bu da ticaretin genişlemesine engel olur. Mesela buğday yetiştiren bir çiftçinin elbiselik kumaşa ihtiyacı olsa bir miktar buğday vererek bunun yerine kumaş almak isteyecektir. Fakat bu çiftçi elinde kumaş bulunan ve bu kumaşı buğday karşılığında değiştirmek isteyen birine rastlayıncaya kadar arzu ettiği mübadeleyi yapamayacaktır.

b) Mübadeleye arz edilen mallar arasında her zaman denklik bulunmaz. Mesela koyun ve sığırdan başka mübadele edecek bir malı bulunmayan kimsenin ucuz ve önemsiz bir ihtiyacını karşılaması mümkün olmaz. Arz ve talep edilen mallar arasındaki değer farkı alım satım muamelelerini zahmetli ve külfetli hale sokar.

c) Mal mübadelesini ortak bir değer ölçüsüne göre yapmak imkânsızdır. Para kavramı olmayan ekonomide malların bedelini tayin edebilmek kolay değildir. İki metre kumaş ile bir çift kundura veya bir kilo portakal ile on yumurta değiştirildiği zaman, yalnız mübadele edilen bu malların birbirlerine göre değerini anlamak mümkün olabilir. Başka malların değerini anlamak için dolaylı yollardan mukayese yapmak ihtiyacı duyulur.⁴

Bu alım satım şeklinin İslâm hukuk ilmindeki karşılığı mukayazadır. Değişen mallar ister taşınır (menkul) ister taşınmaz (gayrimenkul) olsun, fark etmez. Bedellerden birisi para olmayınca akdedilmiş olan bu alım satım muamelesine mukayaza (takas veya trampa) denilir⁵.

Takas yoluyla yapılan alım satım akdinde bedellerden her biri bir açıdan para bir açıdan da satım akdine konu olan maldır. Dolayısıyla alım satımda ödeme bakımından

⁴ Döndüren, Hamdi, **age**, 361-362.

⁵ el-Merğınani, Ebu'l Hasen Burhanuddin Ali b. Ebu Bekr b. Abdulcelil el-Ferğani el- Merğınani er- Riştani, **el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-Mübtedi**, III, 272.

birisinin öbürüne önceliği söz konusu değildir. Hâlbuki para karşılığı bir mal satıldığında önce müşteriye parayı ödemesi söylenir.

Takasta bedellerden her ikisi de satılan mal hükmünde olduğu için onlarda satılan malda bulunması gereken şartlar aranır. Dolayısıyla, satım anında elde mevcut olmalıdır, teslimi mümkün olmalıdır, satışı dinen meşru olan mallardan olmalıdır, v.s. Şayet bedellerden birisi, akitten sonra fakat henüz teslimden evvel telef olursa, akit münfesihtir olur. Hâlbuki normal bir satım akdinde para olan bedel teslimden önce telef olacak olsa, akit devam eder. Müşteri, başka para ödemek durumunda olur. Ayrıca, mukâyaza yoluyla yapılan bir alış verişte ikâle (karşılıklı rıza ile akdi feshetmek)'nin caiz olması için bedellerin her ikisinin de mevcut olması gerekir. Çünkü satılan malın telef olması ikâleye engeldir⁶

Birbirine borcu olan kişilerin borçlarını, birbirine mukabil tutarak düşürmelerine de mukâsât denilir. Bu da takas kelimesi ile aynı kökten gelir⁷

II. PARA

Değerinin kolay olmasının yanında taşınmasının da kolay olması bakımından takastan çok daha pratik ve faydalı olan para, ilk önce madeni olarak bulundu. Bu madeni paralar, önce külçe, halka veya çubuk şeklinde dolaşmıştır. Bunlardan altın ve gümüşün değeri ağırlıklarına göre belirlenmiş, külçeler şekil bakımından standart hale getirilerek üzerlerine ağırlık ve ayar durumlarını belirten işaretler konulmaya başlanmıştır. Bu maden parçalarının yassı ve yuvarlak bir biçim alınca kullanışlı bir hale geldiği, hilenin zorlaştığı ve kolaylıkla saklanabileceği anlaşılmıştır⁸

Altın gümüş ve bakırdan yapılmış ve devletin özel damgası ile damgalanmış madeni ödeme aracına ‘‘Sikke’’denir. Damgalı para anlamında *Meskûk*, çoğulu *Meskûkât* denir.

⁶ el-Mevsilî, Ebu'l-Fazl Mecduddin Abdullah b. Mahmud, **el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr**, Beyrut ty., II, 12.

⁷ İbn Abidin, Muhammed b. Abidin, **Reddü'l-Muhtar 'ala'd-Dürri'l Muhtar**, İstanbul 1984, V, 266.

⁸ Ergin, Feridun, **İktisat**, İstanbul 1964, 535-536.

Sikke M.Ö VII. Yüzyılda Anadolu'da Lidyalılar tarafından icat edilmiştir.⁹ Bu aynı zamanda insanlık tarihinde paralı sisteme geçiş olmuştur ve geçiş madeni paralarla olmuştur.

Madeni paranın yanı sıra, her ne kadar akla kâğıt para gelecekse de tarihte deri parasının da kullanıldığı görülmüştür. İlk deri parayı, M.Ö 118 yılında Çinliler bulmuşlardır. Bu paranın sistem olarak ise M.S.806 yılında yine Çin'de ortaya çıktığı söylenir¹⁰

Kuran-ı Kerimde de İslam öncesi tarihlerde milletlerin parayı mübadele aracı olarak kullandığına dair işaretler vardır. Hz. Süleyman'ın(a.s) göz kamaştırıcı serveti, Karun'un anahtarını bile taşımadığı hazineler, Hz. Yusuf'un(a.s) Mısır Meliki'nin hazinelerini yönetmesi ve Ashabü'l Kehf denilen gençlerin madeni para ile alışverişi bunlardan sayılacak örneklerden bir kısmıdır.

İslam'dan önce Arabistan'da İran, Roma, Bizans ve Cenubi Arabistan sikkeleri kullanılıyordu. Önceden de belirttiğimiz gibi devletin özel damgası ile damgalanmış mübadele araçlarına sikke denir ve M.Ö VII. yüzyılda Lidyalılar tarafından icat edildi. İslam'ın geldiği dönemde ise bu madenlerin isimleri değişik idi. Buna göre; altının para birimi *Miskal*, gümüşün para birimi *dirhem*, bakır, nikel vb. madenlerden basılan paranın ise birimi *Fels* idi. Külçe ve süs altınlarının para birimi miskal olmakla beraber basılmış altının para birimi ise *dinar* idi ve ikisi de ağırlık bakımından denktir.

Hz. Peygamber(s.a.v) döneminde para basılmamış ve o devre kadar tedavülde olan sikkeler kullanılmıştır. Hz. Ebu Bekir'in(r.a) ise halifeliği kısa sürdü. O, iç düzeni sağlamaya çalışırken iktisadi işlerle uğraşacak zaman bulamadı. Bu konuya ilk eğilen Hz Ömer olmuştur. Ancak kendisi de para basmamış sadece para ayarlaması yapmıştır. Sonra para basımları olmuşsa da küçük değişiklikler yapılarak aynı kullanım devam etmiştir. Devletin para basımına el atması Emevi Halifesi Abdülmelik bin Mervan devrine rastlar.

⁹ Artuk, İbrahim, **TDV İslam Ansiklopedisi**, ''Sikke'' md.

¹⁰ www.tcmb.gov.tr/yeni/egm/b001000.html.

Kâğıt para sisteminin doğuşu ise M.S 806 tarihinde olmuş ve yine Çinliler tarafından icat edilmiştir. Batı da kâğıt paraların basılması ve kullanılması 17.yüzyıl sonlarına doğru rastlar. İlk kâğıt paranın 1690'lı yıllarda ABD ve İngiltere hükümetleri tarafından basıldığı ve dolaşıma çıkarıldığı, 1694 yılında İngiliz Merkez Bankası ile diğer ülkelerin merkez bankalarının kurulması ile birlikte yaygınlaştığı bilinmektedir.

Osmanlılarda ise kâğıt para uygulaması madeni paralarla birlikte tedavül etmek üzere devreye girmiştir. Böylece ilk kâğıt para Sultan Abdülmecit tarafından 1840 yılında “Kaime-i Nakdiye-i Mutebere” bugünkü dille "Para Yerine Geçen Kâğıt" adıyla çıkarılmış banknotlardır.

Kâğıt para çıkarıp tedavüle çıkarmak devlet masraflarını karşılamada başvurulabilecek en kolay yoldur. Çünkü çok az tutan kâğıt, mürekkep ve işçilik harcamalarına karşılık devlet büyük bir ödeme gücünü elde eder. Ancak bu durumda devlet paranın değerine hâkim değildir. Kâğıt para basımı kötüye kullanılınca, piyasaya ihtiyacın üstünde para çıkar ve giderek paranın satın alma gücü düşer. Günümüz de her iki para çeşidi de kullanılmakla beraber genel kullanılan kâğıt paralardır. İslam'ın geldiği dönemde her ne kadar kâğıt para olmadığı için tüm hükümler madeni paralar üzerine de olsa kıyasla aynı hükme tabi sayılırlar.

Sanayi toplumuna doğru ki yıllar, paranın alışverişlerde çok önemli bir duruma geldiği dönemdir. Artık günümüzde tüm işlemler para üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Malların alınmasında ve satılmasında para bir araçtır ve mübadelede kolaylık sağlar. Para, ortak bir değer ölçüsüdür. Çeşitli mal ve hizmetlerin değerini para yardımı ile ölçer ve anlarız. Biz bunlara fiyat diyoruz. Para; özellikle enflasyonun olmadığı bir ekonomide daha da önemlidir. Enflasyonlu bir ekonomide ise değer olmak konusunda sorunlar yaşar.

Para; karşılığında Mal ve Hizmet almaya ve vermeye ve bunların ekonomik değerlerini takas etmeye yarayan üzerinde rakamsal değerler taşıyan kâğıt veya madeni araçtır.¹¹ Mal olarak ele alındığında bir madenden ve bir kâğıttan başka bir şey değildir.

---

¹¹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Para>

Günümüze kadar geçerliliğini sürmekte olan bir mübadele aracıdır. Genel olarak Para denildiğinde bir malın değeri anlaşılır.

İslam iktisadına göre ekonomik değeri olan şeyler dört çeşittir:

1. Altın veya gümüşten basılan paralar, ya da ziynet eşyası. Bunlar, satış bedeli olur.
2. Hem satış bedeli, hem de satılan mal olabilenler. Standart (misli) mallar bu gruba girer.
3. Elbise, hayvan ve bina gibi kıyemî olan şeyler. Bunlar yalnız satılan mal olabilir.
4. Temelde satış bedeli olmadığı halde devlet veya halk tarafından kendisine verilen değer sebebiyle semen olarak kabul edilen şeyler. Bunların değeri itibarîdir. Fels adı verilen madenî paralarla kâğıt paralar bu niteliktedir¹²

Altın veya gümüş paranın kendi cinsleriyle mübadele edilirken peşin ve eşit ağırlık prensibinin uygulanması, paranın maden değerinin üstünde veya altında itibarî bir değer kazanması olur. Yani para ile kendi cinsinden imal edilen altın veya gümüş ziynet eşyası arasında bir fiyat farkının oluşmasını, başka bir deyimle, o devirlerde enflasyonun oluşmasına İslâm'ın faiz yasağının engel teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Altın ve gümüş dışındaki madenî paralar ise itibarî (nominal) değerle dolaşır. Bu yüzden İmam Ebû Yusuf fels adı verilen madenî paraları o beldedeki altın veya gümüş paraya endeksli olarak kabul etmiştir. Buna göre borcun doğuşu sırasında 1000 fels 100 altın liraya eşit olsa; altı ay sonra borcun ödeneceği tarihte 100 altın, 1300 felse eşit hale gelse, borç 1300 fels olarak ödenir ve 300 fels faiz olmaz. Burada borç, satım akdinden doğmuşsa akit tarihi; karz (ödünç) akdinden doğmuşsa kabz tarihi esas alınarak, altın veya gümüş hesabıyla ödeme yapılır. Kendisiyle fetva verilen görüş budur¹³

Başlangıçta, üzerinde temsil ettiği altın miktarı° yazılı bulunan kâğıt paraya altın hükümlerini uygulamakta açıklık vardı. 20 yy.ın, ikinci yarısından itibaren kâğıt paranın altınla bağı koparılınca ve merkez bankalarında tonlarca altının bloke edilmesine gerek

¹² el-Kâsâni, Alaüddin Muhammed bin Mes'ud, **Bedaiü's-Sanâi' Fî Tertîbi's-Şerâi**, Beyrut 1394/1974, V, 185.

¹³ İbn Âbidîn, **Tenbîhu'r-Ruküd alâ Mesâili'n-Nükûd**, İstanbul 1319, 52.

olmadığı, zira kâğıt paranın değerini devletin ekonomik gücünden aldığı esası kabul edilince, kâğıt para için belli bir karşılık, söz konusu olmaktan çıktı. Enflasyon endekslerinin de sağlıklı olmaması, bölgeden bölgeye, hatta şehirden şehre değişiklik göstermesi sebebiyle, kâğıt para için belirsizlik dönemi başladı. Ebû Yusuf'a göre, itibarî para sayılabilen kâğıt para belli bir karşılığa endekslediği takdirde, borçların ödenmesinde bu karşılıkla kâğıt para arasında meydana gelen değer farkı faiz olmaktan çıkar. Bu karşılık temeldeki gibi yalnız altın olabileceği gibi, altınla birlikte toplum için zarurî olan bazı standart eşyanın ortalamasına endeksleme tarzında da olabilir.¹⁴

III. ÇEK

Çek, ilk çağlardan beri bilinen bir ödeme vasıtasıdır. J.Dobretsberger, Mısır'da M. Ö.1600 yıllarında banknot tedavül ettiğinin belirlendiğini söyler. Bunlar, çek niteliğinde emanet makbuzlarıdır. Çünkü bu ülkede, devlet hazine ve depolarının emanet kabul etmesi usulendi. Fertler altın, mücevherat ve zahireyi saklanmak üzere buralara tevdi eder ve kendilerine emanet bıraktıkları şeyin değerini belirten birer makbuz verilirdi. Elinde böyle bir makbuz olan kimse, belge üzerinde yazılı cins ve miktardaki malı dilediği zaman çekebilirdi. Ticaretle uğraşanlar bu makbuzları mal ve para yerine kabul ediyordu. Hatta bu belgeler Fenike ve Mezopotamya'da da tedavül ediyordu.¹⁵ Çek niteliğinde mühürlü belgelerin İslam'ın ilk yıllarından itibaren kullanıldığı söylenebilir. Hz. Peygamber, kendisinden yardım isteyen Uyeyne b. Hıns ile Akrâ b. Habis'e, istedikleri şeyin verilmesi emrini kapsayan bir belgeyi düzenlemesi için Muâviye'ye emir verdi. Bunlar, Hz. Peygamber'in mührü ile mühürlenmiş ve bu iki kişiye kendi bölgelerinden belli miktar zekât alma yetkisini veren belgelerdi. Hz. Ebû Bekir devrindedeyne buna benzer belgeler düzenlendi.¹⁶

Halife Ömer zamanında mühürlü çek uygulamasının yaygınlaştığı ve böyle çekler olmadan hiç kimsenin hazineden para çekemediği anlaşılıyor. Nitekim Hz. Ömer Ma'n b.

¹⁴ Döndüren, Hamdi, **Şamil İslâm Ansiklopedisi**, "Para" md., İstanbul 2000.

¹⁵ Döndüren, Hamdi, **İslâm Hukukuna Göre Alım-Satımda Kâr Hadleri**, Balıkesir 1984, 66-67; Ergin, Feridun, **age**, İstanbul 1964, 569, 624-625.

¹⁶ Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as, **Sunenu Ebi Davud**, İstanbul 1981, Zekât, 23; Ebû Ubeyd, Kasım b.Sellam el-Herevi, **el-Emvâl li Ebi Ubeyd**, Kahire 1989, 274-276.

Zaide isimli birisi, halîfelik mührünü taklit ederek Kûfe haraç dairesinden para çekmesi üzerine, onu hapis cezasına çarptırmıştır¹⁷. Bu olay, Hz. Ömer devrinde hazineden ancak çeklerle para çekilebildiğini gösterir. Yine Hz. Ömer kıtlık yıllarında Zeyd b. Sâbit'e çek karneleri hazırlatmış, bunlar, altları mühürlenerek ihtiyaç sahiplerine verilmiştir. Mısır ve Suriye'den kıtlık bölgesine gönderilen yiyecek maddeleri, bu karnelerle halka dağıtılmıştır. Halk, karnede yazılı miktardaki yardımı çek karnesini ibraz etmekle teslim alıyordu. Yine Hz. Ömer (r.a.) zamanında bir takım erzak tahsisleri ve zaman zaman maaşlar, çeklerle ödenmiştir.

Resmi belge düzenleme ve mühürlü Fek kullanma usulü Muaviye (r.a.) devrinde bir teşkilâta kavuşturulmuş ve "*Divanü'l-Hatem*" adıyla bir daire oluşturulmuştur. Muaviye'yi buna zorlayan sebep şudur: O, Amr b. Zübeyir adında birisine 100.000 dirhem ödenmesi için Irak valisine bir yazı yazar. Amr, resmî evrakta tahrifat yaparak bunu 200.000 dirhem hâline getirir. Vali Ziyad b. Ebîh, Muaviye'ye sunduğu hesabında Amr'a ödenen parayı 200.000 olarak gösterince, durum anlaşılır ve Muaviye yukarıda sözü edilen divanı kurdurur.¹⁸ Hâtem divanı Halife Yezid b. Velid (ö. 126/744) devrinde, büyük hâtem ve küçük hâtem divanı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hazineden yapılacak ödemeler için iki nüsha ödeme emri düzenlenir, bunlardan birisi hâtem divanında dosyalanırdı¹⁹

Resmî evraka ve bu arada hazineden para çekmeye yarayan belgelere tarih koyma işi Hz. Peygamber devrine kadar gider. Allah Rasûlü, Nocrân Hristiyanları ile yaptığı andlaşmaya "Hicretin 5. yılı" şeklinde bir tarih koymuş, Kur'ân-ı Kerîm de Tevbe sûresi 108. âyette Hicret sırasında yapılan Kubâ mescidinden bahsederken "ilk gün" ifadesini kullanmıştır. Yaygın kanaate göre ise Hicret'i tarih başlangıcı yapan ve resmî evraka tarih koyan Hz.Ömerdir²⁰

Abbasîler devrinde cehbez adı verilen sarraflar, çek niteliğinde belge düzenleyerek bir yerden başka yere para gönderiyorlardı. Cehbez veya cıhbiz Farsça bir kelime olup; para

¹⁷ Belâzurî, Ebu Cafer Ahmed bin Yahya bin Cabir, **Futûhu'l-Buldân**, Mısır 1932, 448.

¹⁵ İbnü'l-Esîr, Mübarek b. Muhammed, **el-Kamil Fi't-Târih**, Mısır 1303/1886, IV, 4; İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, **Mukaddime**, İstanbul 1968, II, 24.

¹⁹ İbn Abdîlhakem, Muhammed b. Abdillâh, **Siretu Ömer b. Abdülaziz**, Beyrut 1387/1967, 958.

²⁰ İbn Sa'd, Muhammed, **et-Tabakatü'l-Kübrâ**, Mısır 1383, I, 202.

işlerini iyi bilen kimse, banker, sarraf, muhasebeci, vergi memuru haznedar, vergi kabz ve sarf memuru gibi anlamlara gelir. Abbasîler devrinde serbest piyasada çalışan Yahudi, Hıristiyan ve bazı Müslüman cehbezler bankerlik yapıyorlardı. Sarraflık yanında, emanet bırakılan mevduatı kullanıyor, ancak faizli iş yapamıyorlardı. Basra, Küfe ve Bağdatlı tacirler devamlı olarak Mağrip'e mal sevk ediyorlar, orada şahit önünde düzenlenen çeklerle muamele yapıyorlardı. İbn Havkal, o devirde yerli tacirlerden Muhammed b. Sa'dûn isminde birisinin borcu için kırk iki bin dinarlık (altın para) bir çek yazıldığından söz eder.²¹ Cehbezler para havalesi yanında takas işlerinde de aracılık yapıyor ve bu iş için "süftece" tanım ediyorlardı. Elinde böyle bir çek olan kimse bir şehirde teslim ettiği malın mislini başka bir şehirde teslim alıyordu.²²

İslâm âleminde bu şekilde ortaya çıkan ödeme emri ve çek niteliğindeki belgelerin tedavülü Avrupa ülkelerinde özellikle de on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiltere'de gelişmiştir. Banknot çıkarma yetkisine sahip olmayan bankalar mevduat sahiplerine, paralarını istedikleri zaman çekmede kullanılmak üzere, ödenecek miktarın kayıt yeri boş bırakılmış kuponlar vermişlerdir. Bu senetler doldurularak mevduat sahibi tarafından imzalandıktan sonra, bir ödeme emri gibi kullanılmıştır. İşte banka kendisine gelen böyle bir senedi imza ve mevduat hesabı bakımından kontrol ettiği için İngiltere'de "doğruluğunu kontrol" anlamına gelen çek (check) kelimesi, bu senetleri ifade eden bir terim olarak hemen bütün dillere girmiştir. 1762 de ilk basılı çekler tedavüle çıkarılmış, 1781'de de çek karneleri kullanılmaya başlanmıştır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren, Anglo-Sakson memleketlerinde ticarî muamelelerin ağırlık merkezi çek tedavülü olmuştur. İngiltere'de hâli vakti yerinde olan kimselerden çoğu bankalarda hesap açtırarak halk alış-verişlerini, kirasını, vergi ve masraflarını çek ile ödemeye alışmıştır.

Bunun İslâm hukukundaki karşılığı "süftece"dir. Uygulamada şöyle olur: Bir kimse ödeme işleri yapan bir banka veya kuruluşa ödünç olarak nakit para yatırır. Bu parayı, banka veya kuruluşun şubesi olan başka yerlerden bizzat kendisi veya çek belgesi verdiği

²¹ İbn Havkal, Muhammed b. Alî en-Nasîbî, **Sûretü'l-Arz**, Beyrut ty., 65.

²² es-Sâbî, İbrahim Ibn Hilal es-Sabi, **Kitabu'l-Vüzerâ**, Kahire 1958, 451-452.

başka birisi çekebilir. Süftece, taklit ve çalınmaya karşı daha güvenli olan poliçeyi de kapsamına alır.

Bu muamele çoğu zaman yol rizikosunu kaldırmak amacıyla yapıldığından, bunun ödünç (karz) karşılığında yarar sağlama ve faiz olup olmadığı müctehitlerce tartışılmıştır.

Hanefilere göre, süftece muâmesi, yol tehlikesini bertaraf etmek amacıyla akit sırasında şart koşulmuş veya örfleşmiş bulunursa tahrîmen mekrûhtur. Hz.Peygamber, menfaat celbeden karzı (ödünç) yasaklamıştır²³ Şâfiîler, yol tehlikesini kaldırmayı bir menfaat sayarak süfteceyi caiz görmezler.²⁴ Mâlikîlere göre malı korumak için zarûret varsa süftece yapılabilir. Hanbelilere göre ise, karşılıksız olmak şartıyla süftece muâmesi caizdir. İbn Teymiyye, İbnü'l-Kayyim ve İbn Kudâme, mutlak cevaz görüşünü tercih etmişlerdir. Çünkü burada yararlanma tek yanlı olmayıp, iki tarafında süftece (çek-poliçe) işleminde yararı vardır.²⁵

Uzun tecrübelerden sonra, günümüzde bir ödeme emrinin çek niteliğinde olması için, şu özellikleri taşıması gerekli görülmüştür:

- 1) Senedin metninde çek kelimesinin bulunması,
- 2) Kayıtsız şartsız muayyen bir meblağın ödenmesi gerektiğine dair bir vekâlet vermesi
- 3) Ödeyecek kimsenin adını ihtiva etmesi
- 4) Ödemenin yapılacağı yer adının belirtilmesi,
- 5) Çekin yazıldığı yer ile yazılma tarihinin beyanını kapsaması,

²³ Buharî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmi'u's-Sahih**, İstanbul 1981,

Büyü', 73; Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **Sünenü't-Tirmizi**, Büyü', 19.

²⁴ eş-Şirâzî, Ebu İshak İbrahim, **el-Mühezzeb fi fikhi'l-İmami's-Şafii**, Beyrut 1995, I, 304.

²⁵ İbn Kudâme, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed, **el-Muğnî**, IV, 321; İbn Kayyim, Şemsuddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ebi Bekr el-Cevziyye, **İ'lâmü'l-Muvakkî'm**, Beyrut 1407/1987, I, 491.

6) Çeki tedavüle koyanın imzasını taşıması gereklidir.²⁶

İslâm hukuku bakımından günümüzdeki çek, ileri bir tarihteki borcumuzu tespit eden ve belirtilen tarihte ödeme yapılacağını belirleyen yazılı bir belgedir. Alacaklı, çeki ciro etmek suretiyle, alacağını başkalarına havale etmektedir. Hâmiline yazılı böyle bir çek en son kimin elinde bulunursa, tahsili o yapmaktadır. Faiz, çek işlemine doğrudan girmediği gibi; ödeme günü yatırılacak parayı, çoğu zaman banka veya finans kuruluşunun kullanma yani ondan yararlanma imkânı da bulunmaz. Günümüzde çek sistemi yol tehlikesini kaldırmaktan çok, ticaret işlemlerine sürat kazandırmak, uzak yerlerdeki alacakları, kısa sürede elde etmek amacıyla kullanılmaktadır.

IV. BANKA

Mübadele araçlarının büyük çoğunluğunu oluşturan kartlar, bankacılık sisteminin bir hizmet çeşidi olduğundan öncelikle bankanın ne olduğunu öğrenmek gerekir.

Banka, Türkçeye İtalyanca "Banco" kelimesinden geçmiştir. Banco sözlükte; masa, sedir, vezne ve sıra anlamlarına gelir. Banka deyimi, günlük hayatta çok kullanılmasına rağmen-yaptığı işlemlerin çokluğu ve çeşitliliği nedeniyle-konu ile ilgili eserlerde tam ve kesin tanımını bulmak mümkün değildir. Ancak bankayı; sermaye, para ve kredi ile ilgili her türlü işlemi yapan mali aracı kurum diye tanımlamak mümkündür.²⁷ Çoğu zaman faize dayalı veya faizsiz olmak üzere iki çeşit banka görüldüğünden çalışmamızda da bu şekilde bankayı değerlendirmeyi uygun bulduk.

A. Faizli Bankacılık

1. Faizli Bankacılığın Tarihi

Paranın ticaret hayatta mübadele aracı olarak kullanıma geçmesiyle birlikte, parayla ilgili kurumlar da ortaya çıkmaya başladı. İnsanların emanet ve kredi ihtiyaçlarını karşılayacak, paranın dolaşıma arzı, ayarının tespiti, kişiler ve bölgeler arası nakli gibi

²⁶ Ergin, Feridun, *age*, 624-625; Poroy, Reha, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, İstanbul 1971, 91-92.

²⁷ Kocaimamoğlu, Süruri, *Bankacılık Ansiklopedisi*, Ankara 1983, 69-70.

işlemleri yerine getirecek kurumlara her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Üretim yöntem ve tekniklerinin değişmesiyle yeni kurumla geliştirme yeteneğine sahip insanoğlu, para ile ilgili problemlerin çözümü için de bankacılık sistemini geliştirmiştir.

Bankacılık hizmetlerinin ilk çağlarda mabetlerin çevresinde din adamları aracılığıyla doğup geliştiği, ilk bankaların mabetler ilk bankacıların da din adamları olduğu ileri sürülür. İnsanlar, ilk çağlardan beri dokunulmazlıkları bulunan mabetlere güven duymuşlar. Din adamları toplumda saygın ve sözü geçer insanlar olarak, halkın manevi problemleri yanında iktisadi problemleri ile de ilgilenmişlerdir. Servetlerini, çalınma ve kaybolma tehlikesine karşı koruma ihtiyacında olanlar, mabetlerin dokunulmazlıklarına din adamlarının dürüstlüklerine güvenerek onları buralara emanet bırakmışlardır.²⁸ Emanetlerin bir kısmı, Tanrı adına sadaka yahut adak olarak mabetlere bağışlanırken, din adamları da, bu malları ihtiyaç sahiplerine karşılıksız ödünç veriyorlardı. Mabetlerin yarattığı güven duygusu, insanların diğer mallarını da buralara emanet bırakmalarına yol açtı.

Mabetler, bu mallar üzerinde tasarrufa yetkili kılınıyor fakat kaybindan da sorumlu tutuluyordu. Herkesin bir anda gelip emanet bıraktığı malı istemediğini gören din adamları, bu malları ihtiyacı olanlara, belli bir faiz karşılığında borç vermeye başladılar. Kredi bir kazanç kapısı haline gelince, mabetlerin yanı sıra bir takım zengin kişiler de bankacılık işleriyle uğraşmaya başladı.²⁹ Mezopotamya'da Kızıl tapınak, Eski Yunan'da *Delos, Parthenon ve Apollon* tapınağı banka mabetlerin ilk örnekleri kabul edilir. Sümer ve Babil'de *Egibi ve Murashu* aileleri, Eski Yunan'da *Trapezitler ve kollubistler*, Roma'da ise *Argentariler* özel bankaların ilk örnekleri olarak gösterilirler. M.Ö 1955–1953 yılları arasında Babil'de hüküm süren *Hammurabi*, bankacılıkla ilgili kuralları tespit eden ilk devlet adamı olarak kabul edilir.³⁰ Hammurabi, bankacılıkla ilgili kuralları tespit eden ilk devlet adamı olarak görülür. Hammurabi Tanrılarının en güçlüsü, Güneş Tanrısı

---

²⁸ Tarlan, Selim, **Tarihte Bankacılık**, Ankara 1986, 7.

²⁹ El-cemal, Garib, **el- Mesârifü ve'l-A'malü'l-Masraffiye fi's-Şeriati 'l-İslamiyyeti ve'l-Kanun**, Kahire 1972, 8-11.

³⁰ Ulutan, Burhan, **Bankacılığın Tekâmülü**, Ankara 1957, 16.

Shamash'ın adil kararlarını kendisine iletmişinden bahisle, bunları 2.25m yüksekliğinde diroit bir blok üzerine kazıttırdı. bu kararlar, borç verilmesi ve tahsili ilgili hükümleri içermekteydi. Hammurabi kanunları *sibtou* adı verilen faizin alınmasına izin veriyordu. Bu faizin oranı buğday, arpa ve hurma gibi misli mallarda sermayenin %33 ü, gümüş paranın ikrazında ise %20 si olarak tespit edilmişti. Doğal afetler sebebiyle mahsul alınmayan yıllar için, faiz tahsil edilmeyeceği hükme bağlanmıştı. Borç verme işlemi karşılığında köle ve her türlü menkul mal rehinine, gayrimenkul mal ipotegine ve güvenilir kişilerin kefaletine başvurulacağı kuralı konmuştu

Bankacılık tarihiyle ilgili eserlerde çağdaş anlamda bankacılık kurumunun ilk olarak Avrupa'da ortaya çıktığı bildirilmektedir. Haçlı savaşlarının etkisiyle Ortaçağın sonlarına doğru önce Güney Avrupa'da daha sonraları bütün Avrupa'da ticari faaliyetler yaygınlaşmaya başlamış ve feodal beylikler arasında artan ticari ilişkiler, çeşitli ağırlık ve şekillerdeki mübadele araçlarının dolaşıma çıkmasına neden olmuştur. Sonuçta metalik paraların değerini belirleyen ve değiştiren bir hizmet sektörü ortaya çıkmış; bu işi yapan sarraflara zamanla banker işyerine de banka denilmiştir.³¹17.ve 18.yüzyıllarda ticari senetlerin artması bankacılıkta yeni gelişmelere sebep olmuş, özellikle 18.yüzyılda banknotun dolaşımının hızlanması ile birlikte 19.yüzyıl boyunca bankacılık yayılmış, bankaların hacmi büyümüş ve merkezleşme başlamıştır.³²Araştırmalara göre, çağdaş bankalara benzer nitelikteki ilk banka İtalya'nın Venedik şehrinde 1157'de kuruldu. Bunu takiben, İtalya'nın Cenova şehrinde 1170 yılında ve İspanya'nın Barselona şehrinde 1401'de iki banka daha açıldı. Kuruluş amacı ve çalışma sistemi ile çağdaş faizli bankalarla örtüşen ve onlara örneklik teşkil eden ilk banka ise 16.yüzyılın son çeyreğinde 1578'de Venedik'te kurulan *Banco Della Pizzadi Rialto* adlı bankadır. Daha sonra 1609 yılında Amsterdam Bankası, 1694 yılında İngiltere Bankası,1800'de Fransa Bankası ve 1875'te Rayşbank(Almanya)kurulmuş ve bütün bu bankalar, günümüz faizli bankacılığın tarihteki öncüleri kabul edilmişlerdir.³³

³¹ Ersoy, Arif, **İktisadi Müesseseler Tarihi**, İzmir 1986, 6.

³² Hiç, Mükerrrem, **Para Teorisi**, İstanbul 1969, 43.

³³ Kocaimamoğlu, Süruri, **age**, Ankara 1983.

Ancak, Abdülaziz ed-Duri, tarihte ilk bankanın Abbasiler dönemi veziri Ali Bin İsa'nın (859–946) talebi üzerine 2 Yahudi sarraf tarafından kurulduğunu bildirmektedir. 912–916 yıllarında kurulan ilk resmi banka, yaklaşık 12 yıl faaliyetlerini sürdürmüştür. Bankadan, devlet memurlarının maaşlarının ödenmesi ve iş adamlarına kredi sağlanması şeklinde yararlanmıştır³⁴ Duri'nin bu önemli tespiti yanında, *cehbezler ve sarrafların* İslam tarihinin ilk yarı resmi bankaları olduğu da söylenebilir.

1517'de Halifeliği devralmasıyla birlikte, İslam coğrafyasının önemli bir bölümünü hâkimiyeti altına alan Osmanlı'da Tanzimat'a kadar bugünkü anlamda bankaya rastlanmamaktadır. Osmanlı'da 19.yüzyılın ortalarına kadar *Sarraf* veya *Galata bankerleri* olarak adlandırılan bankacılık faaliyetine benzer işler yapan kişiler var olmuştur. Bunlar; genellikle hazineye borç verme, kambiyo işlemlerini yapma, senet kırma, üçüncü kişilerin tasarruflarını değerlendirme, vergileri toplamak ve devlet adamlarının gelirlerini yönetmekle uğraşmışlardır. Ancak sarrafların bu çalışmaları çağdaş anlamda bankacılık sayılacak türden değildir. Osmanlı'da Bankacılığın doğuşu Batılı ülkelere göre farklı nedenlere dayandırılır. Batı'da Sanayi İnkılâbı, dış ticaretteki gelişme ve sömürgecilik sayesinde oluşan sermayenin sanayi kesimine kredi olarak aktarılmasının bankacılığın doğup gelişmesine yol açtığı, Osmanlı'da ise hazinenin borç para talebinin başlıca etken olduğu ileri sürülür.³⁵ Osmanlı'da İlk banka 1847 yılında Bank-ı Der saadet adıyla *Alleon* ve *Baltazzi* adlı iki Galata bankerleri tarafından kuruldu. Ancak söz konusu banka, Osmanlı maliyesinin aldığı 130 milyon kuruşluk kısa vadeli borcunu ödeyememesi ve Fransa'da baş gösteren 1848 ihtilalinin olumsuz etkileri sonucu, 1852 yılında iflas etmiştir. Osmanlı'da 1863'te Bank-ı Osman—i Şahane, 1872'de Avusturya-Türk Bankası ile İstanbul Bankası kurulmuştur. Bu bankaların sermayesi ya yabancılara ya da yerli gayr-i Müslimlere aitti. Osmanlı'da yerli sermayeye dayalı ilk banka 1864 yılında Memleket sandıkları adıyla kurulmuştur ki bu aynı zamanda T.C Ziraat Bankası'nın çekirdeğini oluşturur. Rumeli ve Çerkez Müslümanlarından oluşan esnaf topluluğunun Adapazarı'nda 13 Ocak 1913 yılında kurdukları Adapazarı İslam Ticaret Bankası ve I.Dünya Savaşı sırasında, 1917'de kurulan

³⁴ ed-Duri, Abdülaziz, *Tarihu'l-İraki'l-İktisadi fi'l-Karni'r-Rabii'l-Hicri*, Beyrut, 1974, 161.

³⁵ ed-Duri, *age*, 161.

Osmanlı İtibari Milli Bankası ile Türkiye’de yerli sermayeli bankacılık gelişmeye devam etmiş ve bugünkü seviyeye ulaşmıştır.³⁶

2. Faizli Bankacılığın İşleyişi

Genel olarak bankalar faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve bunun dışındaki diğer ekonomik etkinliklerde bulunan kuruluşlardır.

Bankalar, çeşitli yollarla elde ettikleri mevduatı, bazı kişi ve kuruluşlara kredi şeklinde tahsis eden; sermaye, para ve kredi ile ilgili her türlü işlemi yapan mali araçlardır. Ticari kuruluşlar oldukları için temel hedefleri, karlarını azami hale getirmektir. Ancak bu arada yaptıkları faaliyetin mahiyeti icabı kamu yararı açısından önemli sonuçlar doğururlar. Bu sebeple kamu yararını da azamileştirmek için devlet tarafından özel kanunlarla kontrol altında tutulurlar. Kamu yararına sonuç veren fonksiyonlarından en önemlisi topladığı fonları en verimli alanlarda kullandırmakla milli gelirin daha hızlı artmasına katkıda bulunmaktır. Bu fonksiyonları serbest faiz sisteminin mevcudiyeti halinde gerçekleştirir. Faizin serbest olmadığı sistemlerde devlet teşvik ve selektif kredi yöntemleriyle bu sonucu elde etmeye çalışır.³⁷

Diğer önemli fonksiyonlarından biri de yaptığı çeşitli bankacılık hizmetleri vasıtasıyla ekonomik faaliyetlerin daha verimli bir şekilde gerçekleşmesine katkıda bulunur. Bankalar güvene dayalı müesseselerdir, herkes birbirini tanımaz ve güvenemez, ancak herkes bankayı tanır ve banka da herkesi tanır. Bu şekilde birbirini tanımayan birçok kişi bankanın aracılığıyla güven içinde iş ilişkilerine girebilirler.

Bu özellikleri dolayısıyla bankalar diğer ticari kuruluşlardan farklıdırlar ve devlet tarafından da farklı muamele görürler. Fonksiyonlarının başarıyla devamı için bankalara olan güvenin sarsılmaması önemlidir.

³⁶ Eldem, Vedat, **Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartları Hakkında Bir Etüt**, Ankara, 1994, 162.

³⁷ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Banka>

B. Faizsiz Bankacılık

1. Faizsiz Bankacılığın Tarihi

İslam öncesi Arap yarımadasında da faiz yaygındı. Borç zamanında ödenmezse faiz eklenir vade uzatılırdı. Bu günümüzdeki bileşik faiz uygulamasının bir benzeri idi. İslam faizi yasaklamış buna bağlı olarak ticaret yollarını teşvik etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) bir tacir idi. Hz. Ömer(r.a) döneminde İslam devletinin sınırları genişlemiş yeni ticaret pazarları meydana gelmiştir. Faizsiz bankacılıkta elbette dinin etkisi vardır. İşte İslam dünyasında ticaretin genişlemesi beraberinde ticarete mali aracı kurumlarının ortaya çıkmasını sağladı. Çünkü devletin gelir ve giderlerinin takibi, para siyasetinin belirlenmesi, farklı yönetimlere ait madeni paraların ayar ve miktarının tespiti gibi işlemleri yerine getirecek kurumlara ihtiyaç duyuldu. Ayrıca işadamlarına sermaye sağlayacak işlemlerinin güvenli ve hızlı yapılmasına yardımcı olacak kurumlara gerek duyuldu. Tarihte bu ve benzerleri hizmetler, Beytü'l Mal, Sarraflar, Cehbezler ile Dostluk ve Yardımlaşma Kurumları ve mudarebe şirketleri tarafından yerine getirilmişlerdir.

Geçmiş ilk çağlara kadar uzanan, ortaklığa dayalı mali aracı kurumların günümüze uyarlanan şekli faizsiz bankalardır. Eski tarihlere ait saydığımız kurumların ayrı olarak yaptıklarını bu faizsiz bankalar tek çatı altında toplamışlardır. Çağdaş faizsiz bankacılık düşüncesinin ilk ortaya çıkışı 1942'lere dayanır. Ortaklığa dayalı ilk faizsiz banka 1963 yılında *Myt-Gamr* kasabasında, kırsal kesimdeki üreticileri aracı ve tefecilerden kurtarmak amacıyla *Ahmed en-Naccar* tarafından kurulmuştur. Doktorasını ‘‘19.yüzyıl Sürecinde Almanya’da Yerel Tasarruf Bankaları’’ üzerine (1952–1956 yılları arasında)yapan en-Naccar, aynı zamanda bankanın hissedarı ve ilk yöneticilerindendir. Alman tasarruf bankalarının özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında Almanya’nın hızla kalkınmasında oynadığı rolden etkilenen en-Naccar, bu bankacılık sistemini İslam’ın iktisadi ve kültürel değerleriyle birleştirerek Mısır’da uygulamaya çalışmıştır. Bankanın kuruluş aşamasında Almanya’dan hem sermaye hem de bilimsel destek almıştır. Ancak en-Naccar’ın faizsiz bankacılık düşüncesini hayata geçirme çabasında olduğunu anlayan Almanlar desteği

yarıda kesmişler. Naccar'ın ifadesine göre banka, dönemin ağır siyasi baskısı sonucu ancak dört yıl ayakta kalabilmiş ve 1967 yılında faaliyetine son vermek zorunda kalmış ancak, kendisinden sonra birçok faizsiz bankanın kuruluşuna örneklik teşkil etmiştir.³⁸

Müslümanların geri kalmışlık kısılcısından kurtulmaları için ilk defa 1960'lı yıllarda Pakistanlı düşünür *Muhammed Abdülmennan* tarafından tüm İslam ülkelerinin katılımıyla uluslararası düzeyde bir İslami bankanın kurulması fikri orta atıldı. Aralı 1973'te Cidde'de yapılan "*İslam Ülkeleri Maliye Bakanları Toplantısı*"nda İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına karar verildi ve 20 Ekim 1975'te Türkiye'nin de içinde yer aldığı 29 İslam ülkesinin katılımıyla uluslararası düzeyde ilk faizsiz banka kuruldu. Bunu takiben faizsiz bankalar bütün dünyada yayılmaya başladı. İşlem Hacmi büyümekte ve rakip olmaya doğru hızla ilerlemektedir. Artık dünyada faizle çalışan bazı bankalar da faizsiz şube açmışlardır. City Bank'ın öncülüğünde olmak üzere aralarında HSBC'ninde olduğu birçok banka bugün faizsiz şubeleriyle de işlem yapmaktadırlar.

Türkiye'de ise ortaklığa dayalı bankalar Özel Finans Kurumları (ÖFK) adıyla Bakanlar Kurulu'nun 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kararnamesi'ne dayandırılarak kurulmuştur. Bugün Türkiye'de 50'nin üzerinde faizli banka, 4 tane de faizsiz banka mevcuttur

2. Faizsiz Bankacılığın İşleyişi

Faizsiz çalışan İslam Bankacılığının metotlarının özelliği, genellikle taraflar arasında risk ihtimali taşıyan ortaklıklar etrafında yoğunlaşmasıdır. Bu anlamda şu metotlarla çalışmaktadırlar. Faizli bankalar kredi sistemi ile çalışırken faizsiz katılım bankaları ise ortaklık sistemi çalışırlar.

İslam bankaları, genelde kar-zarara katılma hesapları ile fon toplamaktadır. Bu hesap sahiplerine faiz veya sabit bir gelir değil, bir kar payı ödenmektedir. Ayrıca bankaların

---

³⁸ en-Naccar, Ahmed, *Bünuk bila fevaid Kadiyyet-ü'l Bünuki'l-İddihari'l Mahalliye*, Cidde 1985, 79.

yaptığı bütün hizmetleri yapabilmektedir.³⁹

Genel anlamda kartlar günümüzde banka hizmetleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda banka kartları ve kredi kartları ismini kullanmış olmaktadır.

---

³⁹ <http://trboard.org/modules/makale/makale.php?id=81>

BİRİNCİ BÖLÜM

KART ÇEŞİTLERİ

Son yıllarda mübadelelerde geliştirilen en önemli ödeme aracı kartlardır. Plastik para olarak da adlandırılan kartlar önemli kolaylıklar ve güvenli işlemler sağlamıştır. Kart sayesinde, kart hamili ödeme noktalarında dilediği parasal işlemi hızlı ve çağdaş bir şekilde yapabilmekte, banka veya mağaza ise müşteri memnuniyetini kazandığından daha fazla gelir elde etmektedir. Ulaşım ve iletişim alanında geliştirilen ürünler gibi, ödeme araçları alanında geliştirilen banka kartları da hayatı kolaylaştıran ve artık vazgeçilemez ürün ve hizmetler arasına girmiştir.⁴⁰ Banka kartları aracılığıyla gerçekleştirilen bireysel bankacılık hizmetleri faizsiz bankalar için de önemli bir ödeme aracı niteliğindedir. Kartlar değişik açılardan sınıflandırılmaktadır: Teknik özellik ve ödeme aracı niteliği sınıflandırmada odak noktayı belirler. Bu bölümde başta banka kartları ve kredi kartları olmak üzere mübadele kartlarının tanımı, tarihsel gelişimi, teknik özellikleri ve ödeme aracı olmaları bakımından çeşitlerine değineceğiz.

Kavram kargaşasına yer vermemek ve özellikle tezimizin konusu olan fıkhi yönünün açıklanmasında yararlı olacağı düşüncesiyle banka kartları ve kredi kartlarını; birincisi teknik özellikleri, ikincisi ödeme aracı olması bakımından iki başlık altında sınıflandırıp daha sonra konunun hukuki açıdan mahiyeti üzerinde duracağız.

I. TEKNİK ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN KARTLAR

Teknik özellikleri bakımından kartlar, “Plastik Kart”, “Akıllı Kart”, “Sanal Kart” ve “Yaklaşım Kart” olmak üzere dört kısma ayrılırlar:

---

⁴⁰ Yılmaz, Eyyüp, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, İstanbul 2000, 1–2.

A. Plastik Kart

Plastik kart, mal ve hizmet satın almak, diğer parasal işlemlerde kullanmak üzere banka ya da başka kuruluşlar tarafından kişilere verilen ve plastikten üretilen kartlardır. Bu kartların en önemli özelliği plastikten üretilmiş olmalarıdır. Ancak plastiğin çevreye verdiği zarar sebebiyle daha çevresel özelliklere sahip maddelerden-mısır unu gibi-kart üretimi çalışmalarının sürdürüğü belirtilmektedir⁴¹.

Türkiye, plastik kartlar konusunda 1990'lı yıllarda önemli yol kat etmiştir. Türk halkı plastik kartların hayatı kolaylaştıran bir ödeme ve kredi aracı olduğunu kısa sürede kavrayarak plastik kart kullanımına alışmıştır. Plastik kartların üretilmesi ve müşterilere bu kartlara ilişkin üretim sonrası hizmetlerin verilmesinde olduğu gibi, kartların alışveriş ve nakit gereksinim amaçlı kullanılması sürecinde de yine yoğun teknoloji ve maliyeti yüksek cihazlar kullanılmaktadır. Plastik kart sisteminde kullanılan tüm makine teçhizatın tamamına yakın bölümü yurtdışından ithal edilmektedir. Bu nedenle plastik kart sisteminde kullanılan cihazların bankalar tarafından ortaklaşa kullanılmaları büyük önem arz etmektedir

B. Akıllı Kart (Smart Kart)

Üzerinde manyetik bant yerine yarı iletken çipler(küçük bilgisayar denilebilir) taşıyan plastik karta akıllı kart denmektedir. Bu karta akıllı denmesinin sebebi, üzerine yerleştirilen bir pul büyüklüğündeki çiptir. 1 - 32 kb arasındaki hafıza kapasitesi ile kişiye ait kimlik ve banka hesap bilgilerini bünyesinde taşıyan bu kartla herhangi bir yerde alışveriş yapılırken kartın kendisi çipe yüklenen komutlar doğrultusunda hangi işlemi yapıp hangisini yapmayacağına karar verebilmekte, böylece bu kartlar sayesinde işlemler daha hızlı, daha güvenli ve çok amaçlı olabilmektedir. Plastik kartın özellikleri çok ve imkanları daha fazla olanıdır.⁴² Avantajları:

---

⁴¹ Yılmaz, Eyyüp, age, 9

⁴² Yılmaz.Eyyüp, **Akıllı Kartlar**, <http://www.activefinans.com/active/arsiv/sayi13>

1. Tek bir yazılımla onlarca işlevi gören akıllı kart otomasyonu, hem zaman kaybını önlemekte hem de firma bazında müşteriye ulaşma ve kurumsal çalışma verimliliğini denetleme konularında sınırsız imkân sağlamaktadır.

2. Akıllı kartla çalışma düzeyi mobilize olmakta, yani iş ortamı tek bir mekâna bağlı kalmadan, iş kapsamı hareketlenip müşteriye her an her saniye ulaşılabilir. Kısaca müşteri ilişkileri yönetimi, iş ve üretim süreçlerinin odağına dönüşmekte ve etkinliği artmaktadır.

3. Akıllı kart kullanımı firmanın ya da kurumun kurumsal kimliğine, yarattığı markaya büyük bir artı değer, güvenilirlik ve saygınlık sağlamaktadır.

4. Güvenlik yönünden de manyetik kartların çok ötesindedir. İçerdiği yazılımın çok daha gelişmiş olması, güvenlik düzeyini de arttırmaktadır. Dışarıdan gelebilecek tehditlere yönelik olarak, bilgi kopyalamayı engelleyen, şifreleme algoritmalarını koruyan yazılımlar sayesinde, akıllı kartların üçüncü şahısların eline geçmesi durumunda kart içeriğinin ele geçirilmesi tehlikesini minimuma indirmektedir.

C. Sanal Kart

Sanal kart, fiziksel olarak müşterilerin ceplerinde ya da cüzdanlarında olmayıp, kişilere şifre olarak yazılı bir sertifika şeklinde verilen kartlardır. Müşteri, bu şifre ile fiziksel anlamda banka kartına ihtiyaç duymaksızın telefon ve İnternet aracılığıyla dilediği işlemi gerçekleştirme imkânına sahiptir.⁴³ Avantajları ile beraber dezavantajları da vardır. Avantajları şunlardır:

1. Günlük hayatta kullanılan kredi kartına ilişkin bilgilerin İnternet üzerinde dolaşımını engeller.

---

⁴³ Yılmaz, Eyyüp, **age**, 16.

2.Sanal Kartların, kavram ve kullanım olarak hem bankalar hem de kart hamilleri için anlaşılması çok kolaydır.

3.Sanal Kartlar, sisteme yük getirmeden hemen uygulamaya konabilir. Olası en az maliyetle, kısa vadeli bir çözüm olarak düşünülmelidirler.

4. Bir Sanal Kart'ın bilgileri eğer yanlış kişilerin eline geçerse, yeni bilgileri oluşturup kart hamiline iletmek çok kolaydır.

Dezavantajı ise şudur:

E-Ticaretin en önemli sorunu olan, kart hamillerinin işlemlere itiraz etmesi konusuna Sanal Kartlar herhangi bir çözüm getirmemektedir.

D. Yaklaşımli Kartlar

Yaklaşımli kartlardaki bilgi saklama teknolojisi, akıllı kartlarınkı ile aynıdır.⁴⁴ Ancak burada okuyucu ile iletişim, bağlantı uçları yerine radyo sinyalleri ile gerçekleştirilir. Gerek kart ve gerekse okuyucu ünite üzerinde birer anten bulunur. Böylece kartın okuyucu yuvasına sokulması gerekmez. Kart, okuyucuya belli bir mesafe yaklaştırıldığında kart üzerindeki bilgiler, okuyucu tarafından algılanır. Bu mesafe uygulama tipine göre 5 cm ila 30 m arasında olabilir. Aktif kartlarda, uzun ömürlü bir pil yardımıyla beslenen küçük bir verici, önceden kodlanmış olan bilgiyi sürekli gönderir. Pasif kartlar ise, vericinin yaydığı sinyaldeki enerjiyi kullanır. Kart üzerindeki bellek 16 bayttan 1 megabayta kadar boyutta olabilir. Yaklaşım tipi sistemlerde kartın bir yuvaya sokulup çıkarılmadan, hatta cepten bile çıkarılmadan kullanılabilmesi, kullanıcıya büyük rahatlık sunmaktadır. Toplu geçişlerin olduğu otobüs ve turnikelerde ise zaman kaybını önleyerek yığılmaların önüne geçen bu sistem, ayrıca mekanik hiç bir parçasının bulunmaması nedeniyle çok uzun ömürlüdür. Manyetik alan, ışık, toz, kir gibi etkenlere daha dayanıklıdır. Ancak metal cisimlerin varlığı, ya da radyo-TV yayınları varlığından etkilenebilirler.

---

⁴⁴ http://www.audioguvencik.com/teknikbilgi_personel.htm

II. ÖDEME ARACI NİTELİĞİ BAKIMINDAN KARTLAR

Geleneksel ödeme araçları olan nakit para, çek, senet ve poliçenin yerini almış olan banka kartları ve kredi kartları, ödeme aracı olma niteliğine göre çeşitli şekillerde isimlendirilmektedir.

A. Alışveriş Kartı

Alışveriş kartları, kart sahibinin nakit para taşımaksızın alışveriş yapmasına olanak tanıyan kartlardır. Kredi kartları nakit çekme olanağı da tanırken, alışveriş kartları temel olarak belli üye kuruluşlardan taksitli veya indirimli alışveriş etme avantajını sağlarlar.⁴⁵ Nakit ödeme yapıldığında ödenecek miktardan belli oranda indirim yapılması, ödeme şekline ve üye kuruluşu göre değişen oranlarda ödül veya puan kazanılması alışveriş kartlarında görülen uygulamalar arasındadır. Alışveriş kartlarının sadece anlaşmalı üye kuruluşlarda geçerli olanları olduğu gibi, kredi kartı özelliği taşıyanları da bulunmaktadır. Sözelimi faizli bankalardaki kredi kartları aynı anda alışveriş kartıdır ama faizsiz katılım bankalarının kartları sadece alışveriş kartıdır. Alışveriş kartları, üye kuruluşlarında genellikle diğer ödeme araçlarından daha avantajlı koşullar sunar. Ancak bunun o koşulları sağlaması da üyelerin kullanım durumlarına bağlıdır.

B. Mağaza Kartı

Mağaza kartı, sadece bir markanın mağazalarında geçerli olan, kart hamillerine kartın geçerli olduğu kuruluşta, indirim ve taksit gibi ödeme kolaylığı ve kimi zaman öncelikli indirim günleri gibi ek avantajlar sunan kartlardır.⁴⁶

Mağaza kartları görünüş olarak kredi kartı veya banka kartına benzer ancak üzerinde VISA veya MasterCard logosu yerine kartı veren firmanın logosu vardır. Sözelimi Migros

⁴⁵ <http://ilef.ankara.edu.tr/gorunum/yazi.php?yad=2055>

⁴⁶ <http://www.sikayetvar.com/index.php?loc=articles&level=2&id=0&w=articles&get=page&arno=263>

Mağazasının veya Gima mağazasının alışveriş kartlarında sadece bu mağazaların ismi veya bağlı bulunduğu firmanın logosu vardır.

Mağaza kartlarının özelliği karta bağlı bir hesap olmaksızın karta yüklenen miktar kadar limitinin olması ve sadece kartı veren mağazada geçerli olmasıdır

C. ATM Kartı/Harcama Kartı (Debit Kart)

Sahibine kredi imkânı sağlamaksızın sadece bankadaki hesabına ulaşarak hesap bakiyesindeki tutar kadar nakit çekmesine imkân veren ATM kartı, Harcama Kartı veya Debit Kart olarak adlandırılmaktadır. ATM Kartı müşteriye bir şifre ile verilmekte, müşteri bu şifre ile banka duvar deliklerinden nakit veren ATM makineleri ve işyerlerindeki POS(Point of Sale: Satış Noktası)makinelerinden nakit çekme imkânına sahip olmaktadır⁴⁷. ATM kartı nakit çekme dışında üye iş yerlerinden mal ve hizmet satın alınmasında da kullanılabilir. Mal veya hizmet gerçekleştiği an malın bedeli elektronik ortamda kart hamilinin bankadaki hesabından alınarak işyerinin hesabına aktarılır. Bu kart sahibine hiçbir şekilde kredi imkânı sağlamaz; para kişinin hesabından derhal alındığından hesabındaki mevcut parasının kullanılması anlamına gelir. ATM kartı, hamili nakit para taşıma külfetinden kurtardığı gibi finansman durumunu kontrol etmesine de yardımcı olur.⁴⁸ Bankada vadesiz para tutmanın maliyetinin azalması neticesinde kullanımının yaygınlaşması beklenen, nakit paranın çalınma ya da kaybolma riskinden kart sahibini koruyan, kartın bir başkasının eline geçmesi durumunda şifre bilinmedikçe kullanılmadığı için de şifre sistemi oluşturulmadığı sürece normal kredi kartından daha güvenli ve ayrıca ayağı yorgana göre uzatmayı hatırlatan kart çeşidi olarak görebilmek mümkündür. Bankalar için avantajı ise bu kartların kullanımı için müşterilerin hesaplarında tuttıkları bakiyelerdir.

D. Kredi Kartı

Kredi kartı hakkında değişik tanımlar yapılmıştır. Kelime olarak İngilizce den ‘‘credit’’ kökünden gelmekte olup güven demektir. Arapça’da da anlamı İngilizce gibi

⁴⁷ Bayındır, Servet, **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, İstanbul 2005, 188.

⁴⁸ Yılmaz. Eyyüp, **age**, 11–12.

güven kartı anlamındaki’’Bitakatü’l i’timan ‘’dır. Türkçe’de ise kredi ile yoğunlaştığından kredi kartı adını almıştır. Bir banka hizmeti olduğu için de banka kartı da denilmektedir. Terim olarak ise ortak olarak kabul edilen tanıma göre; mal veya hizmet alımı ile genel para hareketlerinde kolaylık sağlamak üzere ilgili kurumlarca çıkarılmış plastik bir karttır.⁴⁹.

Kredi kartı; banka veya yetkili kurumlar tarafından verilen ve hesabında para bulunmasına karşın taşıyıcısına belirli kredi meblağı(limiti) dâhilinde peşin para ödemedi mal ve hizmet satın alma, nakit çekme ve diğer bir kısım bankacılık işlemlerinden yararlanma imkânı sağlayan bir karttır. Kredi kartları gerçekte borçtan çok kartı veren kurumun taşıyıcıya duyduğu güven ve üçüncü taraflara taahhüdünü ifade eder, borç; güven ve itimat dâhilinde meydana gelir. Dolayısıyla kredi kartının yalnızca sahibine nakdi kredi, borç alma imkânı sağlayan bir araç olarak düşünülmesi doğru değildir. Şayet öyle olsaydı kredi kartı Arapçada *Bitakatü’l-i’timan* değil de *Bitakatü’l Card*, İngilizcede de *Credit Card* değil *Lend* veya *borrow Card* şeklinde isimlendirilirdi. Oysa kredi kavramı öncelikle güven, itibar, saygınlık, kefalet ve teminat manasında gayri nakdi kredi, bunu takiben de nakdi kredi borç anlamına gelir.⁵⁰

1. Kredi Kartı Tarihi

a. Genel Olarak

Alışverişlerde bir ödeme aracı olarak kullanılan ve ödemede sağladığı kolaylık bakımından adeta çığır açan Kredi kartı, veresiye satışlarda bir çare olarak doğmuştur. Önceleri veresiye sattığı malların hesabını, defterinin bir yaprağına veya bir nüshasını müşteriye verdiği fiş koçanına kaydeden dükkân sahipleri; ürün çeşitlerinin artması, müşterilerin sayısının çoğalması ve şube sistemine geçilmesiyle birlikte müşterilerine kartondan kartlar vermeye başladılar. Bu şekil müşteri, nakit para taşıma zorunluluğundan kurtularak dilediği malı, kartı veren işyerinin herhangi bir şubesinden veresiye satın alma

⁴⁹ Bayındır, Servet, **age**, 184.

⁵⁰ Bayındır, Servet, **age**, 188–189.

imkânına kavuşurken, işyeri sahipleri de hesaplarını sağlıklı tutma, vadeli satışın imkânlarından yararlanma ve bağımlı müşteri kitlesi oluşturma fırsatını elde etmiş oluyordu. Karton kartların da kolayca yıpranması, bozulması ve üzerindeki kayıtlarla oynama imkânının olması sebebiyle kâğıda göre daha güvenli olan plastik kart sistemine geçildi.⁵¹

Önceleri bizzat işyerleri tarafından çıkarılan kartlar, bu alandaki hızlı gelişme ve yaygınlaşmanın sonucu olarak bu alanda da uzmanlaşmaya gidilme zorunluluğunu doğurdu. Kart çıkarmak isteyen banka ve kuruluşlar organizatörlük ve teknik servis hizmeti sunmak üzere uzman plastik kart kurumları ortaya çıktı. Bu kurumlar kart çıkarma yetkisini ellerinde tutarak diğer banka ve kuruluşlara lisans sözleşmesi çerçevesinde kendi amblemlerinin(logolarının)bulunduğu plastik kartları dağıtma yetkisini vermeye başladılar. Bugün uluslararası düzeyde plastik kart çıkarma yetkisini elinde bulunduran beş önemli kart kuruluşu vardır. Bunlar: Visa, Master Card(Euro Card),Amex, JCB ve Diners Club adlı kuruluşlardır. Bunların dışında da dünya çapında geçerliliği olan kart kuruluşları bulunmasın karşı etkinlikleri yukarıda adları verilen kuruluşlar düzeyinde değildir.⁵²

Plastik karta göre kuruluşu biraz önce de değindiğimiz gibi çok öncelere dayanan bankalar 1950'li yıllara kadar plastik kartlarla ilgilenmediler. Çünkü plastik kart o tarihlere kadar sadece vadeli alışverişlerde bir ödeme aracı olup, faizli bankaların en önemli amaçlarından biri olan nakdi kredi işlemlerinde kullanılmıyordu. Başka bir ifadeyle kartla sağlanan kredi nakdi kredi olmayıp peşin ödenmesi gereken borcun vadelenendirilmesi, ileri bir tarihe ertelenmesi şeklinde nakdi olmayan krediden ibarettir.⁵³

Banka kartları Türkiye'de yaygın olarak 1980'li yılların sonlarına doğru kullanılmaya başlandı.Türkiye'de kartlı ödeme sistemi içerisinde meydana gelen sorunlara çözüm bulmak, banka kartları ile ilgili kural ölçüler geliştirmek amacıyla kurulmuş olan Bankalar

---

⁵¹ Bayındır, Servet, **age**, 194.

⁵² Yılmaz, Eyyüp, **age**, 197.

⁵³ el-Kâri, Muhammed Ali, **Bitakatu'l-İ'timani Gayri'l Muğattati**, Mecelletü'l Mecma'ı'l-Fıkhi-il İslami, 2000, Sayı: 12, III, 527-561.

arası Kart Merkezi A.Ş.⁵⁴verilerine göre toplam banka kart sayısı 100 milyonu geçmektedir.Axcess,maximum bonüs world gibi kredi kartları Türkiye’de çığ gibi büyümüştür.Kredi kartları ile alışverişler de bir ödeme biçimi idi.Ancak insanımızın günümüzde bunu bilinçsiz kullanımının zararları için yeni taslaklar düzenlenmeye başlanmıştır.⁵⁵Deđişen zamanla, bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelerin de yardımıyla kredi kartının fonksiyonunu geliştirerek ve çeşitlendirerek bugünkü hem kredi hem de ödeme aracı olmak özelliğine kavuşmuştur. Teknolojinin sağladığı kolaylıklar ile kredi kartlarına Türkiye’de olduğu gibi, taksitli satışlarda kullanılma imkanı gibi, başka fonksiyonlarda yüklenebilmektedir. Fakat, hangi özelliklerle yüklü olursa, olsun kredi kartının kredi ve ödemelerde ödeme aracı olmak özelliğini değiştirmez

Sistematik olarak kullanılmasının tarihçesini, genel olarak dünyada ve özel olarak Türkiye’de ayrı olarak ele alacağız.

Çek ya da nakit kullanmadan mal ve hizmet satın alma olanağı sağlayan kredi kartları uygulamasına Dünya`da ilk olarak Amerika`da 19. yüzyılın sonlarında başlanmıştır. Kredi kartlarının anayurdu olan Amerika`da ilk kez 1894 yılında "*Hotel Credit Letter Company*" sadece Turizm sektöründe kullanılmak üzere bir kredi kartı çıkarmıştır.

Daha sonra 1914 yılında "*Westren Union Bank*"` belirli ölçüde kredi sağlama işlevine sahip olan bir başka kredi kartını düzenlemiştir. İlerleyen yıllarda bazı büyük mağazalar müşterilerine, üzerlerinde kendi hesap numaralarının basılı bulunduğu metal jetonlar vermeğe başlamışlardır. Karayolları taşımacılığının da gelişmesi ile birlikte benzin şirketleri müşterilerine "*Courtesy Cards*" diye adlandırılan kartlar çıkartarak tüm benzin istasyonlarından benzin alma olanağı sağlamışlardır. Ancak, çeşitli kurumlarca ihraç edilen bu kartlar belirli bir bölge ve belirli bir faaliyet alanını içerdiğinden dolayı tam amacına ulaşamamış ve bu şekilde 1950`lere kadar karmaşık bir düzen içinde süre gelmiştir.

⁵⁴ <http://www.bkm.com.tr/kurulus.html>

⁵⁵ http://www.kenthaber.com/arsiv/haberler/2005/subat/02/haber_46061.asp-35

Nihayet; Amerika`da belirli bir bölge ile sınırlı olmayan, ayrıca değişik alanlarda faaliyet gösteren ve birçok işletmelerde para yerine ödeme aracı olarak kabul edilen ilk kredi kartı 1950 yılında merkezi Newyork`ta olan Diners Club tarafından çıkarılmıştır. Amerikalı kredi uzmanı *Frank Mc. Namara*, gittiği bir lokantadaki yemek bedelini yanında para olmadığı için ödeyememiş, garsondan bir kâğıt istemiş, o kâğıdın üstüne miktarı yazıp imzalayarak "Bu kâğıt size borcum olsun ve bu kâğıt sizde kalsın. Yarın ben size yemek parasını getiririm, sizde bana bu kâğıdı geri verirsiniz" şeklinde bir anlaşma yapar. Ertesi gün parayı getirir, kâğıdı da geri alır ve böylece bir mal ve hizmet satın alma karşılığında bir ödeme aracı daha ortaya çıkar. Daha sonra diğer kredi uzmanı arkadaşları olan *Ralph E. Schneider* ve *Alfred S. Bloomingdale* ile birlikte seyahat ve yemeklerde hesabın ödenmesini sağlayan kredi kartı sistemini oluşturmuşlardır. Kartın sloganı ise; "*Ye ve İmzala*" anlamına gelen "*Dine and Sign*" dır ki "*Diners*" kelimesi de buradan gelmektedir. Diners Club`ın kurulması ve "*Universal Card*" diye nitelendirilen her yerde geçerli bir kartın oluşturulması büyük bir yoğunluk kazanmış, giderek bu uygulama ülke sınırlarını aşarak önce Avrupa`ya ve oradan da tüm Dünya`ya taşmıştır.

1958 yılında *Diners Club*`ın bu müthiş atağından etkilenen ve "*Amex*" adıyla tanınan *American Express Company* kurulmuştur. Yine aynı yıl içinde 1977 yılında yerini *Visa*`ya bırakmış ve 1977 yılına kadar Dünyanın ilk VISA kredi kartlarını California Sistemi ile kurup geliştiren *Bank of America*`nın ihraç etmiş olduğu *Bank-Americard* kurulmuştur.

1950`lerden 1960`lı yıllara kadar kredi kartları gelişim süreci böyle devam etmiş ve 1966 yılına gelindiğinde Amerika`da bazı California bankalarının sponsorluğu ile 1966 yılında *Master-Card* piyasaya çıkmıştır. 1958 yılında Bank Americard isimli kredi kartını üretmeye başlayan Bank of America; mavi, beyaz, altın renklerinden oluşan Logo`su ve Lisans haklarını, Americard Corporation *Ibanco*`ya`ya satması sonucu; 1974 yılında "International" adıyla Dünya çapında güçlü bir finans kurumu oluşmuştur. 1977 yılına kadar Ibanco ile Bank of America ortaklaşa Bank-Americard isimli kredi kartını ihraç etmeye devam etmişlerdir.

Nihayet 1977 yılına gelindiğinde; Bank-Americard isimli kredi kartı Visa Card, Ibanco`da Visa International S.A. olmuştur. Ve böylece; Dünya çapında geçerli kartlı ödeme kuruluşu olan dev organizasyon *Visa International* 1977 yılında kurulmuştur.

1981 yılında *Citicorp*, Diners Club International`ı satın almış, daha sonra Amerika Başkanı Carter döneminde, tüketicinin giderek artan oranda borçlanma olgusu göz önüne alınarak kredi kartlarının çıkarılmasına yasal bazı sınırlandırmalar getirilmiş ve artık günümüzde birçok kredi kartı kurumları; Dünya çapında iki büyük kuruluş olan *Visa International* S.A. ve Master-Card yeni ismiyle *Europay International* S.A. ile birleştirilmiştir. *American Express Company* yani *Amex* ise Avrupa`da pek tutulmamasına rağmen *Amerika Region`da* hayatını devam ettirmektedir.

b. Türkiye`de

Türkiye`de kredi kartı uygulaması ilk kez 1963/64 yılları arasında *Le Diners Club* ve *Carte Blanche* ile başlamıştır. O yıllarda İstanbul Turizm isimli firmanın Beyrut`taki Ortadoğu temsilciliğine bağlı olarak başlattığı bu çalışmalar ilk olarak geniş bir biçimde 1968 yılında Koç Grubuna bağlı olan Servis Turistik A.Ş tarafından ele alınmış; söz konusu firma İstanbul Turizm firmasından temsilciliği devralmıştır.

Daha sonra Amerika`dan yurtiçi kart ihraç etme yetkisi olarak Diners Club kredi kartlarını piyasaya sunmuştur. Diners Club tan sonra Türk Ekspres Halıcılık ve Turizm Ltd. Şti. aracılığı ile American Ekspres kartları uygulamaya geçmiştir. Söz konusu iki kart 1975 yılına kadar piyasada birlikte yer almış, Amerikan Ekspres`in sadece yurtdışında geçerli olan kartlarına karşın Diners Club yurtiçi kart verme işlemlerini sürdürmüştür.

1975 yılında, İnterbank Grubuna bağlı olarak Master-Card, Euro-Card ve Access`da piyasaya girmiştir. Bu üç kart grubunun uygulayıcısı *Anadolu Kredi Kartları Turizm ve Tic. A.Ş.* dir. Şimdilerde Teknoloji Holding adı altında icraya devam etmektedir. Daha sonra kredi kartlarının sağladığı döviz girdisi ve piyasada gördüğü ilgi karşısında bankalarda,

yavaş yavaş bu işe girmeye başlamışlardır. Anadolu Bankası Visa International`ın üyeliğini almış ancak başarılı olamamıştır.

Bu hazin ve başarısız oluşum sonrası VISA International SA, Türkiye`ye güvenini kaybetmiş ve yeni üyelik durumunu dondurmıştır. Çünkü o dönemler Türkiye`nin ekonomik yapısı bu günkü gibi kötü bir durumdaydı. VISA ise olayı, Türkiye`ye üyelik verme tarzında değil sanki kredi veriyormuş algılıyor ve Türkiye`yi kredi alan borçlu bir ülke gibi görüyordu.

Nihayet 26/Ocak/1983 tarihinde Cem UZAN`ın gayretleri sonucu, *Türkiye İmar Bankası*. A.Ş. Visa International`ın Türkiye`de ilk principal member (Asil Üyelik)`liğini almış ve Visa`ya bağlanan ilk üye olarak gerçek boyutta kredi kartını Türk halkının hizmetine sunan ilk profesyonel kurum olmuştur.

Türkiye`de ilk kredi kartının çıkarılmasından günümüze kadar geçen 37 yılda gerek kart ihraç eden kuruluşların gerekse fiilen kullanılan kartların sayısında son derece büyük artış olmuştur. Hiç kuşkusuz, Kredi kartlarının ilk verilmiş yılı olan 1968`den günümüze kredi kartları konusunda ülkemizde kaydedilen en büyük gelişme BKM AŞ.(Bankalar Arası Kart Merkezi) kurulması olmuştur. 1990 yılının ikinci yarısında 13 Kamu ve Özel bankaların ortak sermaye koyarak, ticaret unvanı Bankalar arası Kart Merkezi A.Ş. olan bir anonim ortaklık kurmuşlardır.

BKM AŞ. Genelde kartlı ödeme sistemleriyle ilgili olarak tüm kredi kartı çıkaran kuruluşlara hizmet vermeyi öngören bir yapıya sahiptir. BKM`nin bu görünümü ile temel amacı kazanç sağlayıp pay sahipleri arasında dağıtmak olan bir Anonim Ortaklığa yabancı olduğu ve onun daha çok örneğin; tıpkı Türkiye Bankalar Birliği gibi bir kamu kurumu niteliğine büründüğü tartışmasızdır.⁵⁶

Plastik kartların gelişiminin en son basamağı akıllı kartlar (Smart Card) ve elektronik cüzdan kullanımınıdır. Elektronik cüzdanlar, mikroçipine belli miktarlarda kredinin,

---

⁵⁶ http://www.sporgenc.com/yazar_yazi.asp?yazarid=9%20&yazaryazi=158

ATM'lerden veya POS'lardan yüklenebildiği akıllı kartlardır. Bu kartların 1995 yılından itibaren geliştirilmeye başlandığı görülmektedir. Önceden Öde (Pay Before) kartları ismini alan bu kartların az miktarda nakit gerektiren tüm ödemelerde çeklerin yerini alabileceği düşünülmüştür.

Kredi kartı, gerek nakit taşıma riskini ve maliyetini azaltması gerekse kullanımda hız ve güvenlik sağlaması sebebiyle kullanımı hızla yaygınlaşan bir ödeme ve mübadele aracıdır. Belgeli bir ödeme aracı ve külfetsiz bir şekilde kullanılmasından dolayı tercih edilen alışveriş biçimidir. Ekonomi tarihinde ilk defa paraya alternatif bir ödeme aracı olarak kredi kartı kullanılmaktadır.

2. Kredi Kartı Çeşitleri

Kredi kartları kredilendirime bakımından ikiye ayrılır.

a. Kredilendirilen Kredi Kartı (Normal Kredi Kartı)

Normal olarak kullanılan kredi kartlarıdır. Bunlar mal veya hizmet satın alımı veya nakit çekim sonucunda oluşan ve hesap kesim tarihi itibariyle hesap bildirim cetvelindeki borç olarak gözüken toplam tutarın, asgari belli bir yüzdesinin ödenmesi şartıyla yeniden taksitlendirilen kredi kartıdır. Geri kalan, faizli bankalarda gecikme faizi, faizsiz bankalarda ise kâr payı adıyla fazladan alınır.

b. Kredilendirilmeyen Kredi Kartı (Charge Kart)

Alışverişlerin veya nakit çekilişlerin hesap bildirim cetvelindeki toplam tutarının yeniden kredilendirme özelliğinin olmadığı ve tamamının ilgili bankaya öngörülen gün içinde ödenmesinin zorunlu olduğu karta denir.⁵⁷

---

⁵⁷ Türkiye Bankalar Birliği(TBB), **Kredi kartları**, http://www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/kredi_kartlari.doc.

İKİNCİ BÖLÜM

BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI SİSTEMLERİ VE HİZMETLERİ

Banka kartları, kredi kartı kurumları, bankalar ve kart çıkarma yetkisi verilen kurumlar tarafından piyasaya sürülür. Kredi kartı kurumları ve bankaların asıl amacı, bu işlem aracılığıyla gelir sağlamaktır. Bir kısım banka kartı, sadece o kartı çıkaran bankanın ATM'lerinde, bir kısmı sadece yurt içinde kullanılabilirken bir kısmı da dünya çapında geçerli olabilmektedir. Bankaların çıkardığı ATM kartı, kartı çıkaran banka ve kart hamili olmak üzere ikili bir işbirliğine dayanırken kredi kartı en az üç tarafın işbirliğine dayanır. Kartı çıkaran kurum, kart hamili, kartı kabul eden işyeri ve bu işyerinin anlaşmalı olduğu ve kredi kartı işlemlerini kabul eden banka bu taraflar oluşturur. Dolayısıyla organizasyonda yer alan taraflar açısından banka kartı sistemini iki taraflı sistem ve üç taraflı sistem şeklinde okumak mümkündür.

Önce birkaç tanım üzerinde duralım. Bu tanımlar kredi kartı sisteminin nasıl olduğu konusunda bize ön bilgi olacaktır. Tanımların hukuki işleyişleri ise ele alacağımız yasa tasarısının metninde ve değerlendirmesinde görülecektir.

- **Hesap Özeti:** Hesap özeti, alışveriş, nakit avans, gecikme faizi, ücret ve komisyonlar, ödül puanı ve ödeme gibi borç veya alacak tutarlarıyla ilgili kayıtları gösteren o döneme ait hesap dökümüdür.
- **Hesap Kesim Tarihi:** Kart sahibinin alışveriş, ücret, faiz vb. hareketlerinin, hesap özetine kaydedildiği; üyenin o döneme ait borcunun belirlendiği tarihtir.
- **Son Ödeme Tarihi:** Kart ile yapılan harcama veya nakit avans çekme işlemlerinden doğan borcun ödeneceği son gün olarak, hesap özetinde bildirilen tarihtir.
- **Kart Limiti:** Kredi veya alışveriş kartının tahsis edildiği banka ya da kuruluş tarafından kişinin başvuru formunda yer alan bilgiler ve ilettiği belgeler

doğrultusundaki değerlendirmeler sonucu belirlenen ve kullanım esnasında aşılmaması gereken azami işlem limitidir.

- **Müşteri Limiti:** Banka veya finans kuruluşu tarafından kişiye tahsis edilmiş kredi ya da alışveriş kartları için belirlenmiş limitlerin en yüksek olanıdır.
- **Ödenmesi Gereken Minimum Tutar:** Kredi kartlarında o ay ki toplam borcun son ödeme tarihinde ödenmesi gereken kısmıdır. Bu oran bankalara göre değişmekle birlikte genellikle %15–20 ‘si arasındadır. Alışveriş kartları vade farksız taksitlendirme olanağı da sunduklarından, kredi kartı özelliği olmayan alışveriş kartlarında genellikle minimum ödeme tutarı olmayıp son ödeme tarihinde hesap ödemesi bakiyesinin tamamının ödenmesi gerekir.
- **POS (Point of Sale) Cihazı:** Alışveriş kartlı / kredi kartlı sistemlerde kullanılan ve perakende noktası veya üye işyeriyle, banka veya kredi kartı tahsis eden kuruluş arasında kart ve işlem bilgilerinin elektronik ortamda transfer edilmesini sağlayan cihazdır.
- **Imprinter:** Alışveriş sırasında, kart ve işlem bilgilerinin elektronik bir ortam yerine el slibi düzenlenmek suretiyle kaydedilmesini sağlayan araçtır.

Ücret ve Komisyonlar

- **Alışveriş Faizi:** Hesap özetinde belirtilen borç bakiyesinin tamamının son ödeme tarihine kadar ödenmemesi durumunda kredilendirilen tutara işletilen faizdir. Ödenmesi gereken minimum tutar uygulaması olan banka ve finans kurumlarında, en az bu tutarın ödenmesi kaydıyla kalan bakiyeye alışveriş faizi uygulanır.
- **Gecikme Faizi:** Hesap özetinde belirtilen son ödeme tarihine kadar ödenmesi gereken tutardan az ödeme yapılması durumunda uygulanan faizdir.
- **Gecikme Ücreti:** Gecikme ücreti, hesap özetinde belirtilen son ödeme tarihine kadar ödeme yapılmaması durumunda gecikme faizi veya alışveriş faizine ek olarak alınan bedeldir. Gecikme ücretinin uygulama şekli kartın verildiği finans kuruluşuna veya bankaya göre değişiklik gösterir. Genellikle, ödenmeyen tutar ya da asgari ödeme tutarı üzerinden belli bir oran gecikme ücreti olarak uygulanır. Gecikme ücretinde genellikle bir minimum tutar uygulanır, yani belli bir oran ile hesaplanan gecikme ücreti

minimum tutardan düşük olsa bile, gecikme ücreti minimum tutarını ödemeniz gerekir. Hesaplanan oranın minimum tutardan yüksek olması durumunda ise hesaplanan tutar kadar gecikme ücreti tahsil edilir.

- **KKDF**: Hesap özetlerinde yer alan gecikme faiz tutarı üzerinden alınan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'nu ifade eder. Mevzuat gereği yasal bir zorunluluktur.
- **BSMV**: Hesap özetinde belirtilen gecikme faiz ve ücretleri üzerinden yasal zorunluluk gereği alınan Banka Sigorta Muameleleri Vergisi 'ni ifade eder.

Kart Ücreti: Kart ücreti, her yıl bir defaya mahsus olmak üzere, asıl kart ve ek kart sahiplerinden alınan kart kullanım bedelidir⁵⁸

I. İKİ TARAFLI SİSTEM VE İŞLEYİŞİ

Bir tarafı banka diğer tarafı kart hamilinden oluşan ödeme kartı sistemine iki taraflı sistem adı verilir. Hamil, kredi kartıyla banka veya bankaya ait ATM makinelerinden nakit çekebildiği gibi kartı ibraz ederek anlaşmalı işyerlerinden nakit ödemeksizin mal ve hizmet alımı da yapabilmektedir⁵⁹.

İki taraflı kredi kartı sisteminde, kredi kartı sahibi, kredi kartını, kartı çıkaran kuruluştan mal ve hizmet temin etmek amacı ile kullanmaktadır. Diğer bir ifade ile kartı çıkaran kuruluş, kredi kartını kendi işyerlerinde ödeme aracı olarak kabul etmek üzere çıkarmaktadır. Üç taraflı kredi kartı sisteminden farklı olarak, burada sadece kartı çıkara kuruluş ile kredi kartı sahibi arasında sözleşme ilişkisi mevcuttur. İki taraflı sistemde taraflar arasında ki hukuki ilişki nispeten daha az karmaşıktır. Zira bu sistemde kartı çıkaran kuruluş ile mal ve hizmet temin eden kuruluş aynıdır. İki taraflı kredi kartı sisteminde kartı çıkaran işyeri, aynı zamanda kendi müşterisi olan kart sahibine esas itibari ile ödeme kolaylığı sağlamaktadır.

Bu amaçla, kartı çıkaran kuruluş, kart sahibine nakitsiz alış-veriş olanağı tanımak sureti ile ödeme borcunu ertelemekte ve taksitlendirme yapmaktadır. Kartı çıkaran kuruluş, kredi

⁵⁸ www.sikayetvar.com/pages/yazi263.php

⁵⁹ Bayındır, Servet, **age**, 190.

kartı sahibi ile çerçeve niteliğinde bir sözleşme akdederek, kredi kartının sadece kendi işyerlerinde ödeme aracı olarak kabul edileceğini taahhüt eder. Kredi kartı sahibi de, kartı çıkaran kuruluş ile mal ve hizmet temini için münferit sözleşmeler yaptığı takdirde, ödemeyi kredi kartı ile gerçekleştirir. Bu ilişkide, kartı çıkaran kuruluş, edimini zamanında yerine getirirken, kart sahibi edimin ifasını ertelemektedir

II. ÜÇ TARAFLI SİSTEM VE İŞLEYİŞİ

Uluslararası kart kuruluşundan alınan yetkiye dayanılarak bir banka tarafından çıkarılan, nakit çekme ve diğer bankacılık işlemlerine ek olarak bankanın anlaşmalı olduğu üye işyerlerinden nakit ödemeksizin kredili mal ve hizmet alımında kullanılan banka kartı sistemine üç taraflı sistem denir. Bu sistemi oluşturan taraflar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Kredi kartını çıkararak pazarlayan ve üye işyerleri ile üyelik sözleşmesini yapan banka

Yetkili bir bankadan kredi kartını alan kart hamili

Bir banka ile üye işyeri sözleşmesi imzalayarak kart hamilinin kartını kabul eden işyeri

Ancak bu sisteme uluslararası düzeyde kart organizasyonu yapan ve kredi kartını çıkarma yetkisini elinde bulunduran organizatör kredi kartı kurumları(Visa,Master Card gibi) ile kredi kartı çıkarmayıp yalnızca üye işyeri sözleşmesi yapan bankalarda kendiliğinden dahil olduğundan bu sistem aynı zamanda genişletilmiş üç taraflı sistem olarak ta adlandırılır.Sistemde asıl sahibi banka kartı sistemini kuran ve kart çıkarma yetkisini elinde bulunduran uluslararası kart kuruluşudur.Yukarı da geçtiği üzere günümüzde dünya üzerinde bu yetki beş büyük kuruluşun elindedir.

Müşterilerine kredi kartı vermek isteyen banka, bu kuruluşlardan biriyle lisans anlaşması yaparak söz konusu kuruluşun sisteme dâhil olup kredi kartı çıkarma ve üye

işyeri anlaşması yetkisini alır. Banka bu yetkiye dayanarak kart düzenleyip müşterilerine verir. Aynı zamanda da bu kartları kabul ederek işyerleri ile ya kendisi ya da kart pazarlaması yapmaksızın yalnızca üyelik sözleşmesini yapan banka aracılığıyla üyelik anlaşması yapar.

Bu sistemin işleyişi şu şekilde cereyan eder: Özellikle kredi kartını çıkarmak isteyen banka uluslararası kart kuruluşu ile lisans anlaşması yapar ve bu anlaşmaya dayanarak kredi kartını çıkarır. Bankanın çıkardığı diğer kredi kartları yurt içindeki diğer bankalara ait ATM ve POS cihazlarında da geçerli olabilmesi için bankanın ilgili ülkedeki takas merkezleri ile de anlaşma yapması gerekir. Türkiye’de bu işlem Bankalararası Kart Merkezi(BKM) ile üyelik ve hizmet sözleşmesi yapılarak gerçekleştirilir. Banka bir taraftan çıkardığı kartları müşterilerine verirken diğer taraftan müşterinin elindeki kartı kabul etmek üzere işyerleriyle üyelik sözleşmesi yapar. Üyelik sözleşmesi bizzat kartı çıkaran banka tarafından yapıldığı gibi başka bir banka tarafından da yapılabilmekte bu durumda kartı veren banka işyeri ile değil bu sözleşmeyi daha önce yapmış olan banka ile kartın kabulüne yönelik sözleşme yapmaktadır. Bankalar işyerleri ile üyelik sözleşmesi yaparken kartlı alışverişlerde kullanılmak üzere işyerlerine İnpinter ve POS adı verilen cihazları kullanırlar. Kart hamili ödemesini kredi kartı ile yapacaksa kartı kasiyere uzatır, kasiyer kartın hamile ait olduğuna emin olduktan sonra kartı POS cihazından geçirmek suretiyle kabul eder. Cihazın vermiş olduğu harcama belgelerini müşteriye imzalatarak bir nüshasını müşteriye verir, diğerini ise sözleşmeli bankaya teslim etmek üzere saklar. İşyeri, banka ile arasındaki üyelik sözleşmesi gereği, belli aralıklarla elindeki ödeme belgelerini bankaya sunarak, sözleşmede belirlenen komisyon düşüldükten veya belirlene süre dolduktan sonra sattığı mal veya hizmetin bedelini tahsil eder. Müşteri ise kredi kartı sözleşmesinde belirlenen şartlar çerçevesinde bankanın kendisine gönderdiği hesap bildirim cetvelindeki borcunun ya tümüyle ya da faizli bankalarda genellikle uygulandığı gibi kendisine tanınan taksitlere göre öder.

Kredi kartları kredili mal ve hizmet alımına ek olarak kartı veren banka ya da bu bankanın ikili anlaşma yaptığı bankaların ATM'lerinden nakit para çekmek için de kullanılabilir. Bazı durumlarda kredi kartı fiziki olarak işyerlerine götürülmeksizin telefon veya İnternet aracılığıyla kart numarası ile sisteme girilmek suretiyle alışveriş

yapılabilmektedir. Ayrıca kredi kartı ile ATM'ler kullanılarak şifre değiştirme, havale, hesap dökümü alma, bakiye öğrenme para yatırma, fon ve hisse senedi alma gibi birçok işlem de gerçekleştirilmektedir.

Kredi kartının çıkaran bankanın POS ve ATM'leri dışında başka bankalara ait cihazlarda kullanılması durumunda takas sistemi devreye girer. Takas işlemleri ulusal veya uluslararası düzeyde olmaktadır. Genellikle bir ülkede kredi kartı çıkaran bütün bankalar, işyerleriyle üyelik sözleşmesi yapmazlar. Kartlı ödemelerde kartı çıkaran banka ile üye işyeri sözleşmesi yapan banka genellikle farklıdır. Bankaların her birinin alacak ve borçlarının taksimi için banka kartları ile ilgili hesaplar önce takas merkezinde toplanır, gerekli hesaplamalar yapıldıktan sonra Elektronik Fon Transfer sistemi ile bankaların birbirlerine olan hesapları, borçlandırma ve alacaklandırma yapılarak kapatılır. Yurtdışı kredi kartı işlemlerine ilişkin takas Visa ve Master Card bünyesindeki uluslararası nitelikli takas sistemi aracılığıyla yapılmaktadır.

Kart hamilleri peşin ödeme veya kartı veren kuruluşun imkân sağlaması halinde hesap özeti borcunun taksitlendirilmesi gibi iki ödeme seçeneğinden birini seçme hakkına sahiptir. Son ödeme tarihi bankadan bankaya değişmektedir. Kart sahipleri harcamalarını bankalarca gönderilen aylık hesap özetleri (ekstreler), otomatik para çekme makineleri ve diğer hizmet kanallarından (telefon, internet bankacılığı vb.) takip edebilir. Yurtdışı harcamalara ait ödemeler genellikle Türk lirası olarak yapılmakta ise de, yurtdışı harcamaların Türk lirası veya Amerika Birleşik Devletleri doları olarak yapılması bankadan bankaya değişebilmekte olup, bu husus da imzalanan sözleşme veya taahhütnamede yer almaktadır.⁶⁰

III. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARININ YARARLARI

Banka kartını çıkaran kurum, pazarlayan banka, müşterilerine hizmet veren mağaza, kullanan hamil ve kartı kabul eden işyerleri bu işlemi karşılıksız yapmazlar, her birinin kendi açısından ulaşmak istediği birtakım menfaatler söz konusudur. Banka kartının sistemi oluşturan taraflara sağladığı yararları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

---

⁶⁰ Bayındır, Servet, **age**, 190-191.

A. Banka Kartının Sistemi Organize Eden Kuruma Sağladığı Yararlar

Banka kartının sistemini organize eden ve yukarıda başlıca beşinin adı verilen kart kurumlarının gelirleri bankalarla yapmış oldukları lisans sözleşmeleri, bankaların kart sistemlerinin kuruluş ve devamı sürecinde vermiş oldukları hizmetler karşılığında aldıkları ücret ve komisyondan oluşur. Ayrıca yurtdışı takas işlemleri bu kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiğinden her işlem karşılığında komisyon alırlar.

B. Kredi Kartının Kartı Çıkaran Bankaya Sağladığı Yararlar

Bankaların verdikleri kartlar karşılığında elde ettikleri gelirler genellikle aşağıdaki ücret, komisyon ve faizlerden oluşur.

- 1 - Müşteriye ilk kart verilisinde ve kartın her yenilenmesinde alınan kart ücreti
- 2- Başka bankalara ait kartlarla cihazlarında yapılan işlemler karşılığında aldıkları komisyon
- 3- Üye işyerlerine kurulan İmpinter ve POS cihazı karşılığında alınan işyeri komisyonu
- 4- Faizli bankacılıkta son ödeme tarihinde tamamı ödenmeyen borcun taksitlendirilen kısmı için alınan gecikme faizi
- 5- Geç yatırma ücreti
- 6- Limit fazlası harcamalar için alınan limit aşım ücreti
- 7- Nakit çekimlerde nakit avans komisyonu
- 8- Üye işyerinin bankadaki hesabında kredi kartının kullanılması sonucu biriken paranın belli bir süre kullanımını
- 9- Nakit çekim gününden borcun ödendiği güne kadar geçen süre içinde alınan faiz

C. Kartın Kart Hamiline Sağladığı Yararlar

1. Banka ve kredi kartını taşıyan kişi, yanında para olmadığı için ödeme gücünü çeken kişi olarak değil-bankalar her talep edene kart vermediğinden-banka nezdinde saygınlığı olan bir şahıs olarak görülür.

2. Kartlar, sahibini cebinde para taşıma külfetinden kurtardığından, yanında para taşımanın neden olacağı muhtemel tehlikelere karşı da korumuş olur.

3. Banka ve kredi kartı yerine kullanılabilen en önemli ödeme aracı çektir. Ancak çek, karta göre daha a işlem yapılmasına imkân vermekte, kişinin yanında maddi olarak daha çok yer kaplamakta, kirlenme, çabuk bozulma gibi tehlikelere daha fazla maruz kalmaktadır. Ayrıca kaybolma ve çalınma durumunda çekin iptali için uzun bürokratik ve hukuki sürece ihtiyaç duyulmaktadır. Oysa banka kartının başına bu olayların gelmesi durumunda, bankaya açılacak bir telefon yeterli olmaktadır.

4. Uluslararası nitelikli banka kartları, yurt dışında rahatlıkla kullanılabilir. Bu durum kart hamilini yurt dışına çıkarken yanında yerli veya yabancı ülke parası taşıma külfetinden kurtardığı gibi, yabancı bir ülkede para bozdurma dolayısıyla zarara uğrama riskinden de kurtarır.

5. Kişinin acil durumlarda yanında veya kasasında nakit parasının bulunmadığı durumlarda banka kartı rahatlıkla kullanılabilir.

6. Bankalar kendi kartlarını taşıyan kişilere diğer bankacılık işlemlerinde de öncelik sağlarlar. Bankanın kartına sahip olmak, müşteri için bir saygınlık vesilesi olduğundan, söz konusu banka, kendi kartına sahip olan bir müşteri ile bankaya ilk kez gelen herhangi bir kişiye aynı muameleyi göstermez. Son zamanlarda sıra numara sistemi ile yapılan banka hizmetlerinde kart sahipleri için ayrı ve daha hızlı işleyen sıra numarası verilmesi de bu amaca yöneliktir.

7. Kart hamili kredi kartı ile almış olduğu mal veya hizmetin bedelini belli bir süre sonra bankaya ödediğinden, mal ve hizmet aldığı tarih ile borcunu ödediği tarih arasında geçen gün sayısı kadar kredi kullanmış olur. Bankalar, ödeme gününde tümüyle ödenen kredi kartı borçlarından faiz veya başka bir ad altında herhangi bir bedel almadığından bu kredi, bu kredi faizsiz kredi niteliği kazanmaktadır. Ayrıca kart sahibi mal veya hizmeti aldığı gün ödemesi gereken parayı belli bir süre değerlendirme imkânını da elde etmiş olmaktadır.

8. Kredi kartı veren bankalar, genellikle kart hamiline sözleşmede belirlenen kredi miktarı oranında nakit çeke imkânı tanır. Kendisine nakit çekme imkânı tanınmış olan kart hamili, kredi kartını kullanarak yurtiçi veya yurtdışında gerek kartı veren gerek kabul den bankalara ait şubelerden gerek yirmi dört saat hizmet veren ATM'lerden nakit avans çekebilmektedirler.

9. Kart hamiline kredi kartı borcunu, bütçesine ve kendi planına göre taksitler halinde ödeme olanağı sağlamaktadır.

D. Banka Kartının Kartı Kabul Eden Üye İşyerine Sağladığı Yararlar

Bir işyeri kredi kartını kabul etmekle, kart hamillerinin güvenini sağlamış olur. Çünkü bankalar bir işyeri ile sözleşme yapacakları zaman o işyeri hakkında inceleme yapıp ondan sonra üyelik sözleşmesi yaparlar. Ayrıca üye işyeri kredi kartını kabul etmekle bu kartı kullanan büyük bir müşteri kitlesinin kendisinden alışveriş yapmasını sağlayarak hem müşteri sayısını hem de mevcut iş hacmini artırma imkânına kavuşur. Üye işyeri, satışlarının büyük çoğunluğunu kredi kartı ile yaptığından, kredi kartı ile yapılan satışların bedeli, işlemi takip eden gün sonunda cari hesabına döner. Böylece paranın çalınma, kaybolma tehlikesi ortadan kalkmış olduğundan özellikle banka şubelerinin kapalı olduğu saatlerde çalışan işyerlerinin, paralarını saklamak için çeşitli tedbirlere başvurmalarına gerek kalmaz. İşyerlerinde bulunan İmpinter ve POS cihazları elektronik ortamda birçok işlemi bir anda gerçekleştirdiğinden para sayma, bozma, sahte olup olmadığını araştırma vb. külfetlerden işyerlerini kurtararak işlemlerin daha güvenli ve daha hızlı gerçekleşmesini sağlar. Kredi kartı sayesinde işyerleri geri ödenmesinde sorunlarla karşılaşılacak vadeli satış yapma zorunluluğundan kurtulduğu gibi

kredi kartı kurumlarının yapmış oldukları tanıtım ve reklâmlardan da dolaylı olarak faydalanırlar.

E. Kredi Kartının Kartı Kabul Eden Bankaya Sağladığı Yararlar

Kart sisteminde bütün bankalar işyeri ile üyelik sözleşmesi yapmazlar. Genelde kredi kartı veren bankalar ile işyerleriyle üyelik sözleşmesi yapan ve bu işyerlerine kartların kullanımı için İmpinter ve POS Cihazlarını veren bankalar değişiktir. İşyerleri ile üyelik sözleşmesi yapan bankalar ‘‘Kredi kartı kabul eden bankalar’’olarak adlandırılırlar. Bu bankaların söz konusu hizmet karşılığında elde ettikleri başlıca gelir, üyelik sözleşmesi yaptığı işyerlerinden yalpan işlemler karşılığında aldığı komisyondur. Üye işyerinden alınan komisyon, kartı çıkaran banka ile kartı kabul eden banka arasında anlaşılan oranlarda paylaşılabilir.⁶¹

F. Ekonomik Hayata Sağladığı Yararlar

Genelde tüm banka kartlarının özelde ise kredi kartlarının sistemi oluşturan taraflara olduğu gibi iktisadi mali hayata da birtakım katkıları olur. Bu katkı özellikle kişilerin parayı nakit olarak ellerinde tutma tercihi ve ekonominin kayıt altına alınmasında kendisini gösterir. Paranın elde her an kullanılabilir şekilde hazır tutulmasına ‘‘likidite tercihi’’denir. Genelde kişiler ihtiyat amacıyla bir miktar parayı yanlarında bulundurmamak isterler. Ancak kredi kartları, bankadaki parasına gece gündüz her an ulaşabilme imkânı sağladığından kişi, yanında para tutma ihtiyacını hissetmez. Ayrıca günümüzde birçok resmi ve özel kuruluş, çalışanlarına maaş ödemelerini banka aracılığıyla yapmaktadır. Bankalar, ATM’leri aracılığıyla maaşı ödenen çalışana, ATM Kartı yanında genelde kredi kartı da verirler. Kredi kartlarının son ödeme tarihleri, çalışanlar için genelde maaş günlerine göre ayarlandığından çalışanlar bankadan maaşlarını hiç çekmeden otomatik yöntemle kredi kartı borcunu öderler. Bu durum paranın, kişilerin ellerinde pasif halde değil, bankaların kasalarında, dolayısıyla ekonominin hizmetinde kalması sonucunu doğurur ki bu da banka kartlarının ekonomiye sağladıkları bir katkı olarak değerlendirilmektedir.

---

⁶¹ Yılmaz, Eyyüp, *age*, 35-36.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARININ MODERN HUKUKTA NİTELİKLERİ

İslam hukukundaki niteliğine geçmeden önce modern hukukta banka kartları ve kredi kartlarında, gerek akit niteliği gerekse de buna bağlı olarak meydana gelen sistemlerin hukuki niteliği üzerinde durmakta fayda vardır. Banka kartları ve kredi kartlarının uygulanması her şeyden önce akit dediğimiz bir sözleşme ile olmaktadır. Bu, akitlerin kısaca ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bölümde tamamen modern hukuka göre tespitler ve hükümler işlenecektir.

I. AKİTLERİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Akit; hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin veya kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, mukavele, sözleşmedir. Bu, genel bir tanım olup mahiyetine göre isim alabilirler. Ticari akitler gibi.⁶²

Akit, tarihsel süreç içerisinde insanlığın tanıdığı en eski hukuki müesseselerden birisi olup mülkiyetin sebepleri arasında öncelik bakımından sahipsiz mala el koymadan sonra gelir. Karşılıklı borçlanmak üzere akitleşme fikrinin ne zaman doğduğu hangi etkenlerden kaynaklandığı hakkında tarihi vesikalara dayanan bilgimiz yoktur. Bu konuda ki bilgiler, insanlığın sosyal hayatının gelişme ve değişmesiyle ilgili genel tanımlara yani zan ve tahmine dayanmaktadır.

Bazı yabancı araştırmacılara göre takas döneminde akit fikri mevcut değildir akit fikri daha sonraları katil suçundan alınan tazminattan doğmuştur. Başlangıçta öldürme olayı kan davasına yol açar, aileler karşılıklı olarak öldürmeye devam ederlerdi. Giderek intikam yerine tazminat alınmaya başlandı, katil diyeti bulamayınca tedarik etmek üzere mühlet

⁶²Metin, Hulusi, **Anayasa m. 38/ 7 son fıkra**, <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=54>

ister, teminat içinde rehine bırakırdı buna göre akitleşme müessesesinin tarihi temeli, diyeti ödemek üzere bir mühlet üzerinde anlaşmaktan ibaret olmaktadır.

Akdin temelini, davacı ile davalının, anlaşmazlığı hakem yoluyla çözme, hakeme götürme hususunda anlaşmalarının teşkil ettiğini düşünenlerde vardır.

Akit, medeniyetin önemli eserleri ve iradeye saygı ile irade hürriyetinin belirgin ölçüleri arasında yer almaktadır. Şekli, sınırı ve yeri bakımlarından akit, tarihi içerisinde çeşitli devrelerden gelmiştir. Akit kamu menfaatinin gerektirmediği yerlerde şekil kayıtlarından kurtulduğu ölçüde medeni ve beşeri yükselmeye yaklaşmıştır.⁶³

Akitlerin içinde, ticari akitler çok önemli bir yere sahiptir. Ticari akitler de ancak Ticaret Hukukunun genel prensipleri çerçevesinde anlaşılabilir. Borçlar Kanununda akitler ele alınmış, borç hukukunun oluşmasında bir fonksiyon görevini görmesi olarak konuya bakılmıştır. Çünkü ticari akitlerde akdi meydan getiren borçlanma ve bir ticari harekettir.

Akitler, borç doğurmaları bakımından “Tek taraflı, iki taraflı, çok taraflı akitler” olmak üzere üçe ayrılırlar. Tek taraflı sözleşmeler, yalnız bir tarafa borç yükler (Kefalet). İki taraflı sözleşmeler, her iki tarafa da borç yükler. Böyle sözleşmelerde taraflardan her biri ötekine göre hem alacaklı, hem borçlu olur. Bu sözleşmeler de ikiye ayrılır: Tam karşılıklı sözleşmeler (Alım satım gibi) ve noksan karşılıklı sözleşmeler (vekâlet gibi). Çok taraflı sözleşmeler, ikiden çok kimsenin tek bir sözleşme konusu üzerinde birleşmeleriyle meydana gelirler. Üç kişiden oluşan bir şirket çok taraflı sözleşmedir⁶⁴ Borçlar Kanununa göre, iki taraf karşılıklı ve birbirine uygun surette rızalarını beyan ettikleri takdirde, akit tamam olur

Akdin tanım ve çeşitlerinden yola çıkarak sözleşmenin muhtevasında çeşitli unsurların bulunduğu kanaatine varabiliriz. Bu unsurlar öncelikle sözleşme yapma ehliyetine sahip birden ziyade kişi, kişilerin hukuki bir sonuca yönelme iradeleri ve irade açıklamaları son olarak da karşılıklı üzerinde uyuşulan bir sözleşme mevzusu yani edimdir. Şekil şartına

⁶³ Zerka, Mustafa Ahmed, *el-Fıkhü'l-İslami fi Sevbihî'l-Cedid*, Dımaşk 1967-68, 279-284, Karaman, Hayrettin, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İstanbul 2003, II, 77.

⁶⁴ Türk Hukuk Lûgatı, "Akit" md. Ankara, 1991.

gelince, modern hukuklarda artık sözleşmelerde şeklin aranması ortadan kalkmaya başlamıştır. Kanunlarda belirtilen bazı sözleşmeler dışında, artık esas olan şekil serbestîsidir. Kanun aksine hükmetmiş değil ise kişiler diledikleri gibi sözleşme kurabilirler. Tabi burada mevzu bahis olan sözleşmenin şekilsiz olduğu değil, şeklini tarafların belirlemesidir. Yoksa sözleşme şekilsiz olamaz.

O halde akitler esas olarak taraf veya taraflar ile bunların irade beyanları ve akdin konusuna giren edim ne çeşit olursa olsun akdin olmazsa olmaz unsurlarından olmaktadır. Bu taraf gerçek veya tüzel olmaları, ehil olmaları, irade beyanlarının ve akdin yazılı veya sözlü olması çeşitlerine göre değişebilirler.

İşte herhangi bir akdin hukuki niteliği araştırılırken bu durumlar göz önünde bulundurulur ve şu ana kadar birçok çeşitleri olan akitlerin hangisine girebileceği tespit edilir. Araştırmamızın konusu olan Banka ve Kredi Kartları da bu şekilde incelenecektir.

II. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI AKDİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Kredi kartı çıkaran banka ile kredi kartı hamili arasında genelde bir bankacılık hizmetleri akdi imzalanmaktadır. Bu sözleşmede kart hamili;

- Kredi kartını ve şifresini özenle muhafaza edeceğini,
- Üçüncü kişilere vermeyeceğini,
- Kredi kartı kullanılması suretiyle gerçekleştirilen işlemlerin kendisi tarafından yapılmış sayılacağını,
- Kartın çalınmasından veya kaybindan sonra üçüncü kişilerin şifreyi kullanarak yaptıkları tüm işlemlerden bankanın sorumlu olmayacağını,
- İşyeri yetkilisinin gerekli gördüğü durumlarda kimliğini kanıtlamak için resmi nitelikli bir kimlik belgesini yanında bulundurmak ve istendiğinde göstermek zorunda olduğunu,
- Kredi kartı numarasını kullanarak telefon veya internet aracılığı ile ya da sipariş formuyla mal veya hizmet alımında ayrıca bir satış belgesi düzenlenmesine gerek olmadığını,

- Üye işyerinden satın aldığı mal veya hizmetlerin cinsi, niteliği, içeriği, ayıbı, teslimi, iadesi ve benzeri konularda yaşanabilecek uyuşmazlıklarda bankanın taraf olmadığını, bu nedenle ödemelerini aksatmayacağını,
- Kredi kartı ile ilgili doğacak tüm anlaşmazlıklarda bankanın defterleri ve bilgisayar dâhil tüm kayıtlarının kesin delil olacağını
- Kartın mülkiyetinin bankaya ait olduğunu, bankanın istediğinde bu kartlara el koyabileceğini,
- Sözleşme hükümlerine uymaması, temerrüde düşmesi, bankanın hizmetlerini kötüye kullanması veya diğer haklı nedenlerin bulunması halinde bildirim yapmak suretiyle bankanın hesapları kapatma ve sözleşmeyi feshe yetkili olduğunu, kabul etmektedir.

İki tarafa borç yükleyen -bankanın kart hamilinin yaptığı harcamaları üye işyerine ödeme, kart hamilinin de bu harcamaları bankaya ödeme yükümlülüğü- kredi kartı sözleşmesinin hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır. Bu sözleşmenin, istisna akdinin özelliğini taşıyan bir iş görme sözleşmesi, bir hizmet sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi, alacak temliki ve garanti sözleşmesi olduğu şeklinde çok farklı görüşler ileri sürülmüşse de, bu sözleşmeyi bilinen tek bir sözleşme türü olarak belirlemek mümkün değildir. Banka ile kart hamili arasındaki sözleşmenin, birden fazla edimin bir arada bulunduğu kendine özgü, bir sözleşme olduğu ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde belli sözleşme türleri ile ilgili hükümlerin uygulanacağı söylenebilir.⁶⁵

İslam hukukunda da tek bir görüşün olmadığı konuya değişik ticari akitlerden hangisine gireceğinin tartışmalı olduğu yeri geldiğinde görülecektir. Bu kart tanımında da söylediğimiz gibi ortak bir tanımın olmaması kullanım alanlarının değişik olması ve çeşitli amaçlarla kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

---

⁶⁵ Reisoğlu, Seza, Banka **Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları**, www.tbb.org.tr/turkce/konferans/SR-Banka%20Kredi%20Kartlari%20ve%20Uygulama%20Sorunlari.doc

III. KART SİSTEMLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Kredi kartı veya diğ er banka mağaza kartlarının akitleri imzalandıktan sonra devreye birçok sistem girer. Özellikle ikinci bölümde de ele aldığımız gibi kartların bir işletim sistemi vardır. Bunlar olmadan karttan istifade etmek mümkün değildir. Bu ilişkilerin bir kısmının ikili, bir kısmının üçlü olduğunu söylemiştik.  nk  kart sisteminde kartların sözleşmesi gibi  ye işyeri sözleşmeleri, banka sözleşmeleri gibi başka sözleşmelerden de geçirilen bir sistem vardır. Burada tüm taraflar arasındaki ilişkilerin hukuki niteliği üzerinde durulacaktır. Bunların hepsinin bir arada ele alınması konunun anlaşılması bakımından daha faydalı olacaktır.

A. POS Terminali Bulunan Banka İle  ye İşyeri Arasındaki Hukuki İlişki

Bilindiği gibi bankalar tarafından verilen kredi kartları, banka ile  ye işyeri anlaşması yapılan işyerlerinde kullanılmakta,  ye işyerleri müşteriler tarafından kolaylıkla görülecek bir yere - n kapı veya vitrin gibi- “Visa”, “MasterCard” şeklinde etiketler yapıştırarak, nakit yerine kredi kartı ile ödemeyi kabul ettiklerini duyurmaktadırlar.

 ye işyeri sözleşmesi, bu işyerinde POS terminali bulunan bankalarla yapılmakta,  ye işyerinde ister sözleşme tarafı bankanın, ister sözleşme tarafı olmayan diğ er herhangi bir bankanın -Türk veya yabancı- çıkardığı kredi kartları ile alışveriş yapılsın,  ye işyeri alacağını işyerinde POS terminali kurmuş olan sözleşme tarafı bankadan tahsil etmektedir. Sözleşme tarafı bankanın borcunu ödemeden acze düşmesi halinde, işyerinin kartı çıkaran bankaya veya milletlerarası kart kuruluşuna başvurusu da kabul edilecek, kart üzerindeki banka adı ve milletlerarası kart kuruluşunun logosu, kartla yapılan alışverişlerde işyerlerine karşı hukuken bir garanti oluşturacaktır.  ye işyerinin satış sözleşmesi tarafı kart hamiline karşı da alacağını talep hakkı devam edecektir.

POS terminali koyan banka ile “ ye işyeri sözleşmesi” yapan işyeri, genelde;

1. Kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet harcamalarını, kartla ödemek istemeleri halinde bunu kabul etmek zorunda olduğunu, nakit para ile ödeme yapan bir müşteri için geçerli fiyat ve diğer koşulları aynen uygulamakla yükümlü olduğunu, aksi takdirde bankanın sözleşmeyi tek taraflı fesih yetkisi bulunduğunu,

2. Kart hamilinden ayrıca komisyon talep etmeyeceğini,

3. İndirim dönemi olduğunu ileri sürerek kart kabulünden imtina çekinmeyeceğini, Müşterinin imzasını taşıyan harcama belgelerini, işlem tarihinden itibaren 3 yıl süre ile saklayacağını,

4. Satış işlemine başlamadan önce kartı kullanan kişinin geçerli kimlik belgesi ibraz etmesini ve kart üzerindeki isimle karşılaştırma ve kart hamilinin harcama belgesi üzerindeki imzası ile kartın arkasındaki imzayı kontrol yükümlülüğü bulunduğunu,

5. İstihdam ettiği personelin gerçekleştireceği mükerrer, sahte, taklit sonucu ortaya çıkacak zararlardan sorumlu olduğunu,

6. Kart hamili ile alışveriş konusu mal veya hizmetin kalitesi, miktarı, teslimi, cinsi, fiyatı vd. anlaşmazlıklarda bankanın taraf olmadığını,

7. Kredi kartının sadece alışveriş amacıyla kullanılacağını; kart hamiline nakit ödeyerek karşılığında satış belgesi imzalatmamayı, kabul ve taahhüt etmektedir. Üye işyerlerinin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde banka, sözleşmeyi fesih yetkisini saklı tutmaktadır.

Sözleşme hükümlerine göre banka;

1. Kredi kartının geçerlilik süresinin dolmuş olması,

2. Satış belgesinde gerçek kart hamilinin imzasının bulunmaması,

3. Kart hamilinin bankaya yazılı olarak başvurması ve böyle bir alışveriş yapmadığını

iddia etmesi ve üye işyerinin aksini belgelerle kanıtlayamaması,

4. Satış belgesi tutarının işyeri limitini aşmasını engellemek amacıyla, tek alışveriş için düzenlenecek birden fazla belgeyle tahsil edilmesi,

5. Satış belgesinde kazıntı, tahrifat olması veya imprinterden geçirilmemiş bulunması,

6. Üye işyerinin hile ve kusurundan doğan diğer hallerde daha önce yapmış olduğu ödemeleri geri isteyebileceği gibi, henüz ödemesini yapmamış olduğu işlemleri de kabul etmeyebilir.

Bankalar, üye işyerleri ile yapmış oldukları sözleşmelerde de kendilerini koruyucu hükümlere öncelik vermektedirler. Bu sözleşmenin öğretilde vekâlet, kefalet, üçüncü kişinin fiilini taahhüt, borç yüklenilmesi, borca katılma, üçüncü kişi yararına sözleşme, ifa uğruna edim, havale, akreditif olarak değerlendirildiği görülmektedir. Üye işyeri sözleşmesi de kendine özgü bir isimsiz sözleşme türüdür. Üye işyerlerinin sözleşme tarafı bankaya karşı yükümlülükleri kredi kartı hamili ve diğer kredi kartı çıkaran bankalar lehine şart oluşturmaktadır.

Üye işyeri kredi kartını POS terminalinden geçirmekte, işyeri ve kart hamili hakkındaki tüm bilgiler ve harcama meblağları işyeri ile sözleşme tarafın bankanın bilgisayarına işlenmekte ve belli bir süre sonra işyerine ödeme yapılmaktadır. Harcama belgeleri iş yerinde muhafaza edilmekte, sadece ihtilâf halinde bankaya ibraz edilmektedir.

Üye işyeri, sözleşme tarafı bankaya belli oranda komisyon -faiz değil- ödemektedir. Komisyon, kart hamilinin ödememe rizikosunun ve kredi kartı çıkaran kuruluşun gördüğü hizmetin karşılığı olarak ödenmektedir. Komisyon miktarı üye işyerine ödenen meblağdan düşülerek tahsil edilmektedir. POS terminali kullanılan banka komisyonun küçük bölümünü kendisi almakta, bakiyesi kart çıkaran bankaya ait olmaktadır. İşyerinden alacaklı olanların, bankaca ödenecek harcama meblağları üzerine haciz koydurma riskine karşılık bankanın, komisyon alacağını teminen sözleşmede de lehine rehin ve mahsup yetkisi koydurması gerekmektedir.

B. İşyerinde POS Terminali Bulunan Banka ile Kredi Kartı Çıkaran Diğer Bankalar Arasında Milletlerarası Kartlı sistem kuruluşları ve BKM A.Ş. Aracılığı ile Gerçekleştirilen Hukuki İlişki

Üye işyerinde POS terminali bulunan banka ile POS terminalinde kredi kartları işlem gören diğer bankalar arasında uygulamada sözleşme yapılmamakta; aralarındaki hukuki ilişki kredi kartı çıkarmak isteyen bankaların milletlerarası kartlı sistem kuruluşları ile imzaladıkları lisans sözleşmelerinde düzenlenmektedir. Ayrıca Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. ile yapılan hizmet sözleşmelerinde de bankalar ile ilgili hükümler yer almaktadır.

POS terminalinin sahibi banka yükümlülüğü çerçevesinde üye işyerine yaptığı ödemeyi, kartı çıkaran bankadan talep etmektedir. Bunun için Bankalararası Kart Merkezinde oluşturulan bir takas sisteminden yararlanılmaktadır.

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. 1990 yılında 13 bankanın katılımı ile kurulmuştur. Halen 11 ortağı bulunmaktadır. BKM, kredi kartı çıkaran diğer tüm bankalarla -halen 21 banka- da hizmet sözleşmesi akdetmiş bulunmaktadır. BKM A.Ş.'nin başlıca uğraşı alanları,

- Kredi kartları ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı takas hesaplaşma işlemlerini yürütmek,
- Takas komisyon oranlarını belirlemek,
- Üye işyerine POS terminali kuran banka dışındaki bir bankanın kartının kullanılması halinde bu bankadan yetkilendirme sağlamaya aracılık etmek,
- Yurtiçinde uygulanacak yöntemleri geliştirmek,
- Kredi kartlarında sahtekârlığı önleyici tedbirler almak,
- Kredi kartı sigortası olarak belirlenmiştir.

Böylece BKM aracılığı ile kredi kartı çıkaran bankaların karşılıklı alacakları takas edildiği gibi; POS terminalinden geçirilen kredi kartı başka bir bankaya ait ise, önce üye işyeri ile sözleşmesi bulunan bankanın bilgisayarına, buradan BKM aracılığı ile kart çıkaran bankanın bilgisayarına iletilmekte ve birkaç saniye içinde yetkilendirme POS terminaline ulaşmaktadır.

Kredi kartları ile yurtdışındaki işyerlerinde işlem yapılması veya yabancı bankaların çıkardıkları kredi kartları ile Türkiye'deki işyerlerinde işlem yapılması halinde, hesaplaşmalar ise milletlerarası kartlı sistem kuruluşu bünyesinde kurulu takas sistemi aracılığı ile gerçekleştirilmektedir.

C. Üye İşyeri İle Kredi Kartı Hamili Arasındaki Hukuki İlişki

Kredi kartı hamili, üye işyerinden mal veya hizmet satın aldığı anda, ikisi arasında satış, istisna, kira veya hizmet sözleşmesi gibi hukuki ilişkiler oluşacaktır.

Üye işyeri ile kart hamili arasındaki bu ilişki satılan, imal edilen malın veya hizmetin kalitesi, sözleşme şartlarına uygunluğu, teslimi vd. konularda aralarındaki sözleşmeye göre belirlenecek, diğer bir deyişle kart hamili aralarındaki akdi ilişkiye dayanarak işyerine başvuru hakkına sahip olacaktır.

Buna karşılık, kart hamilinin sözleşmeden doğan ödeme yükümlülüğünün yerini kart ile ödeme almakta ve üye işyeri ile POS terminali kuran banka arasındaki üye işyeri sözleşmesinde kart hamilini ilgilendiren hükümler, BK 111. maddesine göre üçüncü kişi lehine şart oluşturmaktadır.

Bu nedenle, örneğin üye iş yerinin,

- Kart hamilinin ödemeleri kartla kabul yükümlülüğü,
- Nakit para ile ödeme şartlarının aynen kart hamili için de geçerli olduğu,
- Kart hamilinden ayrıca komisyon talep edememesi,
- Tenzilat döneminde de kartla ödemeleri kabul etmesi,
- Satış işlemine başlamadan önce geçerli kimlik belgesi talep etmesi,
- Harcama belgesindeki imzayı kontrol etmesi, şeklindeki üye işyeri sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesini, kart çıkaran bankalar yanı sıra kart hamili de BK 111. maddeye göre işyerine karşı ileri sürebilecektir.

Üye işyeri, kart hamilinin yaptığı harcamayı öncelikle sözleşme tarafı bankadan bu bankanın faaliyetini tatil etmesi halinde kartı çıkaran bankadan talep edecek, ayrıca milletlerarası kartlı sistem kuruluşuna -Visa veya MasterCard- başvuru hakkı saklı

kalacaktır. Ancak teorik de olsa üye işyeri alacağını bu kuruluşlardan alamazsa, aralarındaki akdi ilişkiye dayanarak kart hamilinden de isteyebilecektir. Diğer bir deyişle, kartla alışverişte bankanın ödeme yükümlülüğü, borcun nakli anlamına gelmemekte; kart hamili ancak banka tarafından ödemenin yapılması ile işyerine karşı borcundan kurtulmakta, o takdirde işyerine ödeme yükümlülüğünün yerini bankaya karşı ödeme yükümlülüğü almaktadır.

D. Üye İşyeri İle Diğer Kuruluşlar Arasındaki Hukuki İlişki

Kredi kartı üzerinde kendi adına kart çıkarılmasını kabul eden milletlerarası kartlı sistem kuruluşunun -Visa veya MasterCard- ve kartı çıkaran bankanın ismi yer almaktadır. Adı kart üzerinde bulunan milletlerarası kartlı sistem kuruluşu ve işyerinde POS terminali bulunmayan kartı çıkaran banka ile işyeri arasında imzalanmış bir sözleşme bulunmamaktadır.

Ancak, gerek milletlerarası kartlı sistem kuruluşu ve gerekse kart çıkaran bankanın kredi kartı üzerinde logosunun ve adının bulunması; işyerinde alışveriş yapılması halinde kartla limit dâhilinde yapılan harcamanın ödeneceği konusunda garanti anlamına gelmektedir. Örneğin Almanya'daki bir işyerinde bir Türk bankasının çıkardığı kredi kartı ile alışveriş yapılması halinde, işyeri kart üzerindeki Visa/MasterCard logosuna - amblesmine- ve POS terminali bulunan banka ile arasındaki sözleşmeye güvenerek kartla ödemeyi kabul etmektedir. İşyeri öncelikle aralarında üye işyeri sözleşmesi bulunan bankaya başvuracak; ancak bu bankanın ödememesi halinde işyerinin, aralarında sözleşme bulunmayan kredi kartı çıkaran bankaya ve milletlerarası kartlı sistem kuruluşuna başvurma hakkı saklı bulunacaktır.

E. Kredi Kartı Çıkaran Bankalar İle Milletlerarası Kartlı Sistem Kuruluşları Arasındaki Hukuki İlişki

Kredi kartı çıkaran banka; hangi milletlerarası kartlı sistem kuruluşunun-Visa/MaterCard- logosu ile kredi kartını çıkaracak ise, o kuruluşla bir lisans sözleşmesi

yapmakta; garanti nedeni ile kart çıkaracak bankadan son mali yıl belgeleri talep edilmekte ve bazı durumlarda teminat istenmektedir. Bu kuruluşların bankalar dışındaki finansal ve ticari kuruluşlara kart ihraç izni vermedikleri de gözlenmektedir. Kart çıkaran banka milletlerarası kartlı sistem kuruluşuna her yıl belli oranda telif ödemektedir.

Geçen dönemde POS sözleşmesi nedeniyle üye işyerine ödeme yapıp da, bu meblağları TYT Bank, Impex Bank gibi izni kaldırılan bankalardan alamayan bankalara Visa ve MasterCard, garantileri nedeniyle ödemede bulunmuştur⁶⁶

Bunun dışında kredi kartlarında yaşanan detayların hukuki niteliği son kredi kartı yasasında ve değerlendirmesinde bulunmaktadır. Kanununun 2. maddesinde,

- kartlı sistem kuran kuruluşların,
- kart çıkaran kuruluşların,
- üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların,
- üye işyerlerinin ve kart hamillerinin kanun kapsamında olduğu hükme bağlanmıştır.

Kredi kartları, ilk olarak 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunla değişiklik yapılmasına ilişkin 4822 sayılı Kanunun ile 4077 sayılı Kanun kapsamına alınmıştır. 4077 sayılı Kanuna ilave edilen 10/A Madde ve bu maddenin yaptığı atıf ile 10. maddenin ikinci fıkrasının (a) (b) (h) ve(ı) bentleri ile 4. fıkrası hariç 10. madde hükümlerine tabi kılınmıştır.

Banka kartları açısından sadece 5464 sayılı Kanun, kredi kartları için ise 5464 sayılı Kanun hükümleri yanında 4077 sayılı Kanunun 10. ve 10/A Madde hükümleri de uygulanmaya devam edecektir.

III. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI YASASI

Kredi kartlarının son zamanlarda dikkatsiz kullanılmasının ardından uzmanların bu konuda yaptıkları uyarılar ve ettikleri tavsiyeler ışığında, 23.02.2006 tarihi itibariyle Bankacılık ve Denetleme Kurulu tarafından açıklandı ve 01.03.2006 tarihinde de yürürlüğe

---

⁶⁶ Reisoğlu, Seza, **age**,
<http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi49/S100-seza.doc>

girdi.. En son güvenliğin daha da artırılması bağlamında 31.03.2006 da şifreli alışveriş dönemi de getirildi.

Aşağıda tam metnini sunduktan sonra değerlendirmelere geçeceğiz. Metin orijinal haliyle kalacak ve içindekiler tezimizin sıralanmasından ayrı tutulacaktır.

A. 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu Metni

Kanun No. 5464

Kabul Tarihi:23.02.2006

Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı; banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamaktır.

Kapsam

MADDE 2 - Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile üye işyerleri ve kart hamilleri bu Kanun hükümlerine tâbidir.

Kendi işyerleri ile sınırlı olmak üzere, mal veya hizmetlerin vadeli satışı ile alıcının borç alacak durumunun izlenmesi amacıyla kart çıkaran veya sistem oluşturan veya herhangi bir kredilendirme işlemi yapılmaksızın veya hesaba bağlı olmaksızın önceden belirlenen bir tutarla sınırlı olmak üzere kart düzenleyen gerçek veya tüzel kişiler bu Kanun hükümlerine tâbi değildir.

Tanımlar

MADDE 3 - Bu Kanunun uygulanmasında;

a) **Kurul:** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,

b) Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,

c) Banka: Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını,

d) Banka kartı: Mevduat hesabı veya özel cari hesapların kullanımı dâhil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kartı,

e) Kredi kartı: Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını,

f) Kartlı sistem kuruluşu: Banka kartı veya kredi kartı sistemi kuran ve bu sisteme göre kart çıkarma veya üye işyeri anlaşması yapma yetkisi veren kuruluşları,

g) Kart çıkaran kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz bankalar ile diğer kuruluşları,

h) Üye işyeri anlaşması yapan kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı kabulünü sağlamak amacıyla işyerleriyle anlaşma yapan bankalar ya da kuruluşları,

i) Üye işyeri: Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile yaptığı sözleşme çerçevesinde kart hamiline mal ve hizmet satmayı veya nakit temin etmeyi kabul eden gerçek veya tüzel kişiyi,

j) Kart hamili: Banka kartı veya kredi kartı hizmetlerinden yararlanan gerçek veya tüzel kişiyi,

k) Harcama belgesi: Banka kartı veya kredi kartı ile yapılan işlemler ile ilgili olarak üye işyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin işleminden doğan borcu ile diğer bilgileri gösteren ve kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

l) Nakit ödeme belgesi: Bankalarca veya yetkili üye işyerlerince banka kartı veya

kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenerek, kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

m) Son ödeme tarihi: Kart hamilinin, dönem borcunu veya ödemesi gereken asgarî tutarını gecikmeye düşmeden ödeyebileceği son günü,

n) Dönem borcu: Hesap kesim tarihine kadar oluşan borç ve alacak kayıtlarının bakiyesi ile önceki hesap özeti bakiyesinin toplamını,

o) Asgarî tutar: Dönem borcunun ödenmesi gereken en az tutarını,

p) Alacak belgesi: Banka kartı veya kredi kartı kullanılarak alınmış olan malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde kart hamilinin hesabına alacak kaydedilmek üzere üye işyeri tarafından düzenlenen belgeyi,

r) Bildirim, talep, şikâyet ve itirazlar: Kart hamilinin yazılı olarak, elektronik ortamda veya telefon ile yapacağı bildirim, talep, şikâyet ve itirazları, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

İzne Tâbi İşlemler

Faaliyet izni

MADDE 4 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşların Kuruldan izin almaları şarttır.

Bu kuruluşların;

a) Anonim şirket şeklinde kurulması,

b) Kurucularının gerekli malî güç ve itibara sahip bulunması, işin gerektirdiği

dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması ve banka ortaklarında aranan diğer nitelikleri haiz olması,

c) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması, tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi,

d) Nakden ve her türlü muvazaadan arî olarak ödenmiş olan sermayesinin altı milyon Yeni Türk Lirasından az olmaması,

e) Ana sözleşmesinin bu Kanun hükümlerine uygun olması,

f) Bu Kanun kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması,

g) (d) bendinde belirtilen sermayenin yüzde beşi tutarındaki sisteme giriş payının Kurum hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi, şarttır.

Kuruluşların bu Kanun kapsamındaki faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması zorunludur.

Merkezi yurt dışında bulunan kartlı sistem kuruluşlarının Türkiye'de şube ya da kredi kartı sistemi kurmamak, kart çıkarmamak ve üye işyeri anlaşması yapmamak kaydıyla temsilcilik açmaları Kurulun iznine tâbidir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurumca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Faaliyet izninin iptali

MADDE 5 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının, 4 üncü maddede belirtilen şartları kaybetmesi, iznin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olduğunun tespit edilmesi, iznin

alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi veya bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması hallerinden birinin gerçekleşmesi halinde Kurul, bu Kanun kapsamındaki işlemlere ilişkin faaliyet iznini iptal edebilir.

Faaliyet izni verilmesine ilişkin kararlar ile verilmiş olan izinlerin iptaline ilişkin gerekçeli kararlar Resmî Gazetede yayımlanır.

Ana sözleşme, pay edinim ve devirleri

MADDE 6 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının ana sözleşme ve değişiklikleri, pay edinim ve devirleri ve dolaylı pay sahipliğinin belirlenmesine ilişkin hususlar Kurulca belirlenir.

İzin başvurularının değerlendirilmesi

MADDE 7 - Bu Kanun hükümleri uyarınca Kuruma yapılan izin başvuruları, denetimin etkin bir şekilde ifa edilmesine engel olabilecek nitelikte doğrudan veya dolaylı herhangi bir ilişkinin varlığı veya izne tâbi işlem için öngörülen koşulların, niteliklerin, yeterliliklerin izin başvurusu esnasında ya da değerlendirme sürecinde sağlanamaması veya kaybedilmesi halinde Kurulca reddedilir. Red kararları ilgililere gerekçeli olarak bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kart Çıkaran Kuruluşların Yükümlülükleri

Kart çıkarma ve buna ilişkin yükümlülükler

MADDE 8 - Kart çıkaran kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremezler. Bu kuruluşlarca genel müdürlük veya şube haricinde kredi kartı talebi toplanabilecek yerler Kurumun uygun görüşü alınarak Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından müştereken belirlenir.

Asgarî tutarın son ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödenmemesi durumunda kart çıkaran kuruluşça kart hamiline yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde bu tutarın ödenmemesi ya da banka kartı ile kredi kartı kullanımından dolayı adli cezaların uygulanması halinde, ilgili kart çıkaran kuruluşça kart hamiline verilen kredi kartları iptal edilir ve borcun tamamı ödeninceye kadar yeni kredi kartı düzenlenemez.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların düzenli ve güvenli kullanımı ile bildirim, talep, şikâyet ve itirazlara ilişkin gerekli tedbirleri almaya yönelik sistemi kurmak ve kesintisiz olarak açık tutmakla yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeteri derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları otuz günü geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlüdür. Yurt dışı işlemlerinde bu süre altmış gün olarak uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların kullanılması bir kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa, bu tür bilgilerin gizli kalması amacıyla gerekli önlemleri almak ve harcama ve alacak belgesinin müşteri nüshası üzerinde ve yazışmalarda kart numarasının açıkça yer almasını engellemekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, banka kartı ve kredi kartlarının asıl kart hamiline teslim edilmesini sağlayacak önlemleri almak, reşit olmayan ek kart hamilleri adına düzenlenen banka ve kredi kartlarının asıl kart hamillerine teslimini sağlamakla yükümlüdür.

Kredi kartı limiti

MADDE 9 - Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir model veya skorlama sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 29 uncu madde çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde

güncelleyebilirler. Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini artıramazlar. Kart hamillerinin harcamalarıyla kart limitlerini aşmaları halinde, aşılan miktara işlem tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süre için, akdi faizden başka herhangi bir ücret talep edilemez.

Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamaz. Bu fıkra uygulamasında bin Yeni Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyi kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir.

Kart hamilinin talebi üzerine üçüncü kişiler adına asıl karta bağlı ve asıl kart limitini aşmamak kaydı ile ek kredi kartı düzenlenebilir.

Kurul, ikinci fıkrada yer alan sınırlama da dâhil olmak üzere, kart çıkaran kuruluşların genel ve bireysel risk sınır ve oranlarını belirlemeye yetkilidir.

Hesap özeti

MADDE 10 - Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, kredi kartı hesap özeti düzenlenmesi, yazılı veya kart hamilinin talebi üzerine elektronik ortam veya başka etkin yollarla bildirilmesi zorunludur.

Şikâyet ve itirazlar

MADDE 11 - Kart çıkaran kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin kart kullanımıyla ilgili olarak yapacakları şikâyet ve itiraz başvurularını, başvuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde hamilin başvuru yöntemi kullanılarak ve gerekçeli bir şekilde cevaplandırmak zorundadır. Kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin şikâyet ve itirazlarının ilgili birimlerine kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

Kredi kartı ile yapılan işlemlere, son ödeme tarihinden itibaren on gün içinde, kart

çıkaran kuruluşa başvurmak suretiyle itiraz edilebilir. Kredi kartı hamili, yapacağı başvuruda, hesap özeti için hangi unsurlarına itiraz ettiğini gerekçesiyle belirtmek zorundadır. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hesap özeti kesinleşir. Hesap özeti için kesinleşmesi genel hükümlere göre dava hakkını ortadan kaldırmaz.

Kartın haksız kullanımı ve sigortalanması

MADDE 12 - Kartın ya da 16 ncı maddede belirtilen bilgilerin kaybolması veya çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki yirmi dört saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan yüz elli Yeni Türk Lirası ile sınırlı olmak üzere sorumludur. Hukuka aykırı kullanımın, hamilin ağır ihmeline veya kastına dayanması veya bildirim yapılmaması hallerinde bu sınır uygulanmaz.

Kart çıkaran kuruluş, yapılacak talep ve ilgili sigorta prim bedelinin ödenmesi koşulu ile kart hamilinin birinci fıkrada belirtilen yüz elli Yeni Türk Lirası tutarındaki sorumluluğunun sigortalanmasını sağlamakla yükümlüdür. Kartların sigortalanması ve sorumluluğun paylaşılmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumsal yönetime ilişkin hükümler

MADDE 13 - Kart çıkarma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunan kuruluşların yönetim ve teşkilat yapısına, muhasebe ve raporlama sistemine ve kurumsal yönetime ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.

Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartlarına uyguladıkları faiz, gecikme faizi, yıllık ücret ve her türlü komisyon oranları ile istenilen diğer bilgileri kamuoyuna yayınlanmak üzere aylık olarak Kuruma iletir. Yayınlanacak bilgi ve belgelerin içeriği ve yayınlama usûl ve esasları Kurulca belirlenir.

Koruyucu hükümler

MADDE 14 - Kurul, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşların varlıkları, alacakları, öz kaynakları, borç, yükümlülük ve taahhütleri, gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin ve malî bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların ve maruz kalınan risklerin tespiti, tahlili, izlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla sermaye ve likidite yeterliliği de dâhil sınırlamalar ve standart oranlar belirlemek suretiyle, gerekli düzenlemeleri yapmaya ve bunlar hakkında her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

Bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar, yapılan düzenlemelere uymak, belirlenen sınırlamaları ve standart oranları hesaplamak, tutturmak ve idame ettirmek ve bunlara ilişkin olarak Kurul tarafından istenen tedbirleri belirlenen süreler içinde almak ve uygulamakla yükümlüdür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kart Hamillerinin Yükümlülükleri

Kart kullanımına ilişkin yükümlülükler

MADDE 15 - Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımı sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır.

Bu Kanunun 20 nci maddesi uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla yapılan mal ve hizmet alımlarındaki hukuka aykırı kullanımlardan kaynaklanan zararlardan kart hamili sorumlu tutulamaz.

Bildirim zorunluluğu

MADDE 16 - Kart hamili, kendisine tevdi edilen kartı ve kartın kullanılması bir kod numarası, Őfre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa bu bilgileri güvenli bir Şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkaran kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren on beş gün içinde kart çıkaran kuruluşa bildirmekle yükümlüdür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ye işyeri ve ye işyeri Anlaşması Yapan Kuruluşlara İlişkin Yükümlülükler

Kartın kontrol ve kabulü

MADDE 17 - ye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadır. Bu zorunluluk indirim dönemlerinde de geçerlidir. ye işyerleri, kart hamilinden kartın kullanılması dolayısıyla komisyon veya benzeri bir isim altında ilave bir ödemede bulunmasını isteyemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde, ye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar tarafından ye işyeri sözleşmesi feshedilir ve bir yıl süreyle yeni bir sözleşme yapılamaz.

ye işyerleri, mal ve hizmet bedeli karşılığını banka kartı veya kredi kartı ile ödemek isteyen kişilerin imza gerektiren işlemlerde imza kontrolünü yapmak, kartın tahrifata uğrayıp uğramadığını kontrol etmek ve ye işyeri anlaşması yapan kuruluşlarca kendilerine ulaŐtırılan bilgiler çerçevesinde kartın geçerliliğini tespit etmekle yükümlü olup, gerekli durumlarda kart üzerinde yer alan bilgilerle kimlik belgesi üzerinde yer alan bilgileri karŐılaŐtırmak üzere geçerli bir kimlik belgesi ibrazını talep etmek ve harcama belgesi üzerindeki bilgilerle kredi kartı üzerindeki bilgileri karŐılaŐtırarak kontrol etmekle

yükümlüdür. Bu kontrollerin yapılmamasından doğan zararlardan üye işyerleri sorumludur.

Bilgilendirme ve sistemin güvenliğinin sağlanması

MADDE 18 - Üye işyerleri, banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri, işyerinin girişinde ve kart hamilleri tarafından kolayca görülebilecek bir yere koymak, üye işyeri sözleşmeleri herhangi bir nedenle sona erdiği takdirde de, bu işaretleri kaldırmakla yükümlüdür. Üye işyerleri, teknik bir nedenle geçici bir süreyle işlem yapılamadığı hallerde kart hamillerini uyarmakla yükümlüdür.

Üye işyerleri, 20 nci madde uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla işlem yapılmasına olanak sağlamak üzere kuracakları sistemlerin güvenli bir şekilde çalışmasını temin etmekle yükümlüdür.

Harcama ve alacak belgesi

MADDE 19 - Üye işyerleri, mal ve hizmet bedellerinin banka kartı ya da kredi kartı ile ödenmesi veya nakit talep edilmesi halinde, 20 nci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, elektronik ya da mekanik cihazları kullanarak harcama belgesi veya nakit ödeme belgesi düzenlemek ve aslını sözleşmede belirtilen süre içinde muhafaza etmek ve bir nüshayı da kart hamiline vermek zorundadır. Bu hükme aykırılık halinde satılan hizmet veya mal bedeli üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edilemez.

Üye işyerleri kart kullanılarak satın alınmış bir malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde, alacak belgesi düzenleyerek bir nüshasını kart hamiline verdikten sonra diğer bir nüshayı da muhafaza etmekle yükümlüdür.

İmza gerektirmeyen işlemler

MADDE 20 - İşlemin niteliği nedeniyle harcama ve alacak belgesi düzenleme imkânı olmayan hallerde kartlar, hamil tarafından çeşitli iletişim araçları ile kart numarası bildirilmek veya imza yerine geçen kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici benzeri

başka bir yöntemle işlem yapılmak suretiyle de kullanılabilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar

MADDE 21 - Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasını sağlayacak alt yapıyı oluşturmakla yükümlüdür. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar sözleşme yaptıkları işyerleri için işlem limiti tespit edebilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, sözleşme yaptıkları üye işyerlerine kart hamillerinin gerçekleştirdikleri işlem bedellerini sözleşme hükümlerine uygun olarak ödemek zorundadır.

Anlaşma yapılacak üye işyerlerinin kapsamını ve işlem türlerini sınırlandırmaya Kurul yetkilidir.

İşlem limiti

MADDE 22 - Üye işyerleri, tek bir kredi kartı ile yapılacak harcama tutarının belirlenen işlem limitini aşması halinde kart çıkaran kuruluştan kartın kabulü için yetki almakla yükümlü tutulmuş ise harcamanın tamamı için yetki almak zorundadır. Aynı kart ile aynı ödeme işlemi için birden fazla harcama belgesi düzenlenemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde üye işyerleri satılan hizmet veya mal bedelini üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edemez.

Bilgilerin saklanması

MADDE 23 - Üye işyerleri, kartın kullanımı sonucunda kart ve kart hamili ile ilgili edindikleri bilgileri, kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar hariç olmak üzere kart hamilinin yazılı rızasını almadan başkasına açıklayamaz, saklayamaz ve kopyalayamaz. Üye işyerleri, kart bilgilerini üye işyeri anlaşması yaptığı kuruluş dışındaki şahıs veya kuruluşlarla paylaşamaz, satamaz, satın alamaz ve takas edemez. Üye işyeri anlaşması

yapan kuruluşlar, bu fıkranın uygulanmasını gözetmekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, edindikleri kişisel bilgileri gizli tutmak, kendi hizmetlerinin pazarlanması dışında başka amaçlarla kullanmamak ve kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar dışında kalanların bu bilgilere ulaşmasını engellemek amacıyla gereken önlemleri almakla yükümlüdür.

ALTINCI BÖLÜM

Sözleşme Şekli ve Genel İşlem Şartları

Sözleşme şartları

MADDE 24 - Kart çıkaran kuruluşlar ile kart hamilleri arasındaki ilişkiler, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde en az on iki punto ve koyu siyah harflerle hazırlanacak yazılı sözleşme ile düzenlenir. Sözleşmenin bir örneği, kart hamiline ve varsa kefile verilir. Sözleşme hükümleri ve kartın kullanımı hakkında kart hamiline ayrıntılı bilgi verilmesi zorunludur.

Kart çıkaran kuruluşların kart hamilleri ile akdedeceği sözleşmelerin şekil ve içeriğinde yer alması gereken asgarî hususlar Kurulca belirlenir.

Sözleşmede belirtilen asgarî tutar, dönem borcunun yüzde yirmisinden aşağı olamaz. Hesap özetinde yer alan asgarî ödeme tutarı son ödeme tarihinde ödenmediği takdirde kart hamili ödenmeyen tutar için sözleşmede öngörülen gecikme faizi dışında bir yükümlülük altına sokulamaz.

Kart hamilinin yaptığı işlemler nedeniyle, sözleşmede yer almayan faiz, komisyon veya masraf gibi adlar altında hiçbir şekil ve surette ödeme talep edilemez ve kart hamilinin hesabından kesinti yapılamaz. Sözleşmede kart hamilinin haklarını zedeleyici ve kart çıkaran kuruluş lehine tek taraflı haksız şartlar sağlayan hükümlere yer verilemez.

Kart hamilinin borcu kefile bildirilmedikçe, kefil için temerrüt durumunun

oluşmayacağı sözleşmede gösterilir. Sözleşme hükümlerinde kefilin sorumluluğunu artırıcı nitelikteki değişikliklere ve kartın kullanım limitinin yükseltilmesine ilişkin olarak kefilin ilave şartlara dair sorumluluğunun başlaması için kefilin yazılı onayının alınması şarttır. Kredi kartı kullanımlarındaki kefalet, Borçlar Kanununda belirtilen adi kefalet hükümlerine tâbidir. Asıl borçluya başvurulup borcun tahsili için tüm yollar denenmeden kefiliden borcun ifası istenemez.

Sözleşme değişiklikleri

MADDE 25 - Sözleşmede yapılacak değişiklikler kart hamiline bildirilir. Bu değişiklikler bildirim yapıldığı döneme ilişkin son ödeme tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Bildirim ait olduğu döneme ilişkin son ödeme tarihinden sonra kartın kullanılmaya devam olunması halinde, sözleşmede meydana gelen değişikliklerin kabul edildiği addolunur. Faiz oranının artırılması durumunda ise bu değişikliğin hüküm ifade edebilmesi için otuz gün önceden kart hamiline bildirilmesi zorunludur. Kart hamili faiz artırımına ilişkin bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcunu ödeyip kredi kartını kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmez.

Kart hamili, talep etmek suretiyle kartı iptal ettirmek ve sözleşmeyi feshetmek hakkına sahiptir.

Faiz hesaplaması

MADDE 26 - Bir hesap dönemine ilişkin toplam borç tutarı veya hesap bakiyesi üzerinden, o döneme ilişkin hesap özeti düzenlendiği hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibarıyla faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar hükümsüzdür. Nakit kullanımına ilişkin borçlar hakkında işlem tarihi esas alınabilir. Nakit kullanımı kapsamında değerlendirilecek işlemler Kurulca belirlenir.

Dönem borcunun bir kısmının ödenmesi halinde kalan hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanır. Kalan hesap bakiyesine, asgarî tutar ve üzerinde ödeme yapılması durumunda akdi faiz, asgarî tutarın altında ödeme yapılması durumunda ise gecikme faizi uygulanır.

Temerrüt hali de dâhil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulanmaz.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkilidir ve belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklar.

Hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz.

Katılım bankaları açısından bu Kanun uygulamasında yer alan faiz kâr payı, gecikme faizi ise gecikme cezası olarak uygulanır.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi kredi kartları için uygulanmaz.

YEDİNCİ BÖLÜM

Denetim ve Alınacak Önlemler

Denetim

MADDE 27 - Bu Kanunun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların, bu Kanun hükümleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin denetim ve gözetimi Kurum tarafından sağlanır. Bu kuruluşlar, öncelikle iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemleri, muhasebe ve finansal raporlama birimi kurmak, finansal tablolara ilişkin bilgi ve belgeler başta olmak üzere her türlü kayıt, bilgi, belge, yapı ve sistemlerini denetime uygun ve hazır hale getirmek zorundadırlar.

Kanun kapsamında yer alan kişi ve kuruluşlar, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde gizli dahi olsa bu Kanunun uygulanması ile ilgili olarak her türlü bilgi ve belgeyi talep üzerine Kuruma tevdi etmekle yükümlüdür.

Denetim ve gözetime ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Alınacak önlemler

MADDE 28 - Yapılan denetimler sonucunda, 14 üncü madde çerçevesinde tespit edilen hususlar ile ilgili tedbirleri almayan, bu Kanunun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların faaliyet iznini kaldırmaya en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla Kurul yetkilidir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kuruluşlar ve Kurumlar Arası İşbirliği

Bilgi alışverişi, takas ve mahsup işlemleri

MADDE 29 - Kart hamillerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak bilgi ve belge alışverişi veya kartların kullanımından doğan borç ve alacakların takas ve mahsup işlemleri kart çıkaran kuruluşların aralarında akdedecekleri yazılı sözleşmeler çerçevesinde kendi aralarında veya en az beş kart çıkaran kuruluş tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Bilgi alışverişine ilişkin olarak kurulacak sistemlerden, ilgili gerçek ve tüzel kişiler ücret karşılığında faydalanır. Bu hakkın kullanımına veya alınan bilgi ve belgelere ilişkin uyuşmazlıklarda bu Kanunun 44 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Bu hüküm gereğince yapılacak bilgi ve belge alışverişi 31 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü dışındadır.

Birinci fıkraya istinaden kurulacak şirketler, Kurumca istenilen tüm bilgi ve belgeleri belirlenen usûl ve esaslara uygun olarak vermekle yükümlüdür. Kurum, alınacak bilgi ve belgeleri gözetim ve denetim sisteminde ve yapılacak kanunî işlemlerde kullanmaya yetkilidir.

Bu şirketlerin faaliyet usul ve esasları, üyelik şartları ile gözetim ve denetimine ilişkin hususlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle Kurul tarafından yönetmelikle düzenlenir. Kurulca gerek görülmesi halinde bu şirketlerin gözetim

ve denetimine ilişkin yetki Kurum tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile birlikte kullanılabilir.

Kurumlar arası işbirliği

MADDE 30 - Bu Kanunun uygulanması ve kredi kartları politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda; Kurum, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Rekabet Kurumu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Kurulca belirlenecek diğer kurumlar karşılıklı mütalâa veya bilgi teatisinde bulunurlar.

Kurum ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla veri tabanlarında yer alan ve birlikte üzerinde uzlaşılan bilgileri gizlilik hükümleri çerçevesinde paylaşırlar.

Bilgi paylaşımına ve diğer hususlara dair yapılacak işbirliğine ilişkin usûl ve esaslar ilgili tarafların görüşü alınmak suretiyle Kurulca belirlenir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Kanunî Yükümlülükler

Sırların saklanması

MADDE 31 - Kurul üyeleri ile Kurum personeli, görevleri sırasında öğrendikleri bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, kart hamillerine ve kefillere ait sırları kanunen açıkça yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendi yararlarına kullanamazlar.

Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, 29 uncu maddede yer alan kuruluşlar ile üye işyerleri, bunların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Kart çıkaran kuruluşların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları hakkında da bu hüküm uygulanır.

İspat yükü

MADDE 32 - Kart numarası bildirilmek suretiyle üye işyerinden telefon, elektronik ortam, sipariş formu veya diğer iletişim araçları yoluyla yapılan işlemlerden doğacak anlaşmazlıklarda ispat yükü üye işyerine aittir.

Kart çıkaran kuruluş ile kart hamili arasında oluşabilecek herhangi bir uyuşmazlık halinde, işlemin hatasız bir şekilde kaydedildiği, hesaba intikal ettirildiği ve herhangi bir teknik yetersizlik veya arıza halinin bulunmadığını ispat etme yükümlülüğü kart çıkaran kuruluşa aittir.

Bu Kanun kapsamında telefonla yapılan bildirimlerin, konuşmaların kaydedildiği çağrı merkezlerine veya ilgili yerlerde sağlanan kayıt cihazları aracılığıyla yapılması zorunludur. Kart çıkaran kuruluşların ilân ettikleri ve duyurdukları çağrı merkezlerine iletilen telefonla yapılan bildirimlere ilişkin ses kayıtları, bildirim tarihinden itibaren bir yıl süreyle saklanır. Bunlardan ihtilafı olanların bu süre ile sınırlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur.

Mikro filmlerden veya mikro fişlerden alınan kopyalar ya da elektronik veya manyetik ortamlardan çıkarılan bilgileri içeren belgeler, bu kopya ve belgelerin birbirlerini teyit etmeleri kaydıyla asıllarına gerek kalmaksızın 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen belgelerden sayılır.

Özen yükümlülüğü

MADDE 33 - Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ve üye işyerleri bu Kanun ve ilgili düzenlemeler ile getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinde gerekli basiret ve özeni göstermekle yükümlüdür.

Mesleki faaliyetin korunması

MADDE 34 - Bu Kanuna göre kartlı sistem kurma, kart çıkarma veya üye işyerleri ile anlaşma yapma yetkisi olanlar dışında, hiçbir gerçek veya tüzel kişi aslen veya fer'an meslek edinerek kartlı sistem kuramaz, kart çıkaramaz veya üye işyerleri ile anlaşma yapamaz, ticaret unvanları ve her türlü belgeleri ile ilân ve reklâmlarında bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak hiçbir kelime veya tabiri kullanamazlar.

ONUNCU BÖLÜM

İdarî ve Adlî Cezalar

İdarî para cezaları

MADDE 35 - Kurul kararıyla ve gerekçesi belirtilmek suretiyle bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, bu Kanunun;

a) 8 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

b) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar, ikinci fıkrasına aykırılık halinde beşbin Yeni Türk Lirasından az olmamak üzere, aykırılık oluşturan tutarın yüzde biri tutarına kadar,

c) 10 uncu maddesi ve 11 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

d) 14 üncü maddesi hükümlerine aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

e) 18 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından

onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

f) 24 üncü ve 25 inci maddelerine aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

g) 27 nci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

h) İlgili maddelerine göre, Kurul tarafından bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere ve yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar veya aykırılık teşkil eden tutarın yüzde biri oranına kadar,

İdarî para cezası uygulanır.

Bu Kanunda belirtilen para cezaları her yıl başında 5326 sayılı Kabahatler Kanununun ilgili hükümleri uyarınca artırılır.

Sahte belge düzenlenmesi

MADDE 36 - Gerçeğe aykırı olarak harcama belgesi, nakit ödeme belgesi ya da alacak belgesi düzenlemek veya bu belgelerde ne surette olursa olsun tahrifat yapmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Gerçeğe aykırı beyan, sözleşme ve eki belgelerde sahtecilik

MADDE 37 - Banka kartı veya kredi kartını kaybettiği ya da çaldığı yolunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak kartı bizzat kullanan veya başkasına kullandıran kart hamilleri ile bunları bilerek kullananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kredi kartı veya üye işyeri sözleşmesinde veya eki belgelerde sahtecilik yapanlar

veya sözleşme imzalamak amacıyla sahte belge ibraz edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilirler.

İzinsiz kart çıkarma

MADDE 38 - Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen izinleri almaksızın kartlı sistem kuran, kredi kartı çıkaran veya üye işyeri anlaşması yapan veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilân ve reklâmları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkraya aykırılık halinde Kurumun, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığını muhatap talebi üzerine sulh ceza hâkimince, dava açılması halinde davaya bakan mahkemece işyerlerinin faaliyetleri ve reklâmları geçici olarak durdurulur, ilânları toplatılır. Bu tedbirler, hâkim kararı ile kaldırılıncaya kadar devam eder. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Bilgi güvenliği yükümlülüğüne aykırı davranılması

MADDE 39 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrası ve 23 üncü maddesi hükümlerine kasten aykırı hareket eden kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevlileri ve işlemi yapan kişiler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kartların kullanılması için zorunlu olup gizli kalması gereken kod numarası, kart numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin dikkatsizlik veya tedbirsizlik veya meslekte yetersizlik veya emir ve kurallara aykırılık nedeniyle açığa çıkmasına neden olan kart çıkaran kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu Kanunun 31 inci maddesine aykırı davrananlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası uygulanır.

Üye işyerlerinin cezaî sorumluluğu

MADDE 40 - Bu Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrasına, 18 inci maddesindeki banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri kaldırma yükümlülüğüne ve 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasına aykırı hareket eden üye işyerlerinin işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Denetimde istenilen bilgi ve belgeleri vermemek

MADDE 41 - Bu Kanunun 27 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istenilen bilgi ve belgeleri vermeyenler ile bu bilgi ve belgeleri gerçeğe aykırı olarak verenler, üç aydan bir yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kovuşturma usulü

MADDE 42 - Bu Kanunun 38 inci, 39 uncu ve 41 inci maddelerinde belirtilen suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılması, Kurum tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Bu fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, başvuruda bulunması halinde Kurum, başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanır.

Birinci fıkra hükümlerine göre başlatılan soruşturmalar neticesinde Cumhuriyet savcılarını kovuşturmaya yer olmadığına karar verilerse, bu karar Kuruma tebliğ edilir. Kurum, kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraza yetkilidir. Kamu davası açılması halinde, iddianamenin bir örneği Kuruma tebliğ edilir.

Bu Kanunun 39 uncu maddesinde belirtilen suçtan dolayı ilgililerin Cumhuriyet

Başsavcılığına başvuru hakkı saklıdır.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Kurumsal kredi kartları

MADDE 43 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası, 9 uncu, 12 nci, 24 üncü, 25 inci, 26 ncı ve 44 üncü maddesi hükümleri tacirlere verilen kurumsal kredi kartları hakkında uygulanmaz.

Yetkili mahkeme ve merciler

MADDE 44 - Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22 nci ve 23 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır.

Tebliğat

MADDE 45 - Bu Kanun uyarınca kart hamiline ve kefillerine yapılacak ihtarlar 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, sözleşmedeki veya başvuru formundaki adresine, kart hamilinin bu adresini değiştirdiğini bildirmiş olması halinde ise bildirilen son adresine yapılır.

Katılma payı

MADDE 46 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar bir önceki yıl sonu bilânço toplamının onbinde üçünü

geçmemek üzere Kurulca belirlenecek oranda katılma payını Kuruma öderler.

Belirlenen süre içerisinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Bu kuruluşlarca Kuruma ödenen katılım payı tutarları kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.

Parasal tutarlar

MADDE 47 - Para cezalarına ilişkin hükümler hariç olmak üzere, bu Kanundaki parasal tutar ve sınırlardan her biri, her yıl, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan üretici fiyatları endeksindeki artış oranının gerektirdiği miktarı geçmemek üzere Kurul kararıyla artırılabilir.

Yönetmelikler

MADDE 48 - Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelikler bir yıl içerisinde hazırlanarak Kurumca yürürlüğe konulur.

GEÇİCİ MADDE 1 - Bu Kanun hükümleri kapsamına giren kuruluşlar durumlarını bir yıl içinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

GEÇİCİ MADDE 2 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 4 üncü maddede belirtilen faaliyetlerde bulunan kuruluşlar, anılan maddede öngörülen yönetmeliğin yayımı tarihinden başlayarak üç ay içinde Kuruma başvurarak gerekli izinleri almak zorundadır.

GEÇİCİ MADDE 3 - Bu Kanunun kapsamındaki kart çıkaran kuruluşlar faiz hesaplamasına ilişkin uygulamalarını üç ay, diğer uygulamalarını ise bir yıl içerisinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

Ancak, 24 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki asgarî tutar bu Kanunun yürürlüğe

girdiği tarihten itibaren altı ay yüzde on olarak uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 4 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle, kendisine dönem sonu borcunun ödenmesi için ihtar çekilmiş veya haklarında icra takibi başlatılmış ya da 31.01.2006 tarihine kadar temerrüde düşmüş olan kredi kartı borçluları, altmış gün içerisinde ilgili kredi kartı veren kuruluşa veya avukatına yazılı olarak, güncel tebligat adresi de belirtmek suretiyle müracaat ederek, borçlarını taksitle ödemek istediklerini beyan etmeleri halinde, düzenlenecek ödeme plânını imzalamaları ve ilk taksiti de peşin ödemeleri şartıyla kendisine bildirilen son dönem borcu tamamen tahsil edilinceye kadar yıllık % 18 faiz oranı üzerinden hesaplanacak borç tutarını; icra takibine konu olmuş ise takip, dava masraf ve harçları, vekâlet ücreti ile birlikte onsekiz eşit taksitte ödeme hakkına sahip olurlar.

Temerrüt tarihindeki anapara borcu kart çıkaran kuruluş tarafından kart hamiline o tarihte gönderilen son dönem borcunda belirtilen toplam borç tutarıdır.

Kredi kartı borçlusunun bu maddenin birinci fıkrasına uygun olarak alacaklıya müracaat etmesi ve yapılan ödeme plânı doğrultusunda taksit tutarlarını ödemesi şartıyla, hâlihazırda yapılmış işlemler baki kalmak kaydıyla icra işlemleri durur, İcra ve İflas Kanununda belirtilen süreler işlemez.

Kredi kartı borçlusu bu ödeme plânına karşı ancak, plân doğrultusunda ödeme yapmak ve ödemelere devam etmek koşulu ile itiraz yoluna başvurabilir.

İşbu geçici madde kapsamında yeniden yapılandırılan borçlarda, borçlunun yapılandırma öncesi dönemde borca vaki itirazları ortadan kalkar. Ödeme plânı uyarınca son taksitin de vadesinde ödenmesi üzerine icra takibi sona erer.

Taksitlerden herhangi birinin vadesinde ödenmemesi halinde bu madde ile sağlanan haklar ortadan kalkar ve bu Kanunun 26 ncı maddesinde belirtilen gecikme faizi üzerinden mevcut icra takip işlemlerine devam edilir.

İşbu geçici madde Kanunun yürürlüğe giriş tarihinden önce yapılmış ödemeleri geri isteme hakkı vermez.

Yürürlük

MADDE 49 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 50 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.⁶⁷(38)

B. Yasanın Değerlendirilmesi

50 maddelik bu yasayı konuya göre değerlendireceğiz.

1. Kanunun Amaç ve Kapsamı

Kanunun amacı ilk maddesinde “banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamaktır” şeklinde ifade edilmektedir.

Kanun;

- Kartlı sistem kuranları,
- Kart çıkaranları,
- Üye işyeri anlaşması yapanları,
- Üye işyerlerini ve kart hamillerini kapsamakta, diğer deyişle sayılan kişi ve kuruluşlara yönelik düzenleme yapmaktadır.

---

⁶⁷ http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslklari/banka_kartlari_kredi_kartlari_kanunu.htm

Genel olarak kartlı sistem kuran ya da çıkaran kuruluşların başında bankalar ve özel finans kurumları gelmektedir. Bunun yanında herhangi bir (X) işyerinin müşterilerine yönelik olarak çıkardığı ve kredili alışveriş imkânı tanıdığı kartların da bu kanun kapsamında düşünülmesi gerekmektedir. Bankalarla kredi kartlarından alışveriş yapılabilmesine dair anlaşma yapan işyerleri ve nihayetinde kart kullanıcıları da Kanun düzenlemeleri kapsamında bulunmaktadır.

Kartlı sistem kurmak, kart çıkarmak, üye işyerleri ile anlaşma yapmak, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşların Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulundan (BDDK) izin almaları şart koşulmuştur. Ayrıca bu kuruluşların belirli kriterlere sahip olması gerektiği de ifade edilmiştir. Yapılan düzenlemeye göre söz konusu faaliyetlerde bulunmak isteyen, diğer deyişle “faaliyet izni” almak isteyen kişi ya da kuruluşların;

- a) Anonim şirket şeklinde kurulması,
- b) Kurucularının gerekli malî güç ve itibara sahip bulunması, işin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması ve banka ortaklarında aranan diğer nitelikleri haiz olması,
- c) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması, tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi,
- d) Nakden ve her türlü muvazaadan Arî olarak ödenmiş olan sermayesinin altı milyon Yeni Türk Lirasından az olmaması,
- e) Ana sözleşmesinin Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu hükümlerine uygun olması,
- f) Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanıma sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması,
- g) (d) bendinde belirtilen sermayenin yüzde 5 tutarındaki sisteme giriş payının BDDK hesabına yatırması, gerekmektedir. Bu şartların kurulduktan sonra kaybedilmesi, kuruluş

aşamasında gerçek olmadığına anlaşılması, izin alınmasından 6 ay sonra faaliyete geçilmemesi halinde faaliyet izinleri BDDK tarafından iptal edilebilecektir. Ayrıca faaliyet izinlerinin verilmesi veya iptal edilmesi Resmi Gazetede yayınlanacaktır.

Diğer yandan izin almaksızın kartlı sistem kuran, kredi kartı çıkaran veya üye işyeri anlaşması yapan veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilân ve reklâmları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacaklardır (madde 38).

2. Talep Edilmeyeceği Sürece Kredi Kartı Verilememesi

Kart çıkaran banka, özel finans kurumları vb. kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremeyeceklerdir (madde 8). Uygulamada bankaların istedikleri her yerde, özellikle büyük alışveriş merkezlerinde bir stand kurarak kredi kartı dağıttığı görülmektedir. Artık bu uygulamaya son verilecektir. Kredi kartı talebi toplanabilecek yerler BDDK'nun uygun görüşü alınarak Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından müştereken belirlenecektir. Bu kurallara uyulmaması halinde Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 35. maddesine göre ilgili kuruluşlar, yani banka vb kurumlar için, 2.000 YTL ila 10.000 YTL arasında para cezası söz konusu olabilecektir

3. Kart Çıkaran Kuruluşların Kart Kullanıcılarını Bilgilendirme Zorunluluğu

Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeteri derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları *otuz günü* geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Yurt dışı işlemlerde bu süre *altmış gün* olarak uygulanacaktır.

Ayrıca Kart çıkaran kuruluşlar, banka kartı ve kredi kartlarının asıl kart hamiline teslim edilmesini sağlayacak önlemleri almak, reşit olmayan ek kart hamilleri adına düzenlenen banka ve kredi kartlarının asıl kart hamillerine teslimini sağlamakla da yükümlü bulunmaktadır.

4. Kredi Kartının Limiti ve Asgari Ödeme Tutarı

Kart çıkaran kuruluşlar kredi kartlarının limitlerini belirlerken, kredi kartı almak isteyen kişilerin; yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti ve diğer düzenlemeler çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorunda tutulmuşlardır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde güncelleyebileceklerdir.

Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini arttıramayacaklardır. Kart hamillerinin harcamalarıyla kart limitlerini aşmaları halinde, aşılınan miktara işlem tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süre için, sözleşme faizinden başka herhangi bir ücret talep edilemeyecektir. Aksi durumda 35. maddeye göre ilgili kuruluşlar, yani banka vb kurumlar için, 2.000 YTL ile 10.000 YTL arasında para cezası söz konusu olabilecektir.

Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamayacaktır (madde 9/2). Aksi durumda ilgili kuruluşlar, yani banka vb kurumlar için, 5.000 YTL den az olmamak üzere sınırı aşan tutarın % 1'i oranında para cezası söz konusu olabilecektir.

Kart hamilinin talebi üzerine üçüncü kişiler adına asıl karta bağlı ve asıl kart limitini aşmamak kaydı ile ek kredi kartı düzenlenebilecektir.

5. Hesap Özeti Düzenlenmesi

Yazılı veya kart hamilinin talebi üzerine elektronik ortam veya başka etkin yollarla bildirilmesi zorunlu tutulmuştur.

Sözleşmede belirtilen asgarî tutar, dönem borcunun yüzde yirmisinden aşağı olamayacaktır. Hesap özetinde yer alan asgarî ödeme tutarı son ödeme tarihinde ödenmediği takdirde kart hamili ödenmeyen tutar için sözleşmede öngörülen gecikme faizi

dışında bir yükümlülük olmayacaktır. Aksi durumda ilgili kuruluşlar, yani banka vb kurumlar için, 2.000 YTL ile 10.000 YTL arasında para cezası söz konusu olabilecektir.

Asgarî tutarın son ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödenmemesi durumunda kart çıkaran kuruluşça kart hamiline yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde bu tutarın ödenmemesi ya da banka kartı ile kredi kartı kullanımından dolayı adli cezaların uygulanması halinde, ilgili kart çıkaran kuruluşça kart hamiline verilen kredi kartları iptal edilecek ve borcun tamamı ödeninceye kadar yeni kredi kartı düzenlenemeyecektir.

Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren, halen kredi kartlarında geçerli olan asgarî tutarlar altı ay süre ile yüzde on olarak uygulanmaya devam edecektir.

6. Kart Çıkaran Kuruluşların Şikâyetleri Dinleme Zorunluluğu

Kart çıkaran kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin kart kullanımıyla ilgili olarak yapacakları şikâyet ve itiraz başvurularını, başvuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde hamilin başvuru yöntemi kullanılarak ve gerekçeli bir şekilde cevaplandırmak zorundadır. Yani, kart sahibi mektupla başvurduysa mektupla, e-mail aracılığı ile başvurduysa e-mail aracılığı ile yanıtlamak durumundadır. Kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin şikâyet ve itirazlarının ilgili birimlerine kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür. Aksi durumda ilgili kuruluşlar, yani banka vb kurumlar için, 2.000 YTL ile 10.000 YTL arasında para cezası söz konusu olabilecektir.

Kredi kartı ile yapılan işlemlere, son ödeme tarihinden itibaren on gün içinde, kart çıkaran kuruluşa başvurmak suretiyle itiraz edilebilecektir. Kredi kartı kullanıcısı yapacağı başvuruda, hesap özeti için hangi unsurlarına itiraz ettiğini gerekçesiyle belirtmek zorundadır. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hesap özeti kesinleşmiş sayılacaktır. Ancak hesap özeti kesinleşmesi genel hükümlere göre dava hakkını ortadan kaldırmayacaktır.

7. Kartın Çalınması Durumunda Haksız Kullanımı Ve Sigortalanması

Kartın çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki yirmi dört saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan *150 YTL ile sınırlı olmak*

üzere sorumludur. Hukuka aykırı kullanımın, hamilin ağır ihmaline veya kastına dayanması veya bildirim yapılmaması hallerinde bu sınır uygulanmayacaktır.

Kanunun taslak halinin ilk zamanlarında kart sahibinin kayıp ve çalınma durumunda kart çıkararak kuruluşa yapacağı bildirim tarihine kadar olan sorumluluğu 150 YTL (150 milyon TL) ile sınırlandırılmış durumdaydı. Son düzenlemeye göre ise, kartın kaybolması veya çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki 24 saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan 150 YTL ile sınırlı olmak üzere sorumlu tutulmuştur.

Bu düzenleme kart çıkararak kuruluşlar lehine bir esneklik söz konusudur. Daha önce kartın çalınması veya kaybolması halinde kart hamili belli bir tarihe bağlı kalmaksızın, diğer bir deyişle kart sahibi ne zaman haber verirse versin, kartın kullanımından sadece 150 YTL ile mesul tutulmuştur. Ancak son düzenlemede çalıntı veya kayıp olayının haber verilme tarihi önem kazanmaktadır.

Şöyle ki, 27.02.2006 tarihinde (A) Bankasına ait kredi kartınızı kaybettiğinizi varsayalım. Durumu fark edip (A) Bankasına 02.03.2006 tarihinde kaybettiğinizi bildirdiğinizi düşünelim. Kanunda bildirim tarihinden önceki 24 saat ifadesi yer aldığına göre, 02.03.2006 tarihinden 01.03.2006 tarihine doğru geri dönülecek ve sadece bu 24 saat içinde yapılan harcamalardan 150 YTL ile sorumlu olacaksınız. Diğer bir bakışla, 27.02.2006 ila 01.03.2006 tarihine kadar geçen sürede yapılan harcamalardan miktar söz konusu olmaksızın sorumlu olacaksınız demektir. Dolayısıyla tartışılan bu konuda bankalar, bildirim tarihinin geç haber verilmesine kendileri açısından bir dezavantaj yaratması nedeniyle itiraz etmişlerdir ve nihayetinde düzenleme anlattığımız bu son şekle bürünmüştür. *Bu nedenden dolayı kartın çalınması veya kaybolması halinde bir an evvel durumun ilgili kuruma bildirilmesi kart sahibinin yararınadır.* Diğer yandan son hükme bakıldığında açıktır ki, kart sahibinin ağır ihmaline veya kastına veyahut bildirim yapmaması durumunda herhangi bir sınır zaten söz konusu değildir.

Kart çıkararak kuruluş, yapılacak talep ve ilgili sigorta prim bedelinin ödenmesi koşulu ile kart hamilinin 150 YTL tutarındaki sorumluluğunun sigortalanmasını sağlamakla

yükümlü tutulmuştur. Kartların sigortalanması ve sorumluluğun paylaşılmasına ilişkin usul ve esaslar BDDK tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

8. Kart Çıkaran Kuruluşların (bankalar hariç) BDDK'na “Katılma Payı” Ödemesi

Kanunun 46. maddesine göre; bankalar hariç olmak üzere, faaliyet izni verilen kuruluşlar bir önceki yıl sonu bilânço toplamının onbinde üçünü geçmemek üzere BDDK tarafından belirlenecek oranda katılma payını BDDK'na ödeyeceklerdir. Bu kuruluşlarca ödenen katılım payı tutarları kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilecektir.

9. Kart Kullanıcılarının Bildirimlerini Zamanında Yapması

Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımını sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır. Kanımızca bu durum üye işyerinin talebine bağlı bırakılmaması ve her kart kullanımında kart kullanıcısının kimlik ibrazında bulunması şeklinde düzenlenmiş olsaydı daha uygun olurdu.

Kart kullanıcısı, kart ile ilgili tüm bilgileri güvenli bir şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkarıcı kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır. Aynı zaman da bu durum yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kart kullanıcısının da yararına olacaktır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren on beş gün içinde kart çıkarıcı kuruluşa bildirmekle yükümlüdür.

10. Üye İşyerlerinin Yükümlülükleri ve Cezalar

Üye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadır. Bu zorunluluk indirim dönemlerinde de geçerlidir. *Üye işyerleri, kart hamilinden kartın kullanılması dolayısıyla komisyon veya benzeri bir isim altında ilave bir ödeme alamayacaktır.* Bu hükme aykırı davranılması halinde, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar tarafından üye işyeri sözleşmesi feshedilecek ve bir yıl süreyle yeni bir sözleşme yapılamayacaktır.

Üye işyerleri, banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri, işyerinin girişinde ve kart hamilleri tarafından kolayca görülebilecek bir yere koymak, üye işyeri sözleşmeleri herhangi bir nedenle sona erdiği takdirde de, bu işaretleri kaldırmakla yükümlü tutulmuşlardır. Üye işyerleri, teknik bir nedenle geçici bir süreyle işlem yapılamadığı hallerde kart hamillerini uyarmakla da sorumludurlar. Aksi durumda 2.000 YTL ila 10.000 YTL arasında para cezası söz konusu olabilecektir.

Üye işyerleri kart kullanılarak satın alınmış bir malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde, alacak belgesi düzenleyerek bir nüshasını kart hamiline verdikten sonra diğer bir nüshayı da muhafaza edeceklerdir.

11. Kredi Kartı Akdinin Şekli Uygunluğu

Kart çıkaran kuruluşlar ile kart hamilleri arasındaki ilişkiler, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde *en az oniki punto ve koyu siyah harflerle* hazırlanacak yazılı sözleşme ile düzenlenecektir. Sözleşmenin bir örneği, kart hamiline ve varsa kefile verilecektir. Sözleşme hükümleri ve kartın kullanımı hakkında kart hamiline ayrıntılı bilgi verilmesi zorunlu bulunmaktadır.

Kart hamilinin yaptığı işlemler nedeniyle, sözleşmede yer almayan faiz, komisyon veya masraf gibi adlar altında hiçbir şekil ve surette ödeme talep edilemeyecek ve kart hamilinin hesabından kesinti yapılamayacaktır. Sözleşmede kart hamilinin haklarını zedeleyici ve kart çıkaran kuruluş lehine tek taraflı haksız şartlar sağlayan hükümler bulunamayacaktır.

Kredi kartı kullanımlarındaki kefalet, Borçlar Kanununda belirtilen adi kefalet hükümlerine tâbidir. Asıl borçluya başvurulup borcun tahsili için tüm yollar denenmeden kefilden borcun ifası istenemez.

12. Sözleşme ve Faiz Oranının Değişmesi Tek Tarafli Olamaması

Sözleşmede yapılacak değişiklikler kart hamiline bildirilecektir. Bu değişiklikler bildirim yapıldığı döneme ilişkin son ödeme tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Bildirim ait olduğu döneme ilişkin son ödeme tarihinden sonra kartın kullanılmaya devam olunması halinde, sözleşmede meydana gelen değişikliklerin kabul edildiği varsayılacaktır.

Faiz oranının artırılması durumunda ise bu değişikliğin hüküm ifade edebilmesi için *otuz gün* önceden kart hamiline bildirilmesi zorunludur. Kart hamili faiz artırımına ilişkin bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcunu ödeyip kredi kartını kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmeyecektir. Aksi durumda 35. maddeye göre ilgili kuruluşlar, yani banka vb kurumlar için, 2.000 YTL ila 10.000 YTL arasında para cezası söz konusu olabilecektir.

Kart hamili, talep etmek suretiyle kartı iptal ettirmek ve sözleşmeyi feshetmek hakkına sahiptir. Bu durumda kendisinin muhatabı olan kuruluşa danışmalıdır ve yetkili olanlar dışında kimsele muhatap olmamalıdır. Bu bağlamda hamilin ilk muhatabı daha çok kartı veren bankalardır.

13. Faizin Hesaplanması ve Hesap Kesim Tarihi

Bir hesap dönemine ilişkin toplam borç tutarı veya hesap bakiyesi üzerinden, o döneme ilişkin hesap özeti düzenlendiği hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibarıyla faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar geçersiz sayılacaktır.

Dönem borcunun bir kısmının ödenmesi halinde kalan hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanır. Kalan hesap bakiyesine, asgarî tutar ve Temerrüt hali de dâhil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulanmaz.

Hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz.

Kanunun geçici 3. maddesine göre, kart çıkaran kuruluşlar faiz hesaplamasına ilişkin uygulamalarını üç ay, diğer uygulamalarını ise bir yıl içerisinde düzenlemeler uygun hale getireceklerdir. *Üzerinde ödeme yapılması durumunda akdi faiz, asgarî tutarın altında ödeme yapılması durumunda ise gecikme faizi uygulanır.*

Yasa maddelerini ve içeriklerini kısaca şöyle özetleyebiliriz.

1- Kanun ile yoğun olarak kullanılmakta olan banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına ve ilgili diğer işlemlere ilişkin çerçeve oluşturularak kredi sisteminin etkin çalışması amaçlanmıştır.

2- Kanun kapsamındaki kuruluşlara faaliyet izni verilmesi ve verilen iznin iptal edilmesine ilişkin hükümler bankalar için düzenlenen hükümlere paralel olarak tesis edilmiştir.

3- Kart çıkaran kuruluşların, kişilerin talebi olmaksızın kredi kartı düzenleyemeyecekleri öngörülmüştür

4- Kredi kartının ön yüzü ve arka yüzünde bulunacak hususların Kurulca çıkarılacak Yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

5- Kredi kartı limit artışları için müşterinin rızası aranmış ve kart limiti ile gerçek kişinin geliri arasında azami bir oran belirlenmiştir.

6- Kart hamilinin korunması ve taraflar arasında herhangi bir anlaşmazlığa mahal vermemek amacıyla, hesap özetinde bulunması gerekli hususlar belirtilmiştir.

7- Yapılan işlemlerin kart hamillerinin rızası hilafına gerçekleşmesi söz konusu olduğunda bu kişilerin haklarını arayabilmelerini teminen yasal süreler belirlenmiş ve şikâyet ve itiraz durumunda takip edilecek usul belirlenmiştir.

8- Kart sahibinin kayıp ve çalınma durumunda kart çıkaran kuruluşa yapacağı bildirim tarihine kadar olan sorumluluğu yüz elli Yeni Türk Lirası ile sınırlandırılmıştır.

9- Kart çıkaran kuruluşların, kurumsal yönetimine ilişkin hükümler, bankalar için düzenlenen hükümlere paralel olarak tesis edilmiştir.

10- Üye işyerleri, banka kartı veya kredi kartı ile ödemelerde gerekli özenin gösterilmesi amacıyla gerekli kontrolleri yapmakla yükümlü tutulmuştur.

11- Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasını sağlayacak altyapıyı oluşturmakla yükümlü tutuldukları öngörülmüştür.

12- Kart hamili ile kart çıkaran kuruluş arasında imzalanacak sözleşmede yer alacak hususlar hüküm altına alınmıştır. Faizin hesaplanmasına yönelik olarak faiz başlangıcı, faiz oranı ve gecikme faizine ilişkin hükümler çıkarılmıştır. Sözleşme hükümlerinde kefilin sorumluluğunu artırıcı nitelikteki değişikliklerde kefilin sorumluluğunun devam ettirilebilmesi için kefilin yazılı onayının alınması şart koşulmuştur.

13- Kanun kapsamında yer alan kuruluşların denetiminin Kurum tarafından yapılması öngörülerek, kuruluşların iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin, muhasebe ve finansal raporlama birimlerinin her türlü kayıt, bilgi, yapı ve sistemlerini denetime uygun hale getirmeleri zorunlu tutulmuştur.

14- Kart hamillerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve kontrolü, müşterilerin kredi değerliliği bilgilerinin toplanması ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla, yapılacak bilgi ve belge alışverişi ile takas ve mahsup işlemlerinin kurulacak şirketler tarafından yapılması öngörülmüştür.

15- Finans sektörünün düzenli bir şekilde işleyişi, denetimi ve piyasa riskinin yönetimi amacıyla bu Kanunun uygulanması ve kredi kartları politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası arasında işbirliği yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

16- Avrupa Birliği düzenlemelerine paralel olarak, kart çıkaran kuruluşlar ve üye işyerleri faaliyetleri dolayısıyla öğrendikleri kişi ve kuruluşlara ait sırları saklamakla yükümlü kılınmışlardır.

17- Banka kartı ve kredi kartı kullanımında tarafların özen yükümlüğü ve etik ilkelere uyulması, mesleki faaliyetin korunması, tarafların ispat yükümlülükleri, tebligat, tacir kartları, yetkili mahkeme ve mercilere ilişkin hükümler tesis edilmiştir.

18- Tarafların bu Kanuna aykırı olarak gerçekleştirdikleri işlemler nedeniyle maruz kalacakları idari ve adli cezalar belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM HUKUKUNDA BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARININ HÜKMÜ

Kredi kartı akdinin ve sistemlerinin modern hukuktaki yönleri üzerinde dururken iki tarafa borç yükleyen bankanın, kart hamilinin yaptığı harcamaları üye işyerine ödeme, kart hamilinin de bu harcamaları bankaya ödeme yükümlülüğü gibi durumlardan dolayı kredi kartı sözleşmesinin hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır demiştik. Modern hukukta tartışmalı olduğu gibi çağdaş İslam hukukçuları arasında da tartışmalı olmaya devam etmektedir. Bu durum, işlemlerinin değişik ve çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır.. .

Kredi kartı ile ilgili çalışmalara başladığımızda işlemlerin ve sistemlerinin çokluğu sebebiyle karşımıza bir kısmı helal bir kısmı haram birkaç akit şekli gelmektedir. Bunlar; faiz, bey', kefalet, havale ve karz gibi akitlerdir. İslam'daki akitler hukuku ışığında bu işlemlerin bu gibi akitlerden hangisine daha uygun olacağı konusunu ele alacağız.

I. İSLAM HUKUKUNDA AKİTLER.

Akit; Arapça bir kelime olup bağlamak, düğüm yapmak, bir şeyin iki ucunu birbirine bağlamak demektir. Fıkıh terimi olarak ise genel anlamda kişinin yapmaya yöneldiği her tasarrufa akit denir.⁶⁸ Özel anlamda ise akit; icap ve kabulün konu üzerinde meşru şekilde birbirine bağlanmasından ibarettir.⁶⁹

İslam hukukunda akitler oldukça geniş bir yer tutmasına rağmen, muhtemelen İslam hukukunun kazuistik (Meseleci) tarzda da olması ve gelişmesinin bir sonucu olarak, İslam hukukçuları genel bir akit teorisi ortaya koymamışlar, akit çeşitlerini ayrı ayrı ve büyük ölçüde kendi bütünlükleri içerisinde ele almışlardır. Bununla birlikte temel akit saydıkları

⁶⁸ ez. Zühayli, Vehbe, **el-Fıkhü'l İslami ve Edilletuhu**, Dımaşk 1405/1985, IV, 80.

⁶⁹ İbn Abidin, Muhammed b. Abidin, **Reddü'l-Muhtar 'ala'd-Dürri'l Muhtar**, İstanbul 1984, II., 355.

alım satım (bey') akdinde, zaman zaman akdin genel hükümlerine de yer vermişlerdir. Bunun yanında fıkıh usulü kitaplarında bir takım genel kurallar tespit edildiğini belirtmek yerinde olur. Çağdaş İslam hukukçuları dağınık olan bu malzemeyi sistemli bir şekilde bir araya getirerek bir akit teorisi geliştirmeye çalışmışlardır.

Akdin gerekli olduğu konusu Kuran ve Hadisler açıkça beyan etmektedir. Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle buyurmaktadır."Ey iman edenler! Akitlere riayet ediniz"⁷⁰. Hadis-i Şerifte de şöyle buyrulmaktadır."Emanete riayet etmeyene aman yoktur. Sözünü tutmayanın dini yoktur"⁷¹.

Çoğunluktaki fakihlere göre akitlerde genel prensip mubah oluşudur. Ayet, Hadis veya İcma'da bir yasak bulunmadığı sürece akit yapmak veya yapılan sözleşmelerde bir takım şartlar öne sürmek mümkün ve caizdir. Bunlara göre akit veya şartlarının nasslarda yer almış bulunması şart değildir ve haram kılınan sözleşmeler dışında kalan bütün akitlere riayet edilmelidir.⁷²

İslam hukukunda, icap ve kabulden oluşan, tarafların irade beyanlarına dayanan meşru ve menfaati olan bir konu üzerinde yapılan her akit geçerlidir. Bu bağlamda akdin tüm tarafların rızası ile yapılması ve birisine daha fazla imkân tanımaması anlamında adalet şartı koyulmuş ve zarar getiren akitler caiz görülmemiştir.

Bir akdin kurulması için gerçekleşmesi gereken asgarî unsurlar (rükün, çoğulu: erkân) üzerinde Hanefiler ile diğer mezhepler arasında görüş farkı vardır. Hanefilere göre akdin unsuru karşılıklı irade beyanı manasına gelen "*icap-kabul*"dür. İcap-kabul ile akdin kurulabilmesi için *ehliyetli tarafların* ve *akit yapmaya uygun bir mevzuun* bulunması şarttır. Unsur veya kuruluş şartlarının bulunmaması halinde akit "*batıl*" olur, bir akit olarak hukukî sonuç doğurmaz. Diğer mezheplere göre icap-kabul, taraflar, mevzu ve bunlara ait vazgeçilmez vasıf ve şartlar da akdin unsurlarıdır; bütün bunların bulunmaması yahut

⁷⁰ Maide, 4/1.

⁷¹ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, İstanbul 1981, III, 135.

⁷² Döndüren, Hamdi, **Çağdaş Ekonomik Problemlere İslami Yaklaşımlar**, İstanbul, 1988, 165.

birinin eksik olması hâlinde akit batıl olur. Bu mezhepler butlandan hareket ederek buna sebep olan şeyleri unsur sayarken, Hanefiler daha teknik bir yaklaşımla akit kavramından hareket etmişler ve buna göre icap-kabulün unsur (rükün), taraflar ve mevzuun kuruluş şartı, diğer vasıfların ise sıhhat şartı olduğu sonucuna varmışlardır

Akitlerin bir kısmı yenidir onun için fıkhıta isimlendirilmemiştir. Sözelimi sipariş akdi, vefa akdi, reklâm ve yayın akitleri bunlardan sayılır ve üzerinde durduğumuz banka kartları ve kredi kartı akdi de isimlendirilmemiş akitlerdendir. Bu yönden kıyas ve benzeri metotlarla üzerinde araştırma yapılmaktadır.

Akit; fesih, ölüm ve başkasının izin vermemesi yüzünden üç şekilde sona erer. Geçici akitler de zamanı bitince sona ererler.

Bu genel unsurların yanında akdin, muameleye göre değişen unsurları da vardır ve buna bağlı olarak isim alırlar.(Ticari akitler gibi) Burada akit konusunu ön bilgi olarak verdiğimizden ana unsurları ve akit felsefesinden bahsetmekle yetiniyoruz.

II. BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI AKDİNİN HÜKMÜ

Konu ile ilgili görüşlere geçmeden şunu belirtmekte fayda vardır. Çeşitli işlemlerde kullanılması sebebiyle akdin niteliği değiştiğinden hükmü de değişmektedir. Sözelimi kredi kartı akdinde karşılığını ödemek üzere mal alınırsa satım akdi olur ve ondan elde edilen gelir de kâr olur ve bu caiz olur. Eğer kredi kartıyla daha sonra dengini vermek üzere para alınıyorsa bu ödünç akdidir ve caizdir. Ama eğer verdiği bu nakit paradan kar elde ediliyorsa bu faiz olur ve bu haram olur. Eğer kredi kartıyla iş ve hizmet alımına karşılık bir bedel alınıyorsa bu hizmet ücreti olduğundan caiz olur.

Herhangi bir işlem yapmadan kart başvuru esnasında imzalanan sözleşme, banka kartı akdi veya kredi kartı akdi olmaktadır. Bu bağlamda sadece alışverişe mahsus kartlar ile faizli kredilere de açık olan kredi kartlarının akitleri değişik bir hükme tabidir. Yeri geldiğinde söyleyeceğimiz gibi akit esnasında gerekirse faiz ödeneceğinin imzalanması akdi sıhhat ve butlan yönünden sorunlu hale getirmektedir. Böylece sözleşme tek bir

sözleşme olmayacağından ve kartlara göre değişeceğinden her bir kartın akdinin İslam hukukuna uygunluğunu konu içinde vereceğiz. Kartın kullanımına bağlı olarak hangi akit türüne geçeceğini ilk paragrafta vermiş bulunuyoruz. Modern hukuktaki yerini incelediğimizde de aynı metodu uygulamıştık. Burada tüm kart çeşitlerini genel anlamda akdin ve sisteminin sıhhati yönünden önce değerlendireceğiz. Ardından kartlarla yapılan uygulamaların hükmüne geçeceğiz.

Öte yandan gittikçe artan bir şekilde finans kurumları da kredi kartları vermektedirler. Önceleri finans kurumları nakit çekme imkânı tanımıyorlar, taksitlendirme yapmıyorlar, ödemesi geciken borçlara da faiz uygulamıyorlardı. Yani kredi kartlarındaki mahzurları hemen hemen tamamen kaldıran bir düzenlemeleri vardı. Üye işyerinden aldıkları ücret ve kart ücretiyle yetiniyorlardı. Ancak son dönemde daha fazla kâr yapma istekleri finans kurumlarını çeşitli arayışlara yöneltti. Bu sebeple çalışmamızın her aşamasında bu kurumların akitlerinden ve kartlarındaki uygulamaların fıkha uygun olup olmadığından bahsedeceğiz.

A. Alışveriş Kartlarının Hükmü

Alışveriş kartları; kart sahibinin nakit para taşımaksızın alışveriş yapmasına olanak tanırırlar. Kredi kartları nakit çekme olanağı da tanırken, alışveriş kartları temel olarak belli üye kuruluşlardan taksitli veya indirimli alışveriş etme avantajını sağlarlar. En önemli özelliği taksit seçeneğinin olması ve alışverişlerde puan vermesidir. Alışverişlerde taksit uygulaması ve puan sisteminin hükmü üzerinde ayrıca durulacaktır.

Bu kart eğer sadece alışveriş için kullanılacaksa satım akdinin hükümleri uygulanır. Çünkü iki kişi arasında meydana gelmiş bir sözleşme olarak görülmektedir. Alışveriş kartlarından bazılarında da kredi kartı gibi üçlü ilişki vardır. Böyle bir durumda alışveriş kartları, satın alınan malla ilgili bir kefalet akdi görünümündedir. Bankaların alışveriş kartları nakit kredi seçeneği de sunarlar. Faizsiz banka dediğimiz eski adlarıyla finans kurumları olan katılım bankalarının kredi kartlarını alışveriş kartlarına örnek verebiliriz. Çoğu nakit kredi çekme şansını tanımadıklarından alışveriş kartlarıyla alınan mal ve hizmet

alımının kefalet akdinden başka seçeneği yoktur. Kefalet ve diğer akitlerin kartlara uygulaması konusundaki tartışmaları banka kredi kartlarını ele alırken üzerinde duracağız.

Sadece alışverişte kullanıldığı halde ve nakit çekime kapalı olduğu halde olayda üçlü bir ilişki söz konusu olduğundan kefil konumundaki bu üçüncü tüzel kişiler, diğer deyişle faizsiz katılım bankalarının kart hizmeti de veren kendisi olduğundan kâr alması kaçınılmazdır. Kart çıkarma sebebiyle ilgili konuyu yeri geldiğinde ele alacağımız gibi aldığı komisyon ve hizmet payı konusunda elbette herhangi bir sorun yoktur. Ancak borcunu zamanında ödemeyen müşterilerden kâr payı almaları konusu tartışılmaktadır. Bununla; kartlarda, borcu zamanında ödenmediği için alacaklıdan alınan fazlalıkla ilgili hükümleri genel olarak işlediğimiz de ele alacağız ve konu içerisinde bankaların aldığı faiz ile katılım bankalarının aldığı kar payı arasındaki, farkı değerlendireceğiz

Mağaza Kartlarını da alışveriş kartı olarak saymak mümkündür. Ancak mağaza kartlarında akit iki kişi arasında olduğundan ve bankalarla ilgisi olmadığından ayrı bir başlıkta ele almanın daha uygun olduğunu düşündük.

B. Mağaza Kartlarının Hükümü

Mağaza kartlarının özelliği karta bağlı bir hesap olmaksızın karta yüklenen miktar kadar limitinin olması ve sadece kartı veren mağazada geçerli olmasıdır. Müşteriyi mağazaya teşvik etmek amacıyla kullanılan gerekirse indirim yapabilen bu kartlarda tamamen ikili ilişki söz konusudur. Banka gibi bir aracının olmaması kart ile yapılan alışveriş işlemlerini faiz ile olan ilişkisinden de uzaklaştırmaktadır. Diğer yandan nakit krediye de kapalı olmaları faizli kredi muamelesinin de olmadığını göstermektedir. Mağaza ile mağaza müşterisi arasında olan bu ilişkinin fıkhi niteliği bizce satım akdidir. Çünkü, ortada satıcının alıcıya kendi mal ve hizmetine yönelik teşvikinden başka bir durum yoktur. Alışveriş kartının sözleşmesinde imzalanan bu akit biri gerçek, diğeri tüzel iki kişi arasında yapılmış bir satım akdidir ve İslam hukukunda herhangi bir sakıncası yoktur. Gima ve MM.Migros gibi büyük çaplı mağazalar başta olmak üzere birçok alışveriş mağazalarında bu kartları bulmak mümkündür.

Ancak, bu mağazaların İslam'a göre caiz olmayan mallarını da (içki gibi) satın aldığında bu kartı kullanabileceğinin anlaşılmasının yapılması bağlamında bakıldığında, bu sefer akdin konusunda sorun doğmaktadır. Eğer bu kartı veren mağazada haram olan mallar bulunmadığına kanaat getirilse herhangi bir sorun kalmaz.. Dolayısıyla İçki gibi İslam'ın haram saydığı malları satmayan ve bunları akdin konusu yapmayan mağazaların tercih edilmesi takva bakımından en uygun olmaktadır. Şayet bu kartlar söz konusu mağazalardan alınacaksa da en azından akdin bağlanması esnasında oluşmuş bu sorunun devam etmemesi için akdin çözümü olan alışverişin gerçekleşmesi esnasında haram mallardan kaçınmak gerekir.

Karta ilk sözleşme esansındaki hükmüne bu şekil bakılsa bile önemli olan alışveriş esnasında akdin konusunun uygun olmasıdır, diye başka açıdan da konuya bakılabilir. Nitekim kredi kartını incelerken bunun üzerinde detaylıca duracağız.

C. ATM Kartlarının Hükümü

Bankalar tarafından verilen, ATM cihazından çekildiği için bu adı alan kart, sadece bankanın hizmeti olduğundan banka kartı olarak ta isimlendirilmektedir. Hâlbuki genel anlamda kredi kartları da artık bankalar tarafından verildiğinden bunun ATM kartı olarak isimlendirilmesini daha uygun bulduk.

Yalnızca hesaptaki parayı nakit olarak ya da mal ve hizmet şeklinde çekme imkânı sağlayan ATM kartının İslam hukukundaki yeri konusunda normal kredi kartının aksine büyük oranda görüş birliği vardır. Bu durum sebebiyle banka ile kart hamili arasında başlıca üç işlem gerçekleşmektedir. Bunlar; kartın banka tarafından hamile verilmesi ve yenilenmesi işlemi ile hamilin kartla nakit çekme veya mal ve hizmet alımı işlemidir. Banka; kartı çıkarma ve yenileme sürecinde birtakım uğraşlara katlanarak kart hamiline hizmet sunar. Bu nedenle banka ile hamil arasındaki işlemin hukuki mahiyeti hizmet

sözleşmesi olarak kabul edilmektedir.⁷³

Kredi kartını çıkaran banka ile uluslar arası kart kuruluşu ve kart çıkarmadığı halde, üye işyeri sözleşmesi yaparak kredi ve ATM kartını kabul eden banka arasındaki ilişki de hizmet sözleşmesidir. Ancak bu hizmet sözleşmesi ücret karşılığında olmaktadır. Bunun bu açıdan bir sakıncası yoktur.

ATM kartı alabilmek için hamilin bankada açtığı cari hesabın fıkıhtaki niteliği ise karzdır. Hamil bankaya ait ATM cihazından nakit çektiğinde, ödünç vermiş borcundan doğan alacağını tahsil etmiş olur. ATM kartı ile anlaşmalı başka bir bankaya ait cihazdan nakit çekildiğinde ise, havale söz konusu olur. Çünkü hamil hesabının bulunmadığı bir bankadan bir miktar nakit çekip, alacaklı bankayı, kendisine borçlu olan bankaya havale etmektedir. Kartla, hesaptaki mevcut para cinsi dışında, başka bir cins para (YTL yerine ABD Doları gibi) çekilmesi durumunda ise sarf söz konusu olur.⁷⁴ Bir kısım bankalar ATM makinelerinden nakit çekme karşılığında kesinti bir ücret alırlar. Alınan bu ücret sunulan hizmetin karşılığı kabul edildiğinden ATM kartıyla nakit çekim işlemi bir yönden de hizmet sözleşmesidir.⁷⁵

Çünkü kendi hesabından bir fazlalık olmadan para almaktadır. Demek ki nakit çekmek kendi hesabından olduğu için fazlalık almadığından kartın verilmiş ve yenilenmesi de hizmet karşılığı sayıldığından bu kartlar konusunda işlem yönünden bir sakınca yoktur.

Bazı ATM kartları ile nakit para çekme yanında mal ve hizmet de satın alınabilmektedir. Hamil, kartla mal ve hizmetin bedelini ödediğinde, bu miktar elektronik ortamda hamilin hesabından satıcının hesabına aktarılır. Bu işlemin fıkıhtaki hükmüne gelince; eğer söz konusu kartla başka bankanın ATM makinesinden çekerse nasıl havale oluyorsa burada da durum havaledir. Çünkü bu işlemde de üç taraf bulunur: Banka, hamil ve satıcı. Banka, alacaklısı olan hamile" kartla bedelini ödemeksizin alışveriş yap, satıcıyı

⁷³ İslam Fıkıh Akademisi'nin bu konudaki 23-28 Eylül 2000 Tarih ve 108(2/12)sayılı kararı için bkz.MMFİM.Yıl:2000; Sayı:12, III, 675-676.

⁷⁴ el-Meni, Süleyman, "**Bitakatü'l İ'timan**", 10.

⁷⁵ el-Kudah, Mansur Ali Muhammet, "**Bitakatü'l İ'timan**" ,165-171. (yayımlanmamış yüksek lisan tezi, Yermuk Üniversitesi)

bana havale et, ben senin yerine ödeme yaparım ".demektir. Aynı zamanda satıcıya da "Benim kartımı taşıyan kişilere bedelini peşin almaksızın satış yap, bedelini ben öderim"demektir. Hamil alışveriş yaptığında alacaklı konumundaki satıcıyı kendisine borçlu olan bankaya havale etmekte, banka da bu ödemeyi yapmak suretiyle havaleyi kabul etmektedir. Dolayısıyla bu olayda bütün yönleriyle havale işlemleri gerçekleşmektedir.⁷⁶

Bunun gibi herhangi bir katılım bankasının müşterilerinin hesabını başka bir bankanın ATM kartından çektiğinde havale edilen faiz işlemini yapan bir banka da olsa bu çekimde alacağı karın nakit çekim hizmeti olarak hesaplanacağını dolayısıyla caiz olacağını söylemek mümkündür. Çünkü hesap kendi işyerinden değil başka bir işyerinden yapılmış kendisi sadece aracı olmuştur.

Bankalarla anlaşılan kurumlar, çalışanların maaşını genellikle bu kartlardan verdiklerinden dolayı bazen buna maaş kartı da denilmektedir. Ancak bazı bankalar maaşın yanı sıra ek hesap açarak gerekirse faizle düşük nitelikte nakit kredi çekme imkânı da tanımaktadırlar. Buna rağmen çalışanların bir nevi zorunluluktan kullanmaları gereken bir kart olduğundan, böyle bir işlemi olsa dahi kullanmanın mecburi olmadığı Kredi kartları gibi görmek mümkün değildir. Bu bakımdan da bu kartların kullanılmasının herhangi bir sakıncası olmayacağı anlaşılmaktadır..

D. Kredi Kartlarının Hükümü

Burada kredi kartı dediğimizde çoğunlukla şu an bankanın bir hizmeti olduğundan banka ile ilgili daha çok tespitler yapılacaktır. Krediye de açık olan mağaza kartları nerdeyse yok gibidir. Hatta günümüzde kredi kartları denildiğinde bankaların verdiği kartların düşünülmesi bile bunu göstermektedir. Ancak kendisi de bir banka kartı olmasına rağmen ATM kartları daha çok banka kartı olarak isimlendirilmektedir. Çünkü ATM kartları sadece bankaların hizmetidir. Kredi kartları her ne kadar çoğunlukla bankaların hizmeti de olsa başka kurumlar da kullandığı için banka kartı demek eksik bir tespit

⁷⁶ Darir, Sıddık Muhammed Emin, "**Bitakatü'l İ'timan**" , Mecelletü'l Mecma'l'l-Fıkhî-il İslami 2000, Sayı: 12, III. 604; Ebu Ğudde, Abdussettar "**Bitakatü'l İ'timan**" ,age, 479.

olacaktır. O halde burada hükmünü ele alacağımız kart, krediye açık olan karttır ve hükmü ona göredir. Bankalarla olan ilişkisinden dolayı birçok hükmün ele alınmasında banka ismi geçecektir.

Modern hukuk açısından kredi kartı çıkaran banka, kart hamili ve üye işyeri arasındaki hukuki ilişki; ifa uğruna edim ve garanti sözleşmesi, banka ile kart hamili arasındaki ilişki ise istisna' veya hizmet sözleşmesidir.⁷⁷

Kredi kartı hizmetinin İslam'ın yasakladığı faizi kullanan bankaların bir hizmeti olması kredi kartının tüm hukuki nitelikleri uygun olsa bile kullanımını şüpheli hale getirmiştir. Faizsiz bankaların da kredi kartı uygulamasına başlamaları, hizmet bedeli dışında komisyon veya geciktirme ücreti yahut mahrum kalınan kâr gibi adlarla kredi kartından gelir sağlamaları konu ile ilgili tartışmaları daha da hızlandırmıştır.

Kredi kartının durumu ATM kartlarına göre hem çok karmaşık hem de üzerinde tartışmalar çoktur. Bu bağlamda Türkiye'de, Arap Dünyası'nda ve birçok platformda tartışılmasına rağmen henüz ortak bir kanaate varılmamıştır.

Teknolojinin tüm nimetlerinde olduğu gibi kredi kartlarının kullanımında da zararlı yön tercih edilmiştir. Haram oluşuna dikkat etmeden faizli işlem gerçekleştirenler hesaba alınmayacak kadar maddi ve manevi zarar görmüşlerdir. Oysa İslam hukukunda akdin unsurlarından biri de taraflardan birisinin zararına olmamasıdır. Charge kart dediğimiz borcun zamanında ödenmesinin istendiği, toplam tutarın yeniden kredilendirilmediği kredi kartları da ATM kartları gibi mevcuttur. Özellikle faizsiz katılım bankalarının kredi kartlarında görülen bu durum hiçbir tarafın zarar görmemesi bakımından güzel bir uygulamadır.

Kredi kartlarında da ATM kartında olduğu gibi bir hizmet sözleşmesi vardır. Bu bağlamda kredi kartının çıkarılması, teslim edilmesi veya yenilenmesine bu yönden bakmak gerekir. Kredi kartı işlemleri çok olmakla beraber karttan istifade iki şekildedir.

⁷⁷ Teoman, Ömer, **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, 26, İstanbul 1996; Ekinci, Mustafa, **Özel Hukuk ve Ceza Hukuku Uygulamasında Banka Kartları Ve Kredi Kartları**, 19-21, Ankara 2002.

—Mal ve hizmet alımında,

—Nakit para çekiminde

Özellikle faize dayalı bankalarda nakit paranın faiz karşılığı verilmesinden dolayı genel olarak kredi kartının hükmü sorulduğunda birinci tür kullanım şekli merak edilmektedir. Biz, bankaya ait olsun veya olmasın herhangi bir kredi kartında meydana gelecek bir işlemin ve kart sisteminin İslam hukukuna uygunluğunu araştıracağız. İlk düşünülen ve genellikle halkın kafasında oluşan konusundan yani alışveriş yapılması konusundan başlayacağız. Ardından konunun banka başta olmak üzere sistemlerdeki tüm taraflar açısından hükmünü değerlendireceğiz.

Burada üç taraf meydana gelmektedir: Bunlar kartı veren banka, kart hamili ve üye işyeridir. Her üç tarafın da alışveriş nedeniyle üstlendiği bir takım sorumluluk ve elde ettiği menfaatler söz konusudur. Üç taraf arasında gerçekleşen işlemin ne olduğu konusundaki görüşleri caiz olup olmaması bakımından ele alacağız.

1. Kredi Kartlarını Caiz Görenler

Kredi Kartlarını caiz görenler üç kısma ayrılmaktadır. Bir kısım hukukçu bunun kefalet akdi, diğer bir kısmı havale ve bir kısmı ise kefalet ve havale akdinin birleşiminden meydana geldiğini söylemişlerdir. Şimdi bu görüşleri inceleyelim

a. Kefalet Görüşü

Konu ile ilgili yorumlara geçmeden kefalet akdi ile ilgili bilgi vermekte fayda vardır.

Kefalet; kelime olarak, bir şeyi bir şeye katmak ve eklemek demektir. Terim olarak ise, kefilin zimmetini, esas borçlu olan kişinin zimmetine mutlak bir şekilde eklemek demektir. Bu tarifteki mutlak ifadesiyle kefalet; şahıs, borç veya belirli bir mal üzerindeki kefaleti kapsamaktadır. Kefalet, borcu veya yüklendiği hususu kefiliden isteme hakkı verir,

yoksa borç, esas borçludan düşüp de kefil üzerinde sabit olmaz ⁷⁸Hanefiler dışındaki üç mezhebe göre kefalet; kefilin zimmetini, kefil olunanın zimmetine, onun borcunu kendi üzerine alarak eklemektir. Bu tarife göre, borç, hem esas borçlu, hem de kefil üzerinde sabit olmaktadır. Ebu Hanife ve İmam Muhammed'e göre kefaletin rükünü, kefilin teklifi ve alacaklının kabulünden ibarettir. Çoğunluk İslâm hukukçularına göre ise, kefil olacak kimsenin "ben kefilim" demesi yeterlidir kabul bir rükün değildir. Ancak borçlunun rızasının gerekmediği konusunda İslâm hukukçuları arasında görüş birliği vardır. Çünkü başkasının borcunu izinsiz ödemek caiz olunca, bu borca kefil olmak öncelikle caiz olur.⁷⁹

Kefillik üç taraflıdır. Kefil mekfulun leh ve mekfulun anh. Kefilliği yapan kefil, yerine kefil olunana mekfulun anh ve kendisinden muamele yapılacak olana da mekfulun leh denir.

Kefillik şahıs veya mal yahut nakit para borçları için söz konusu olur. Dolayısıyla mal veya nakit borçların ikisi de akdın konusu olabilmektedir. Kefalet taraflarının bazı şartları da vardır. Sözelimi, şahsa kefil olmak onu belirli bir tarihte, belirli bir yerde hazır bulundurmayı gerektirir. Asil borçlu, mal ya da para borcunu vadesinde ödemezse, kefil bunları alacaklıya ödemeyi üstlenmiş olur. Ücretle kefaletin olup olmayacağı konusu bu konuyu tartışmalı hale getirmiştir.

Çağdaş İslam hukukçularının çoğunluğuna göre, banka ve kredi kartları ile gerçekleşen akit, üç tarafın yer aldığı bir kefalet akdidir. Banka, kartı vermekle hamile: "*Bu kartla peşin ödemeksizin alışveriş yap, bedelini ben ödeyeceğim*" derken, üye işyerine de: "*Benim kartımı göstererek alışveriş yapan müşterilerin borçlarına kefilim*" demektedir. Onun için bu üçlü ilişki kefalet olup banka kefil, hamil mekfulun anh, üye işyeri de mekfulun lehtir. Çoğunluk bu görüştedir. Kredi kartla yapılan mal ve hizmet alımının kefalet olduğunu İmam Serahsi'nin tespitinden delil getirmişlerdir. Kendisi şöyle demiştir "*Eğer bir kişi başka birisine şu kişiye satış yap, senden aldığı şeylerin bedelini ben ödeyeceğim derse, bu kefaleti ister bir süre ile sınırlasın ister sınırlamasın caizdir. Ancak*

⁷⁸ el-Kâsânî, *age*, VI, 2.

⁷⁹ İbn Kudâme, *age*, Kahire, ty., IV, 534; eş-Şirbînî, Hatip, *Muğni'l-Muhtâc Şerhu'l Minhâc*, Mısır, ty. II, 198.

*süreyi dikkatle almak gerekir*⁸⁰

Görüldüğü gibi burada banka veya diğer organizatör kurumlar birer tüzel kefil durumundadırlar. Bunlar müşterinin ödemesi gereken borcunu yerine ödüyorlar. Müşteri de ilk sözleşmede bunu kabul ettiğine göre ayrıca belirli bir süre verdiği göre kefaletin şartları gerçekleşmiştir. İlk akitte gerekirse faiz ödeneceği söylene de böyle bir uygulaması olmayan bankalarla bu ilişki gerçekleşmişse için zaten caiz hale gelmekte, diğer bankalarla olunca en azından alım satımı caiz hale getirmektedir.

Bunun kefalet olmayacağını söyleyenler şu gerekçelerle karşı çıkmışlardır.

1. Kefalet akdinde kefil bedel olarak ücret alamaz. Aksi takdirde akit batıl olur

2. Kefalet akdinde satıcı; borcu hem alıcıdan hem de kefilden talep edebilir. Öncelik alıcındır. Ama kredi kartında tek muhatap bankadır. Çünkü ilk etapta her şeyi ona yüklemiş ve satıcı ile ilgili hiçbir itiraz da bulunmayacağına söz vermiştir.

3. Kefil ödeme yapmadan kefil olduğu kişiden bir şey istemez. Hâlbuki bankalar işyerleri ile yaptığı sözleşmeye göre müşterinin hesap kesim tarihine yakın yaptığı alışverişin bedelini ödemez.⁸¹

İslâm Konferansı Teşkilatı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi Meclisi 22–28 Aralık 1985 (10–16 Rebiussânî 1406) tarihleri arasında Cidde'de gerçekleştirdiği İkinci Dönem toplantısında 12 sayılı kararında kefaletten dolayı ücret almak caiz olmadığına ancak yapılan idarî masrafların karşılanmasının ise caiz olduğuna ve ücretin hizmete ödenen parayı aşmaması gerektiğine karar vermiştir.⁸²

Görüldüğü kadarıyla İslam hukukçuları, kefaletten ücret alınamayacağı hakkındaki görüşlerini iki gerekçeye dayandırmaktadır: Birincisi, kefaletin teberru amaçlı akit olduğu

⁸⁰ Serahsî, Muhammed b.Ahmed, **el-Mebsut**, XX, 51-52.

⁸¹ Dursun, Akif, **Kredi Kartları Üzerine Yeni Bir Mülahaza**, <http://www.ilkadimdergisi.com/206/kapak-akifdursun.htm>

⁸² http://www.islaminur.org/tr/forum/index.php?topic=791.0;prev_next=next

görüşü idi ki bu görüşün naslarda sağlam dayanağı yoktur. İkincisi ise, kefil mekfulun leh'e ödemede bulunduğu, mekfulun anha borç vermiş olacağı, şayet asıl borçludan fazla bir miktar alırsa bunun faiz olacağı görüşüdür. Bu görüşün nakdi krediler için geçerli olacağı ortadadır. İslam hukukçularının bu görüşü, kart hamilinin kredi kartıyla nakit kredi çekmesi ve bankanın üstlenmiş olduğu kefalet gereği bu işlemde gelir elde etmesi durumunda geçerli olur. Ancak, kredi kartı nedeniyle bankanın işyerinden aldığı komisyonu, fukahanın yukarıda sözü edilen görüşleri kapsamına sokmak doğru olmaz. Çünkü fukahanın caiz görmediği fazlalık, kefilin asıl borçlu konumundaki makfulun anhdan aldığı fazlalıktır. Oysa kredi kartı ilişkisinde, banka kefil olduğu borçtan fazla bir miktar almadığı gibi fazlalığı da asıl borçludan almamaktadır. Borçlu kart hamili olmasına rağmen, banka komisyonu üye işyerinden almaktadır. Banka işyerinin değil kart hamilinin kefilidir. Dolayısıyla bankanın işyerinden aldığı komisyonun kefalet ücreti olduğu, kefalet karşılığında alınan ücretin ise caiz olmayacağı, böyle bir tehlikeye düşmemek için üçlü ilişkiyi havale kabul etmenin daha doğru olacağı düşüncesinin tutarlı bir dayanağı yoktur.⁸³

b. Havale Görüşü

Bu konudaki görüşleri de ele almadan tanım ve kapsamı hakkında kısa bir bilgi sunuyoruz.

Havale; kelime olarak gönderme, nakletme, bir işi başkasına gördürme, devretme demektir. Terim olarak ise borçlunun borcunu doğrudan doğruya değil de üçüncü bir şahıs veya kurum aracılığıyla ödemesidir. Fıkıhta; "borcu bir kişiden başka bir kişiye nakletmekti" diye tanımlanmıştır⁸⁴ Mecellenin tarifine göre "deyni (horcu) bir zimmetten diğer ümmete nakletmektir" (mad. 673).⁸⁵

Borçlunun ister bu üçüncü şahısta (muhalün aleyh) alacağı olsun ve bu alacağını borçlu bulunduğu kişiye veya kuruma havale etsin "Seni, bendeki şu kadar alacağını almak

⁸³ Bayındır, Servet, *age*, 212-213.

⁸⁴ Ebu'l-Muzaffer Muhyiddîn Muhammed Bahadır Alemgîr, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, Riyad 1415/1995, VI, 187.

⁸⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*, "Havale" md. İstanbul 1894.

üzere filana havale ettim" demesi gibi, isterse sözleşme yaparak onun vasıtasıyla borcunu ödesin, ikisi de havale kapsamına girer.

Havale edene Muhil, havale edilene yani borcun kendisine ödenmesi gereken alacaklıya Muhalün leh, havaleyi kabul edene de Muhalün aleyh denir. Genel olarak akdin konusundaki şartlar, bir akit türü olan havale akdi için de geçerlidir.

Çağdaş İslam hukukçularından el-Meni ve ed-Darir, Prof. Dr. Faruk Beşer, bu akdin havale akdi olduğu görüşündedirler. Onlara göre banka kredi kartını vermekle, ileride doğacak borçlarından dolayı kendisine yapacağı havaleleri kabul edeceğini hamile beyan etmektedir. Aynı zamanda üyelik sözleşmesi gereği, kart hamillerinin kendisine havale ettiği borçları üye işyerine de ödeyeceğini bildirmektedirler. Kart hamili, kartını ibraz ederek alışveriş yaptığında POS cihazından çıkan belgeyi imzalamakta, satıcıyı alacağını tahsil etmek üzere bankaya yönlendirmekte, satıcı da banka ile yaptığı anlaşma gereği gerekli belgeleri sunarak alacağını tahsil etmektedir. Bu yönden kart hamili muhil, banka muhal aleyh işyeri de muhal leh olur.⁸⁶

Bunun havale olmayacağını söyleyenler şu gerekçelerle karşı çıkmışlardır.

1. Havalenin sahih olması için havale edilen şey ne ise ve miktarı belli olmalıdır. İlerde doğacak borç veya alacak havale edilmez. Banka işlemlerini havale sistemi olarak değerlendirdiğimizde sorunlar doğmaktadır. Çünkü banka, henüz miktarı belirlenmemiş ve alınanın ne olduğu belirlenmeden havale işlemi için sözleşme imzalamıştır.

2. Havalede alınan ücret de problemlidir. ⁸⁷İslam hukukuna göre tarafların mağdur olmaması için mümkün olduğu sürece ücretle iş yapılmaması istendiğinden, aynı hüküm havale akdi için de geçerlidir.

Görüldüğü gibi havale görüşü de itiraza açıktır. Ancak kefalet meselesinde olduğu gibi burda da ücret problem edilmiştir. Diğer yandan havale edilenin miktarı sorun

⁸⁶ Beşer, Faruk, <http://www.farukbeser.com/tr/cevapoku.asp?id=248>

⁸⁷ Dursun, Akif, <http://www.ilkadimdergisi.com/206/kapak-akifdursun.htm>

edilmiştir.Kart limitlerinin alışveriş için koydukları limitleri miktar olarak görmek mümkün ise de aksi şekliyle yorumlanmaya müsait bir durumdadır.Bu şekliyle işlemi havale olarak görmenin kefalet olarak görülmeye göre daha da zayıf bir ihtimaldir.

c. Kefalet ve Havale Birleşiminden Olduğu Görüşü

Yukarıda görüşleri zikredilen iki gruba mensup hukukçular, kredi kartı ile yapılan mal ve hizmet alımını tek bir hukuki ilişki kabul ederken, üçüncü bir grup ise kredi kartının verilmişinden kullanım aşamasına kadar olan süreci farklı, kullanılmasından sonraki süreci de farklı bir hukuki ilişki olarak kabul etmektedirler. Bu grupta Ebu Gudde, ez-Zuhayli, el-Karadaği, el-Kari, Ebu Süleyman ve Albaraka Hukuk Kurulu bulunur.⁸⁸ Bunlar kredi kartı sözleşmesinin hem kefalet hem de havale akdini birlikte barındırdığı görüşündedir. Bunlara göre kredi kartı ile mal alımına kadar kefalet, mal alımından ödemeye kadar havale akdidir. Banka kredi kartı hamiline ve işyerine şöyle demektedir: “*Kredi kartı hamilinin yaptığı alışverişlere kefilim. Ödemesini bana havale edin.*”

Bu fikri diğerlerine göre daha çok olumlu görmemizle birlikte, işlem esnasında alınan ücretlerin problemliliğinden dolayı bir kısım hukukçu bu görüşe de mesafeli yaklaşmışlardır.Görüşümüz bu olduğundan bu konuda değerlendirmemizde değineceğiz.

2. Kredi Kartlarını Caiz Görmeyenler

Kredi kartlarını caiz görmeyenlerin odaklandıkları tek görüş, faiz görüşüdür. Çünkü kart müşterisi, ilk sözleşme esnasında gerekirse faiz vereceğini söylemekle işlemi baştan faize razı halde imzalamaktadır. Önemli âlimlerden Vehbe Zuhayli; akdin, geciktirildiği takdirde faiz alınacağı şartıyla imzalanması sebebiyle fasit olduğunu bu akdin bu bağlamda haram olduğunu söylemektedir.⁸⁹Delil olarak şu rivayeti de getirmektedir: Borç, vadeli satıştan doğmuşsa, ödeme zamanı gelince borçluya, “Borcunu ödeyecek misin, yoksa artıracak mısın?” diye sorarlar, borçlu ödeme yaparsa yapar, yoksa borca ilâve yapıp vadeyi

⁸⁸ Ebu Güdde, **Bitakatü'l İ'timan**, "MMMFîm Yıl:2000, Sayı:12 483.

⁸⁹Zuhayli, Vehbe, **Bitakatu'l-İ'timan**, <http://www.zuhayli.net/Credit.htm>

uzatırlardı⁹⁰.

Akdin faiz olduğuna başka bir açıdan da bakılmıştır. Bu da arada bir vekil veya kefil olan bankanın alıcı ve satıcı arasında ödemelerde takındığı akde aykırı fiilleridir. Şu şekilde anlatabiliriz:

Mesela 1 Nisanda 50 TL'lik kart ile alışveriş yapan bir müşteri son ödeme tarihi 25Nisan olduğundan son gün borcunu yatırmaktadır. POS makinesi veren ise sattığı 50 TL'lik malın parasını ancak 10 Mayıs'ta alabilmektedir. Dolayısıyla bu alışverişten dolayı banka hiç bir sebep yok iken bu imkânı sağladığı ve böyle alışveriş yapanların yüzünden 15 gün boyunca o parayı faizli kurumunda kullanma hakkına kavuşmuş olur. Bir de işyerinin, sattığı malın parasını gününden önce alma durumu söz konusudur. O zaman ise banka vereceği 50 TL yerine çektiği erken güne göre misal 42 TL verir. Bunda kartla alışveriş yapan kişi benim suçum yok diyemez. Çünkü alışverişler iki taraf arasında gerçekleşmektedir. Zaten bir de son ödeme gününde ödeyemezse o zaman da birde gecikme faizi uygulanır.

Bir kısım hukukçu ise olaya faize karşı hassasiyet yönünden bakarak, tüm akitler caiz bile olsa banka ile ticari ilişki kurulmaması gerektiğini ifade etmektedirler.

Görüldüğü gibi faiz deyip karşı çıkanların hepsinin gerekçesi aynı değildir. Bir kısmı, sözleşmede gerekirse faizli işlem yapılacağı belirtilmesinden dolayı, diğer bir kısmı bankanın akit ruhuna aykırı davranarak faiz sayılabilecek ücretler aldığını ve öbür bir grup da banka gibi bir kurumun beslendiği gerekçesiyle hassasiyet bağlamında olaya bakarak, kartla sadece alışveriş de yapılırsa kart kullanımını uygun görmemektedir.

3. Görüşlerin Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi ATM kartı, Mağaza kartı ve Alışveriş kartı konusunda uygun olduğu yönünde büyük bir görüş birliği olduğu halde Kredi kartı konusunda görüş ayrılıkları

---

⁹⁰ İbn Rüşd, Muhammed b.Ahmed, **Mukaddimât**, III, 18, İbn Arabî, Ebu Bekir Muhammed b.Abdullah **Ahkâmü'l-Kur'an**, 1957, I, 241.

mevcuttur. Görüş ayrılıklarının odaklandığı nokta, kredi kartıyla mal ve hizmet alımı işlemleri, dolayısıyla banka, hamil ve üye işyeri arasındaki ilişkinin fıkhi durumudur. Bu üçlü arasındaki ilişkiyi bir kısım fıkıhçı kefalet bir kısmı da havale bağlamında ele almaktadır. Kefalet kabul edenlere göre, kartın verilmiş aşamasında, kart hamili ile banka arasında yapılan sözleşme ile banka, kartın kullanımı sonucu hamilin zimmetinde oluşacak bütün borçlara kefil olduğunu peşinen kabul etmektedir. Hamil, alışveriş esnasında kartı ibraz ettiğinde, karşı taraf bu işlem sonucunda oluşacak borcun, bankanın garantisinde olduğuna inanarak mal veya hizmeti satar. Hamilinin, bankanın kefil olduğunun ispatı niteliğindeki kartı ibraz ederek ticaretçiye karşı borçtan beri olması, diğer bir ifadeyle ticaretçinin kart hamiline dönüş hakkının bulunmaması hususuna gelince, kefalette borcun mekfulun anı'nın zimmetinden kefilin zimmetine intikal edeceği görüşünde olan İslam hukukçularına göre bunda bir mahzur yoktur.

Taraflar arasındaki üçlü ilişkiyi havale kabul edenlere göreyse, banka kart hamiline “Bu kartı al, bedelinin peşin ödemeksizin alışveriş yap, iş yerini bana havale et, borcunu ben öderim” derken; işyerine de “Kart hamiline satış yap bedelini ben öderim” demektedir. Hamil alışveriş yaptığında iş yerine “Alacağımı tahsil etmek üzere seni bu bankı veren bankaya havale ettim” der ve böylece üç tarafın rızasıyla havale tamamlanmış olur. Ayrıca havalede alacaklı karşısında tek muhatap varken kefalette alacaklı dilerse mekfulun anı'ndan da talepte bulunabileceğinden iki muhatap söz konusudur. Kredi kartı uygulamasında ise, işyerinin tek muhatabı vardır ki oda bankadır. Dolayısıyla bu durum üçlü ilişkinin havale olduğunu göstermektedir.⁹¹Olayı kefalet ve havale bağlamında değerlendirenler ise, uygulamada iki işlemin gerçekleştiğini ileri sürmektedirler: Birincisi banka ile hamil arasında kefalet sözleşmesi, ikincisi ise bu sözleşmeye dayanarak hamilin kartla alışveriş yapması ve doğan borcu bankaya havale etmesi işlemidir.

Banka, hamil ve işyeri arasındaki ilişkiyi havale veya kefaletle birlikte havale bağlamında ele alanları böyle bir düşünceye, bankanın üye işyerinden aldığı komisyonun yönlendirdiği söylenebilir. Bu görüşün daha uygun olduğunu düşünebiliriz. Ancak hangi

---

⁹¹ ed-Darîr, *age*, 651–652.

aşamada hangi akit türüne girerse onun şartlarının sonuna kadar devam etmesi de gerekir.

Diğer taraftan banka kartlarıyla akit yapılmasının faiz sebebiyle başta geçersiz olduğunu söyleyenler da vardır. Bankacılık işlemlerinde faize düşüreceği endişesinden yola çıkarak insanlığın yararına olan yeniliklerin, sağlam delillere dayanmayan gerçeklerle engelleme çalışılmasının yararlı olmayacağı kanaatindeyiz. İslam hukukunda durum bu olmakla beraber maslahat prensibi ve bir Müslüman'ın şüpheli şeylerden uzak durması ilkesine göre ise caiz olmaması gerekir. Zira faizli bir bankanın kartını kullanmak dolaylı yardımdır. Bizce kredi kartı alışverişte kullanılırsa alışveriş kartı hükmüne geçer.

Kredi kartının kullanılmaya başlanması her ne kadar XX. yüzyılın başlarına rastlasa da fikir düzeyinde İslam hukuk tarihi açısından bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. El-Mebsüt müellifi Serahsi, kefaletten söz ederken şöyle demektedir: “Eğer bir kişi başka birine, ‘şu kişiye satış yap, senden aldığı şeylerin bedelini ben ödeyeceğim’ dese... Bu kefaleti ister bir süreyle sınırlasın ister sınırlaması caizdir. Ancak süreyi dikkate almak gerekir. Eğer bugün yapacağın alışverişlerin bedeline kefilim dese o da ertesi gün bu alışverişleri yapsa kefil sorumlu olmaz, fakat aynı gün içinde birkaç kez tekrar tekrar alışveriş yapsa kefil sorumlu olur... Hiç süre sınırlanması olmaz ise, alışveriş her tekrarlandıkça öbür boyunca kefil sorumlu olur. Eğer bugün borçlandığın şeylere kefilim dese, mekfulun anh'ın yaptığı alışverişler veya aldığı ödünçlerden doğan borçlarına kefil olur... Eğer mekfulun anh alışveriş yapmadan kefil, kefaletten rücu eder, mekfulun anh buna rağmen alışveriş yaparsa kefil sorumlu olmaz”⁹²

Görüldüğü üzere ATM veya kredi kartı aracılığıyla bankanın, hamile mal ve hizmet alımı yapma veya nakit çekme yetkisi vermesi, karta belirli süre ve limit hakkı tanınması, dilediği an kartı geri alma hakkını saklı tutması, işyerleri ile üyelik sözleşmesi yaparak; benim kartımı taşıyan kişilere, kartta belirlenen meblağ ve tanınan süre zarfında mal sat, alacağımı gel benden tahsil et demesi ile Serahsi'nin yukarıda aktarılan görüşleri tam olarak uygunluk göstermektedir. Dolayısıyla kredi kartı aracılığıyla banka, kart hamili ve üye işyeri arasında meydana gelen hukuki ilişki öncelikle kefalet, daha sonrada havale ve

⁹² Serahsî, *age*, XX, 51–52.

hizmet akdinin içine alan sözleşmeler bütünü olduğunu düşünüyoruz. Banka, kartı vermekle hamile; bu kartla sana tanınan limit dâhilinde yapacağın alışveriş veya çekeceğin nakdi kredilerin borçlarını ben ödeyeceğim derken üçüncü kişilere de, hamilin borçlarına kefil olduğunu ilan etmektedir. Kredi kartı uygulamasında, işyeri ile yapılan üyelik sözleşmesi gereği, kart hamili kendisine ait olan kartı ibraz ettiği an, işyeri bu kartı kabul etmek ve hamilin dilediği mal ve hizmeti piyasaya fiyatıyla teslim etmek zorundadır. İşyerinin kart hamilini inceleme, borçlarını ödeme güç ve güvenilirliğine sahip olup olmadığını araştırma hak ve yetkisi olmadığı gibi buna gerek de duymaz. Çünkü alışveriş yapılır yapılmaz kart POS cihazından geçtikten sonra, bankanın onayı alınınca satıma konu şeyin bedeli, hamilin zimmetinden bankanın zimmetine intikal etmektedir. Hamil kartı yurtiçinde kullandığı gibi yurtdışında da kullanabilmektedir. Satıcının hamili takip etmesi, gerektiğinde alacağını ondan tahsil yoluna gitmesi sözleşmelere de işin pratiğine de aykırıdır. Mesele sadece kefaletle bitmemekte ayrıca hamil, alışveriş yaptığı işyerini bankaya havale etmektedir. Yani işyeri alacağını hamilden tahsil edemediği durumda değil daha işin başlangıcında muhatabının banka olduğunu bilmektedir. Bir kişinin, başkasının kefil olması veya onun havalesini kabul edeceğini beyan etmesi o kişiye hizmet yapma yükümlülüğünü doğurmaz. Oysa kredi kartı uygulamasında banka, gerek kart hamiline gerekse işyerine ilgili bölümlerde anlatıldığı gibi, çeşitli hizmetler sunar. Mekfulun anı veya muhil konumundaki hamilin işyerine karşı, borcundan dolayı sorumlu olmaması durumuna gelince, gerek bu durumu geçerli bulan fukahanın görüşü kabul edilerek, gerekse taraflar arasında başlangıçta yapılan sözleşme dikkate alınarak böyle bir durumun hukuki açıdan sakınca doğurmayacağı söylenebilir

İslam hukukçularının faize bulaşmadığı sürece kredi kartını kullanma konusunda sorun görmedikleri görülmektedir. Özellikle Türkiye'deki bankaların faiz üzerine kurulu olmaları birçok İslam hukukçusu Finans kurumlarının kredi kartlarını önermişlerdir Ancak finans kurumlarının olmadığı yerlerde diğer bankaların kartlarından geçici istifade edileceğini söylemişlerdir.⁹³ Finans kurumlarının kredi kartlarını ayrıca ele alacağız. Prof.Dr. Hayrettin Karaman da mümkün olduğu sürece finans kurumlarının desteklenmesi

⁹³ Döndüren, **Hamdi, İslami Ölçülerle Ticaret Rehberi**, İstanbul 1973, 171-173.

gerektiğini söylemiştir⁹⁴

Katılım Bankalarının alternatif olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Kartlarla ilgili tüm işlemlerin hükmünü ele aldığımızda bunu göreceğiz. Ancak kartlarında apaçık faizli işleme yer vermediklerinden kredi kartı sözleşmesinin bu bankalarda caiz olabileceği fikrindeyiz.

Diğer bir bakımdan ise bankaların işlemlerinin İslam'da anlatılan riba işlemlerine girip girmediği konusu da tartışmalı bir haldedir. Bankanın faiz olarak nitelendirdiği riba kapsamına girmiyorsa kart sözleşmesi de geçerli hale gelir. Alternatif olan katılım bankaları da tartışmalı uygulamalara giriştiğinden hükmü kesinleştirmek zorlaştırmıştır.

III. KART UYGULAMALARININ İSLAM HUKUKUNDA YERİ

A. Banka ve Kredi Kartlarıyla Nakit Para Çekmenin Hükmü

Kredi kartını ATM kartından ayıran en önemli özellik hamile, hesabında para bulunmamasına rağmen, gerek kartı veren banka, gerek anlaşmalı banka ATM'leri gerekse bankanın anlaşmalı olduğu işyerlerinden nakit çekme imkanı tanınmasıdır. Genellikle bankalar, kredi kartı verdikleri müşterilerine sözleşmede belirlenen miktar çerçevesinde nakit çekme hakkı tanırlar. Bu işlem karşılığında faizli bankalar çekilen kredinin miktarı ve kullanma zamanı ile orantılı olarak faiz alır. Kredi kartı sahibinin kartı veren bankanın şubesi veya ATM cihazından nakit çekmesi işleminin fıkhi niteliği faiz olmadığı zaman karz olacağı söylenmiştir. Banka, borç veren (mukriz),hamil ise boç alan(muktariz) dır. Kredi kartı ile kartı veren banka dışında başka bir bankanın ATM'sinden nakit çekilmesi durumunda ise karz ve havale söz konusu olur. Hamil, kart kendisine ait olmayan bankadan borç almış ve söz konusu bankayı kartı veren asıl bankaya havale etmiş olur. Kartı veren banka, sözleşmeli bankaya borcunu ödemekle hamilin havalesini kabul etmiş ve dolayısıyla hamile borç vermiş kabul edilir.

⁹⁴ Karaman, Hayrettin, **İslam'ın Işığında Günün Meseleleri**, I, 269. İstanbul 2002.

Bazı katılım bankaları son zamanlarda hayli tartışmalı bir uygulama ile nakit kredi çekme imkânı tanıdılar. Bankalar verdikleri krediyi hiçbir enflasyon şartı koşmadan ne kadar olacağını önceden belirleyerek faizle verirler. Kar paylarının aksine bunda ise sorun devam etmektedir. Çünkü söz konusu katılım bankası nakit para verirken ismini çekim parası koyarak büyük bir kar almaktadır. Bunu, verdiği hizmetin bir bedeli olarak bunu görmek mümkün değildir. Çünkü faiz gibi önceden belirlenmiş bir oran var olup verilen paradan kar elde etme vardır. Bizce bunun caiz olması mümkün değildir.

Yanı sıra aynı banka, nakit çekimde dediğimiz gibi gecikmiş borcu kar payı almamakta yerine dolara endekslemekte ama doların düştüğü anlarda gelmeyecek vergilerle zararını kapatmaktadır. Ayrıca gecikme bedelini de baştan tespit etmektedir. Bu bağlamda bunun faizden farkı kalmamaktadır.

B. Kredi Kartı ile Yapılan Bazı Bankacılık Hizmetlerinin Hükümü

Kredi kartı, mal ve hizmet alma ve nakit çekme işlemlerinde kullanıldığı gibi şifre değiştirme, virman, havale, hesap dökümü alma, bakiye öğrenme, para yatırma, fon ve hisse senedi alma gibi başka birçok bankacılık işlemlerinde de kullanılır. Bu işlemlerin her biri bankanın sunduğu bir hizmet olduğundan hamil ile banka arasındaki akit, hizmet sözleşmesi kabul edilir. Bu konuda en azından işlem bakımından bakıldığında herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Çünkü hem kurumun var olma sebepleri yaptığı işleri ücretle yapmak durumunda olduğundan hem de hizmetinin bedeli alma gerekliliği bakımından uygun birer uygulamalardır.

C. Organizatör Kurum ve Bankanın Aldıkları Komisyonun Hükümü

Kredi kartları işlemlerinde hem organizatör kurum hem de banka komisyon almaktadırlar. Bunu ele almıştık. Şimdi bu alınan komisyonların dini hükümü konusuna bakalım.

1. Organizatör Kurumun Bankadan Aldığı Komisyonun Hükümü

Uluslararası kart kurumu bankalara vermiş olduğu kart çıkarma yetkisi, kart ve sistemlerinin kuruluş ve devamı sürecindeki teknik bilgi desteği ve gerçekleştirdiği yurtdışı takas işlemleri karşılığında ücret veya komisyon adı altında bir bedel alır. Yetkili kart kurumunun aldığı ücret veya komisyon, üyelik ve sonraki süreçte vermiş olduğu hizmetlerin karşılığı kabul edilip fıkhi açıdan sakınca görülmemektedir⁹⁵.

2. Bankanın Kart Hamilinden Aldığı Komisyonun Hükümü

Bankanın kart hamilinden kart bedeli, üyelik ve yenileme ücreti adı altında aldığı bedelin hükümü konusunda iki görüş vardır. Birinci görüşe göre hizmet bedeli ikinci görüşe göre ise kefalet bedelidir. Ebu Zeyd ile el-Kari'ye göre bankanın aldığı katılım ücreti banka tarafından kurulan kefalet sistemine üyelik bedelidir. El-Kari'ye göre faiz şüphesi bulunduğu, Ebu Zeyd'e göre ise ücretle kefalet caiz olmadığı için hamilden böyle bir bedelin alınması caiz değildir

a. Hizmet Bedeli Görüşü

Çağdaş İslam hukukçularının çoğunluğuna göre bankanın aldığı ücret, kartın hamile teslimi sürecinde yaptığı masraflar ve sunduğu hizmetlerin karşılığıdır. Zira bu bedel genelde cinsine ve limitine bakılmaksızın bütün kartlarda aynı olmaktadır. Şayet bankanın sunduğu hizmetlerle değil vermiş olduğu kredilerle olsaydı alınan bedelin miktarı kartın cinsine ve sağladığı imkânlarla değişmesi gerekirdi ki uygulamada böyle bir durum söz konusu değildir.⁹⁶

Uygulamada genelde kart hamilleri borçlarının tümünü vaktinde ödemeyip faiz karşılığı taksitlendirdikleri için banka iş yerinden aldığı komisyona ilaveten hamilden de faiz almaktadır. Bankanın aldığı komisyonun hamile verdiği kredinin faiz olduğu iddiası kabul edilirse o takdirde, banka verdiği bir kredi karşılığında iki taraftan faiz almış olur ki

⁹⁵ Ebu Gudde, **age**, 486; el-Meni, **age**, 114.

⁹⁶ Mecmu'at-ü Delleti'l Bereke, **Kararat**, 203.

bu işin tabiatına aykırıdır. Faizsiz çalışmak üzere kurulan bankaların işyerinden aldıkları komisyonu yeterli görmeyerek, farklı kredi kartı arayışına girmiş olmaları, bütün bankaların yalnızca komisyonla yetinmediklerinin diğer bir göstergesidir

b. Kefalet Görüşü

Kredi kartı sistemini bütünüyle bir kefalet sistemi olarak kabul eden bu Zeyd'e göre bankanın üyelik ve yenileme veya değiştirme adı altında hamilden aldığı bedel, yaptığı hizmetin karşılığı olmayıp, hamilin bankanın kurmuş olduğu kefalet sistemine katılımı karşılığında aldığı bedeldir. Kefalet ancak teberru amaçlı olacağından Ebu Zeyd'e göre alınan bu bedel caiz değildir.⁹⁷

Bankanın iş yerinden aldığı komisyonun hükmü hakkındaki görüşlere gelince, bu konuda da ücret karşılığı kefaletin caiz olmayacağı endişesinin hukukçuların görüşlerini etkilediği anlaşılmaktadır. Konunun hukuki boyutunu incelerken belirttiğimiz gibi, bu üçlü ilişki kefalet, havale ve hizmet akdinden ibarettir. Kredi kartı kullanımı karşılığında işyerinden alınan komisyon, bankanın sunmuş olduğu hizmetin bedeli kabul edilmelidir. Bankanın örgütlediği kefalet ve havale sistemi de bu hizmetlerden kabul edilebilir. Mutlak anlamda kefalet karşılığında ücret alınamayacağı hakkındaki görüşün ayet ve hadislerde sağlam dayanağı bulunmadığından, bizce geçerli değildir. Nakdi kredi temini için üstlenilen kefalet karşılığında alınan bedelin ise, faiz olacağı yine ilgili bölümde ifade edilmişti.

D. Kartın Kullanımından Doğan Alacağın Fazla Tahsilinin Hükmü

Kart aracılığıyla borç, ya hamilin nakit kredi çekmesi veya mal ve hizmet alması nedeniyle meydana gelir. Bankalar nakdi krediyi karşılıksız vermezler; kredinin çekildiği günden geri ödenme gününe kadarki süreyi dikkate alarak faiz nakit avans komisyonu gibi fazla meblağ alırlar. Hamilin kartla yaptığı alışveriş ya da nakit çekimi sırasında kendisine tanınan kredi limitini aşması durumunda ise limit aşımı ücreti adıyla ilave miktar alırlar.

⁹⁷ Ebu Zeyd, Bekir b. Abdullah "Bitakatü'l İ'timan Hakikatuhu'l-Benkiyyetü'Ticariyye ve Ahkamuha's-Şer'iyye, 36, Beyrut 1996.

Kartla mal ve hizmet alımı sonucunda doğan borcun tamamı hesap bildirim cetvelinde belirtilen son ödeme tarihine kadar ödenmesi halinde genelde herhangi bir faiz uygulanmaz. Ancak faizli bankacılıkta genellikle kart hamillerine peşin ödeme veya hesap bildirim cetvelindeki borcun taksitlendirilmesi gibi iki ödeme seçeneğinden birini tercih etme hakkı tanır. Hesaplamalarının belirli bir yüzdesini ödeyerek kalanını taksitler halinde ödemeyi tercih eden kart sahiplerinden, borcun kalan kısmı için takip eden hesap döneminde faiz talep edilir ki buna kredi faizi denir. Nakit çekimi veya alışveriş sebebiyle doğan borcun hesap özetinde belirtilen, ödenmesi gereken asgari tutarın son ödeme tarihinde ödemeyip daha sonraki bir tarihte ödenmesi halinde alınan fazlalığa ise gecikme faizi adı verilir. Kart hamili ile aralarındaki borç ilişkisi nedeniyle bankaların yukarıda zikredilen adlarla borçtan aldıkları fazlalıkların tümünün faiz olduğu ve haramlığı konusunda çağdaş İslam âlimleri arasında görüş birliği vardır.

Ancak borcunu zamanında vermeyenlerin de haksızlık yaptığı gerekçesiyle, gecikme faizi dışında ne yapılması gerektiği konusunda tartışmalar yapılmıştır. Faizsiz bankacılıkta borcunu zamanında ödememenin nasıl bir cezayı hak edebileceğini ve hak edip etmeyeceğinin araştırılması yapılmıştır.

Al Baraka Grubu'nun 3. İslâm İktisadı Kongresi'nde, imkânı olduğu halde ödemeyi geciktiren borçlunun, gecikme süresi içinde meydana gelen zararı karşılaması yolunda karar alınmıştır. Karara göre onun yaptığı gaspa benzer. Fakihler, gasp fiilini işleyen kişinin gasp ettiği malı geri vermekle birlikte gasp süresince o malın menfaatlerini tazmin etmesini de kararlaştırmışlardır. Bu, çoğunluğun görüşüdür⁹⁸.

⁹⁸ Bu toplantı, 23-25 Eylül 1985 tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. Toplantıya Mustafa ez-Zerkâ, Zekeriyya el-Birrî, Muhammed et-Tayyib en-Neccar, Hasan Abdullah el-Emîn, es-Siddîk Muhammed el-Emîn ed-Darîr, Abdulvehhab Ebû Süleyman, Abdussettar Ebû Guddeh ve Abdulaziz BAYINDIR katılmışlardır. Tartışmalar, Mustafâ ez-Zerkâ'nın hazırlayıp sunduğu araştırma üzerinde olmuştur. Onun sunduğu gerekçeyi kabul edip karara katılanlar; Zekeriyya el-Birrî, Muhammed et-Tayyib en-Neccar ve Hasan Abdullah el-Emîn'dir. es-Siddîk Muhammed el-Emîn ed-Darîr ise bundan sonra açıklanacak mesalih-i mürsele gerekçesi ile karara katılmıştır. Karara muhalif kalanlar ise Abdulvehhab Ebû Süleyman, Abdulaziz BAYINDIR ve Abdussettar Ebû Guddeh'dir.ed-Darir ise maslahata bağlı olarak ceza kesileceğine ancak cezanın hayır işlerinde kullanabileceğine karar vermiştir.

Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN, vadeli satış için yeni bir akit türü önererek imkânı olduğu hâlde ödemeyi geciktiren borçlunun doğurduğu problemi çözmek istemiştir. Onun görüşü şöyledir:

"Satıcı, sürelerle göre değişen vade farklarını gösterir bir liste üzerinde müşteriyle anlaş-
tıktan sonra malı teslim eder. Bundan sonra bakılır; müşteri mal bedelini hangi vadede
ödersen akit o zaman kesinlik kazanır. Bu akitte fiyatları gösteren bir liste bulunduğu için fi-
yat belirsiz değildir. Teamül de olursa akit fasit olmaz."

"Günümüzde vadeli satış yapan bir satıcı müşteriye bir ay, iki ay, üç ay gibi değişik vadeler
ve 11, 12, 13 lira gibi vadeye göre değişen fiyatlar sunar. Müşteri bu vade ve fiyatlardan
uygun gördüğünü seçip malı satın alır. Bu, yerleşik bir usuldür. Ben diyorum ki; alıcı ve
satıcı vadelere göre değişen fiyatları gösterir bir liste üzerinde anlaşır ilk vade ve fiyata
göre senet düzenleyerek satışı gerçekleştirebilirler. Müşteri ödemeyi ilk vadede yaparsa
senette yazılı fiyatı, son vadede yaparsa listede yazılı son fiyatı öder. Bu iki vade arasında
yaparsa o vadeye uygun fiyatı öder. Burada ne bir aldatma, ne de tarafları nizaya sokacak
ölçüde cehalet vardır. Yapılan her ödeme malın bedelidir. Vadeye göre değişen fark da
vade farkıdır, yoksa gücü olduğu hâlde ödemeyi geciktiren borçluya yüklenmiş gecikme
bedeli değildir.

Fakihler, mal bedelinin ve vadenin belirsiz olması hâlinde satışın fasit olacağını
söylemişlerdir. Çünkü bu belirsizlik nizaya sebep olur. Teklif edilen bu akitte, nizaya sebep
olacak ölçüde bir belirsizlik yoktur⁹⁹

Suudi Arabistan'da bulunan Rabıta'ul-alem'il-islâmî adlı kuruluşa bağlı el-Mecma'ul-
fikhî'nin aldığı karara göre ödemeyi geciktiren borçluya verilecek maddî ceza faiz olur. Bu
karar, Ürdün İslâm Bankası'nın danışmanı tarafından sorulan bir soruyu cevaplandırmak
için yapılan toplantıda alınmıştır. Soru şöyledir:

— Borçlu borcunu vadesinde ödemeyip geciktirirse bankanın borçluya belli bir oranda
maddî ceza yükleme hakkı var mıdır?

Bu soru üzerine toplanan el-Mecma'ul-fikhî'nin üyeleri, aşağıdaki kararı ittifakla
almışlardır:

⁹⁹ Yukarıya alınan 1. paragraf, Hayrettin Karaman'ın kendi el yazısıyla Servet Bayındıra verdiği görüşüdür.
İkinci paragraf ise İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmanın özetidir.

"Alacaklı taraf, borçlunun borcu vadesinde ödememesi hâlinde belli bir ceza vermesini veya borcun belli bir oranında fazla ödeme yapmasını şart koşar yahut ona böyle bir borç çıkarırsa bu şart veya borç batıl olur. Bunun ne yerine getirilmesi gerekir ne de onu yerine getirmek helâl olur. Bu şartı koşanın banka olmasıyla başka biri olması arasında fark yoktur. Çünkü bu, Kuran'ın yasakladığı cahiliye faizidir¹⁰⁰

Görüldüğü üzere, imkânı olduğu hâlde borcunu ödemeyen, cezayı hak eder. Ona verilecek cezanın hem işlediği suça denk olması hem de faiz olmaması gerekir. Yapılan bu tespitler bu yöndedir. Bu konuda Hz. Peygamber(s.a.v), ona şöyle buyurmuştur: " *Ödeme gücü olduğu hâlde borcunu geciktiren, ayıplanmayı ve ukubeti hak eder*¹⁰¹

Ukubet sözlükte, kişiyi yaptığı bir kötülüğe karşılık cezalandırma, anlamına gelir¹⁰²

Kur'an-ı Kerim, ukubette uygulanacak prensibi tam olarak ortaya koymuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

*Eğer ukubet (ceza) vermek isterseniz size ne yapıldıysa onun aynıyla ukubet (ceza) verin. Sabrederseniz andolsun ki bu, sabredenler için daha iyidir.*¹⁰³

*Bu böyledir; kim kendisine verilen kadar ukubet (ceza) verirse ve kendisine yine de saldırılırsa, Allah ona, elbette yardım eder. Allah şüphesiz, affeder ve bağışlar*¹⁰⁴.

Yukarıdaki hadis, imkânı olduğu halde borcunu geciktirenin ukubeti hak ettiğini hükme bağlamıştır. Ayetler ise ukubetin suça denk olmasını hükme bağlamıştır. Ödemeyi haksız yere geciktiren borçlunun suçu, alacaklının malını bir süre elinde tutmaktır. Suçuna denk ukubet (ceza) ise, borcunu ödemekle birlikte o miktarda bir başka malını alacaklıya vermesi ve alacaklının o malı, gecikme süresi kadar kullanıp geri vermesidir. Meselâ, bir kişinin 1000 lira borcu olsa, bunu haklı bir sebep olmadan 1 ay geciktirse, borcunu öderken alacaklıya 2000 lira vermesi gerekir. Alacaklı, bunun 1000 lirasını alacağına karşılık alır, 1000 lirasını da 1 ay kullanıp geri verir. Böylece borçlu, yaptığı suçun cezasını çekmiş olur.

Gecikme süresi içinde meydana gelen enflasyondan dolayı paranın değerindeki düşme ise farklı bir olaydır. Borçlar dengiyle ödenir. Kâğıt para da denklik sadece paranın

¹⁰⁰ Abdullah el-Meni', *Buhûs fi'l-iktisâd el-İslâmî*, Beyrût 1996, 425-426.

¹⁰¹ Buhârî, *age*, *İstikrad*, 13.

¹⁰² Lisân'ul-Arab, "akb" md.

¹⁰³ Nahl 16/126.

¹⁰⁴ Hacc 22/60.

alım gücüyle belirlenebilir. Alım gücü düşen para aynı rakam üzerinden ödenemez. Paradaki değer kaybını, haklı sebeplerle borcunu geciktiren de ödemelidir. Burada sözü edilen borçlular, haksız yere ödemeyi geciktirenlerdir

E. Üye İşyeri Komisyonunun Hükümü

Banka, üye işyeri ile kart hamili arasında gerçekleşen üçlü ilişkinin hukuki mahiyetinde olduğu gibi, bu ilişki çerçevesinde bankanın üye işyerinden aldığı Komisyonun hükümü üzerinde de İslam hukukçuları arasında görüş ayrılığı vardır. Kart hamilinden alınan kart bedeli, üyelik ve değiştirme bedelleri ile kartın bankacılık işlerinde kullanımından alınan bedelin bankalar açısından bir getirisi yoktur. Kredi kartı ile yapılan alışverişlerden doğan borçların hesap kesim tarihinde tümüyle ödenmesi durumunda ise bankaya maddi bir yararı olmamaktadır. Dolayısıyla Kart sisteminin bankaya sağladığı asıl yarar, kartla çekilen nakdi kredilerle vaktinde ödenmeyen borçlara uygulanan faiz ve üye işyerlerinden alınan komisyonlardan oluşmaktadır. Bankanın üye işyerlerinden aldığı komisyon hakkında birkaç görüş bulunmaktadır ki bu görüşleri aşağıya alıyoruz.

1.Caiz Görenler

a. Hizmet Bedeli Görüşü

Banka kurduğu kart sistemiyle hamile olduğu gibi üye işyerlerine de İmprinter ve POS Makinelerini kurarak işyerinin bu cihazlardan yararlanmasını sağlar. Bunun dışında kredi kartının tanıtımı ve geçerli olduğu işyerlerinin ilanı gibi kampanyalarla dolaylı da olsa işyerinin reklâmını yapar. Kredi kartının kullanılması sayesinde fazla vakit ve emek kaybetmeksizin hesaplar düzenli bir şekilde tutulmakta, alacağın gerek müşteriden gerekse de bankadan tahsili sırasında elektronik ortam da işlemler cari hesaplar arasında gerçekleştiğinden daha hızlı ve güvenli bir şekilde yapılır. Banka, iş yerinin çeşitli masraflara katlanarak takip edip tahsil etmesi gereken alacağını işyeri adına talip edip hesabına yatırır. Banka yukarıdaki işlemleri vekil veya aracı sıfatıyla yapmaktadır. Aldığı komisyon bu sıfatla yaptığı hizmetin bedeli olup fıkhi açıdan bir sakınca bulunmamaktadır.

el-Kudah, el-Mısri, Ebu Gudde, ed.Darir, ez-Zuhayli ve el-Cevahiri gibi İslam hukukçuları bu görüştedirler.

b. Kefil Mekfulun Leh Arasındaki Anlaşmadan Kaynaklanan Fazlalık Olduğu Görüşü

Bu görüş ücretli kefalet görüşünün haram oluşu sebebiyle kredi kartı ile alışverişin caiz olmayabileceği söylenmişti. Bunlara göre burada alınan kefalet ücreti değil, özellikle Hanefi fakihlerinin onayladığı, kefilin mekfulun leh ile sulh yapması sonucu elde ettiği gelirden ibarettir. Dolayısıyla bu görüşte olan İslam hukukçularına göre bankanın üye işyerinden aldığı komisyon, kart hamilinden aldığı meblağla üye işyerine ödediği meblağ arasındaki meblağ farkından ibaret olup fıkhi açıdan bir sakınca bulunmamaktadır. el-Kari ve Hammad bu görüştedirler.

c. Peşin Ödeme Karşılığında Yapılan İndirimden Doğan Fazlalık Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre Bankanın aldığı komisyon “borçtan indirim yap peşin ödeyeyim” ilkesi doğrultusunda alınan fazlalıktır. Ancak bunun sağlıklı yönü üzerinde çok ciddi endişeler bulunmaktadır. el-Meni ve Karadaği bu görüştedirler.

2. Caiz Görmeyenler

Ebu Zeyd’e göre bankanın üye işyerinden aldığı komisyon; ne hizmet ne kefalet ne de vekâlet ücretidir. Kart hamiline verilen kredi karşılığında bankanın işyerinden aldığı faizdir. Kredi kartı uygulamasıyla bankalar, araya işyerini sokmak suretiyle ücret veya komisyon görüntüsü altında faizli kredi vermektedirler.¹⁰⁵

¹⁰⁵ <http://www.sahab.net/forums/showthread.php?t=339565>

F. Kredi Kartıyla Vade Farkını Ödeyerek Taksitli Alışverişin Hükmü

Bu konudaki çalışmalar daha çok Türkiye’de yapılmaktadır. Artık pahalı eşya satımının da kredi kartıyla taksitlendirilerek vade farkının bazen alındığı bazen alınmadığı alışverişler yaygın bir hal almıştır. İslam hukukçuları bu işlemi faizsiz bankaların yapması durumunda bir murabaha akdinin meydana geldiğini dolayısıyla caiz olabileceğini söylemişlerdir. Mesela Prof. Dr. Hamdi Döndüren de bunun murabaha olarak adlandırılmasının daha uygun olabileceğini söylemiştir.¹⁰⁶ Diğer bir kısım ise bunun bankalar için de geçerli olabileceğini söylemişlerdir. Prof. Dr. Orhan Çeker’de şu örnekle taksitli alışverişi caiz görmektedir:

“ Diyelim ki biz satıcıyız. Banka bizden o malı müşteri için satın alıyor ve müşteriye vadeli olarak satıyor sayarız. Mesela post makinesinin sahibi olan banka çekilen 130 liralık miktarın 30'unu kendisi alıyor, satıcıya da ertesi gün 100 lira veriyorsa bunu şöyle değerlendiririz. Banka o malı müşteri için peşin olarak 100'e satın aldı ve vadeli olarak 130 lira üzerinden müşteriye sattı sayarız”¹⁰⁷.

Burada dikkat edilmesi gereken durum işlem itibariyle murabahaya benzediği halde alınan vade farkının faiz olarak isimlendirilmesidir. Hâlbuki faiz maldan değil borçtan gelir elde etmektir. Satıcı ister tek çekim olsun isterse de vadeli taksitlerle olsun satar ve hemen tümünü bankadan alıyorsa zaten peşin olarak yapmıştır. Ancak banka satın aldığı malları vekiline yaptığı sözleşme icabı vade farkı olarak veriyorsa ikisi arasında bir işlemdir ki bunda sakınca yoktur. Eğer banka mal almayıp müşteriye sözgelimi 300 milyon borç para alsaydı ve şu süre içinde 320 milyon bana ver deseydi bu faiz olurdu. Faiz maldan değil borçtan gelir elde etmedir. Burada hizmet veya kefalet hizmeti olarak 20 milyonunu alıp ertesi gün vekili durumundaki müşteriye verseydi fark edecek bir durum yoktu.

¹⁰⁶ Döndüren, Hamdi, **Veresiye Satışlarda Vade Farkı Caiz midir**
http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=962&id2=3

¹⁰⁷ Rehber dergisinin kendisiyle 27. sayıda yaptığı röportaj
http://www.rehberdergisi.com/Rehber.asp?DergiDetay=Saife_Gozlem&RehberOzelNo=71

Eğer vekil durumunda olan müşterinin kurum adına aldığı malı kendisine satması konusunda bir sorun varsa bu sorun faizsiz bankaların da kredi kartı sistemlerinde de vardır. Çünkü murabahanın aynı kişiler arasında olmayacağını söyleyenler vardır.

İşlem adının değil muamele tipinin hüküm olduğu hükmüne bakılırsa, satışa vade farkı da koyulsa Kredi Kartı ile alışverişin murabaha işleminden ibaret olduğunu düşünüyoruz. Vade farkı ve murabaha uygulamaları caiz olduğundan bunun da caiz olması sonucu doğmaktadır.

G. Kredi Kartı ile Altın ve Döviz Alışverişinin Hükümü

.Kredi kartıyla altınla yapılan alışverişlerde, sarf akdi üzerindeki hükümler sebebiyle merak edilmiştir. Konu ile ilgili şu hadis dayanak noktası oluşturmaktadır.” *Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla ve tuz tuzla misli misline, birbirine eşit ve peşin olarak trampa edilirler. Ama bunların cinsleri ayrı olursa peşin olmak şartıyla, istediğiniz gibi satış yapın*"¹⁰⁸

Altın ve gümüş paranın kendi cinsleriyle mübadele edilirken peşin ve eşit ağırlık prensibinin uygulanması paranın maden değerinin üstünde veya altında nominal bir değer kazanması olur. Yani para ile kendi cinsinden imal edilen altın veya gümüş ziynet eşyası arasında bir fiyat farkının oluşmasını, başka bir deyimle, o devirlerde enflasyonun oluşmasına İslâm'ın faiz yasağının engel teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Dövizin hükmü de her yönüyle altın ve gümüşün hükmüne tabidir.

Konu hem müşteriyi hem de kredi kartıyla satış yapan kuyumcuyu ilgilendirmektedir. Ayrıca satımın vadeli veya vadesiz olarak yapılması da ayrı olarak değerlendirilmektedir. Bankanın kefil durumunda olduğunu eden Prof. Dr. Hayrettin Karaman taksitli satışlarda satıcı adına bir sorun görmemektedir. Çünkü kefil ile makfulun anh arasında meydana gelen ödeme değişiklikleri satıcıyı ilgilendirmez.¹⁰⁹ Banka ister tek çekimlik ister birden

¹⁰⁸ Müslim b.Haccac el-Kuşeyri **el-Câmi'u's-Sahih**, Beyrut 1991, Müsâkat, 81.

¹⁰⁹ Karaman, Hayrettin, **Kredi Kartı ile Altın Satımı**, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0178.htm>

fazla taksitle olsun satıcıdan aralarındaki anlaşmaya göre belli oranda komisyon aldığını söyleyen Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır ise bu satımı satıcı açısından peşin satım olarak görmektedir. Her ne kadar müşteri bankaya sonraları ödeme yapıyorsa da kefil durumunda olan banka onun borcunu hemen ödemiş ve işlem peşin işlem haline gelmiştir. Bu bağlamda kefil ile mekfulu anı arasında ödeme şekli değişmektedir¹¹⁰

Günümüzde altın bir mal hükmünde olduğundan altın ile yapılan alışverişlerin de o bağlamda ele alınması gerekir diye düşünüyoruz. Çünkü mal alınmaktadır ve fark alınsa dahi peşin olanlarda maldan alınan kârdır. Taksitlilerde ise bu zaten satıcı ile alıcının kefil arasında peşin olarak meydana gelmiştir. Hatta İbn-i Abidin'e göre altınla vadeli alışveriş caiz¹¹¹ olduğuna göre kredi kartı ile alışveriş için de bu hüküm geçerli olmaktadır.

H. Kredi Kartı ile Kurban Kesmek

En son 2005 Kurban bayramında tartışması başlamış bir mesele olan kredi kartı ile Kurban kesmek konusuna da değinmek gerekir. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı tek ödemede olduğu zaman caiz olabileceği yönünde fetva yayınlamıştır. Ancak bunun da taksitlendirilmeden yapılması önerilmiştir.¹¹² Ayrıca kartın puanlarından da verilmemesi önerilmiştir.¹¹³

Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanvekili Prof. Dr. Saim Yeprem bu konu bağlamında en son 2006 Kurban Bayramı için kredi kartını caiz görmüştür fakat taksitle yapanların eğer sıkışık olduklarından yapacaklarsa zaten mükellef olmadıklarından kesmeyebileceklerini ifade etmiştir. Çünkü Kredi kartı ile alınan kurbanlar

¹¹⁰ Bayındır, Abdulaziz, **Kredi Kartı**, <http://www.kurandersi.com/kitaplar/TicaretveFaiz.doc>.

¹¹¹ İbn-i Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, IV, 184.

¹¹² <http://www.sabah.com.tr/2005/01/15/eko103.html>

¹¹³ <http://www.sabah.com.tr/2006/01/03/gun107.html>

üzerinde mülkiyet tam olarak teşekkül ettiği için o kurban müşterinin mülke geçmiş olan bir kurbandır kesilir ve kullanılır.¹¹⁴

Bu konuda İslam hukukçularının ortak görüşü Kurban için Kredi kartı kullanılsa bile tüm borcunun zamanında verilmesi gerektiği aksi takdirde bir ibadete faiz bulaşacağı dolayısıyla caiz olmayacağı yönündedir.

Kısacası Kredi kartıyla kurban kesmek isteyen borcunu taksitlendirmeden ve puanlardan olmaması ve borcunun da tamamını zamanında yatırması durumunda caiz olur.

İ. Kredi Kartıyla Hacc

Kredi kartı ile ilgili yeni konulardan biri de hac yapılıp yapılmayacağı yönündedir. Haccın zengine has olduğu Kredi kartının ise bir borçlanma şekli olması açısından caiz olmadığını söyleyenler olduğu gibi Kredi kartının bir ödeme şekli olmasından dolayı caiz olduğunu söyleyenler de vardır. Ancak farz olmasa da tıpkı faizsiz nakit borçlanmalarla hacc yapılabildiği gibi kredi kartıyla da yapılabilmesi imkânı olup olmaması konusunda tartışılmıştır. Ortak görüş, faizle alınmadığı sürece farz olmasa da borçlanıp hacca gidilebileceği yönündedir.¹¹⁵

J. Kredi Kartlarındaki Puanların Hükümü

Kredi kartlarında alışverişe özendirmek için bedava alışveriş yapmalarını sağlamak amacıyla kartı veren bankalar tarafından kart sahiplerine puanlar verilmektedir. Her ne kadar alışverişe özendirme varsa da bu puanlar için ayrıca bir ücret istenmediği için verilen bu puanlar hediye hükmündedir ve bu hediyelerin verilmesi de herhangi bir haram yolla verilmediğinden kullanılmasının caiz olacağı görüşündeyiz.

¹¹⁴ <http://www.milligazete.com.tr/index.php?action=show&type=report&topicid=280>

¹¹⁵ <http://www.e-kuran.net/modules.php?name=News&file=article&sid=24>

K. Limit Aşım Ücretinin Hükümü

Bankaların bir kısmı verdikleri kredi kartının limiti oranında alışverişe imkân tanıyıp ek limit şansını vermezler. Diğer bir kısmı ise ek limit hakkı veririler. Ek limit hakkı verenlerin bir kısmı bunu normal limit olarak gördüklerinden limit aşılsa dahi herhangi bir ücret talep etmezler. Diğer bir kısmı ise limit aşım ücretini alırlar. Söz konusu ücretin faizsiz katılım bankaların bazılarında da alınması bu konu ile ilgili merakı artırmıştır. İşin ilginç yanı limit aşımından ücret alan bankalarında aşım miktarına bir sınır koymalarıdır.

Kanaatimizce bu ikinci bir ek limit tanıma şansıdır. Banka bu imkânı sağlayarak bazı alışverişlerde özellikle yarım kalmamaları bağlamında verdikleri bir haktır. Bu hakkı kullananların limit aşım ücreti altında ek bir ücret daha vermeleri buna bağlı olarak caiz olmamaktadır.

L. Finans Kurumlarının Aldığı Kâr Payı

Kâr, bir alım satımdan elde edilen gelir, faiz ise borçtan elde edilen gelirdir. Faiz ile kâr arasında önemli farklar vardır. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

1- Faiz miktarı baştan belli olur. Verilen borcun kullanılmış olması ile olmaması, eğer kullanılmışsa o işin kârla veya zararla sonuçlanması ödenecek faiz açısından önemli değildir. Kâr ise alınan mal satılmadan ortaya çıkmaz.

Bankalar, verecekleri faizi dönem başında ilan ederler. Bir yıllık vadeli mevduata %15 faiz veriliyorsa bankaya 100 lira yatıran kişi, bir yıl sonra 115 lira alacağını ilk günden bilir.

Ortaklık sistemiyle çalışan finans kurumları ise, bir kâr garantisi veremezler. Onlara 100 lira yatıran kişi dönem sonunda ne kadar kâr alacağını değil, o parayla elde edilecek kârdan ne kadar pay alacağını bilir. Finans kurumu bu parayı çalıştırır. Eğer kâr ederse, vade sonunda ona düşen payı verir. Mesela, bir yıl vadeli fonlardan her 100 liraya 15 lira kâr düşmüşse onu verir. Bazıları bunları karıştırır ve “İkisi de faizdir; ikisi de %15 veriyor ama birisi adına faiz, diğeri de kâr diyor” derler. Hâlbuki bu ikisi arasında rakam benzerliği dışında bir benzerlik yoktur. Eğer kâr miktarı önceden belirlenirse mudarebe geçersiz (fasit)

olur. Mesela 100 liraya 15 lira kâr verilmesi, kalan kârın mudaribe ait olması kararlaştırılırsa bu akit fasit olur.

2- Kâr için en az iki işlem gerekir. Bunlardan biri alım, diğeri de satımdır. Alış fiyatına maliyetler de eklendikten sonra satışın daha yüksek fiyatla olması halinde kâr meydana gelir. Mal daha yüksek fiyatla satılmazsa kâr elde edilmesi söz konusu olmaz. Tüccar, 100 liraya aldığı mal için 5 lira masraf yapmış olsa ve o malı 106 liraya satsa 1 lira kâr etmiş olur. 105 liraya satarsa başa baş fiyata satmış, daha az fiyatla satarsa zarar etmiş olur.

Sanayi de ticaretin bir koludur. Sanayicinin tüccardan farkı, aldığı maldan yeni bir mal üreterek satmasıdır. Satış fiyatı maliyetinden fazla ise o fazla kısım sanayicinin kârı olur.

Faiz için bir tek işlem yeterli olur. Para sahibi, faizli ödünç verdiği an ondan ne kadar faiz geliri elde edeceğini bilir.

3- Kredi sistemi faizle, ortaklık sistemi de kâr ile ayakta durur. Faiz geliri elde edebilmek için eldeki parayı belli bir süre bir başkasına vermek ve süre bitimine kadar beklemek gerekir. 100 lira %20'den 1 yıl vadeyle verilmişse, 120 lirayı alabilmek için 1 yıl beklemek gerekir. Ticarete kâr etmenin böyle bir süresi ve sınırı yoktur. 100 liraya aldığınız malı aynı gün satar 20 lira kazanabilirsiniz. Hatta 100 lira peşinle 500 liralık mal alır, onu kısa sürede satar, kârı 100 liraya çıkarabilirsiniz.

Ortaklık sermayesi ile yüzlerce alım satım yapılır. Ortaklar devre sonunda bunlardan elde edilen kârı paylaşırlar. Zarar olursa onu da sermayelerine göre bölüşürler. Toplam 100 adet alım satım yapılsa, bunlardan 40'ında zarar 60'ında da kâr edilse, ortaklık kâr etmiş gözüktür. İşte özel finans kurumları da yaptıkları işlerin çoğundan kâr edince kâr etmiş gözüktürler.

4- Kredi sisteminde, bankanın mevduat sahibiyle yaptığı sözleşme belli bir süreyle sınırlıdır. Finans kurumlarının fon sahipleriyle olan mudarebe (karar ve zarara katılma) akdi de belli bir süresi vardır. Bu Hanefî mezhebine göredir. Ancak mudarebedeki vade sonu kavramı ile kredideki vade sona kavramı farklıdır. Kredide vade sonu, anaparanın ve faizin alınacağı gündür. Ama mudarebede vade sonu, nakit sermayeyi kullanmanın sonu günüdür. Mesela 31 Ağustos son gün ise sermayeden nakit olarak bulunan ne varsa o gün kullanılabilir. Tasfiye 1 Eylülde başlar. Bu tarihten sonra mallar nakde çevrilir, alacaklar

tahsil edilir, sermaye çıkarılır ve bakılır; eğer bir kâr varsa paylaşılır. Kâr yoksa yapılacak bir şey de yoktur. Zarar edilmişse bu zarar tamamen sermaye sahibine yansıtılır. Mudaribin zararı da bu süre içinde boşuna çalışmış olmaktır. Bu sebeple mudarebede kârın ne zaman paylaşılacağı önceden belli olmaz, sadece bir tahmin yapılabilir. Buna tahsil esası denir.

Finans kurumunun tahsil esasına göre kâr dağıtması için mudarebe havuzuna giren yüzlerce fonu ayrı ayrı takip edip sonuçlanmasını beklemesi veya her vade için belli bir fon kabul günü ilan edip o gün gelen fonları birlikte takip etmesi gerekir. Türkiye'deki finans kurumları bunu yapmadıkları için tahakkuk esasını denenen yeni bir usul icat etmişlerdir. Buna göre satılan mallardan doğan alacakların tahsil edildiği varsayılarak bunlardan elde edilecek kâr, havuzda bulunan fonların geliri olarak kaydedilmektedir. Böylece zamanı gelip katılma hesabını çekmek isteyenler bu kârı alırlar. Buna tahakkuk esası denir. Doğrusu tahsil esasıdır. Onu uygulamanın yolları aranmalıdır.¹¹⁶

Konu genel bir prensip taşıyorsa da kredi kartları için de geçerlidir. Çünkü bunlar, finans kurumlarının kredi kartlarında da görülen bir durumdur

IV. KREDİ KARTLARI İLE İLGİLİ FARKLI ÖNERİLER

Bu konuya geçmeden önce faizsiz bankacılıkta kredi kartının durumunu hakkında bilgi vermek gerekir. Günümüzde faizsiz katılım bankalarının da artık hem ATM hem de Kredi Kartları bulunmaktadır. Önerilenler bağlamında bunlar kredi kartlarında da bir uygulama metodu çizmişlerdir. Birçok uygulamayı ele alırken katılım bankalarının metotlarını ve tenkidini yaptık. Bu bölümde bunların başını çektiği alternatif arayışları konusunda bilgi vereceğiz.

Bilindiği gibi faizsiz kuruluşlar bankaların alternatifi olabilmek ve İslami kurallara dikkat etmek üzere kurulmuşlardır. Ancak neticede kar elde etmek isteyen bu kuruluşların enflasyonun olduğu bir ortamda faize bulaşmadan hizmet vermeleri gerekir. Bu sebeple farklı kredi kartı önerileri ortaya çıktı. Biz burada üç çeşit kart önerisi üzerinde duracağız.

---

¹¹⁶ Bayındır, Abdülaziz, <http://www.kurandersi.com/kitaplar/TicaretveFaiz.doc>.

A.Resmi Nitelikli ATM Kartı Önerisi

Bu öneri el-Kari'ye aittir. Ona göre banka kartı resmi nitelikli olmalı, özel kurumlar bu kartı çıkarmamalıdır. Çünkü kredi kartı basmak bir anlamda para basmak olduğundan bu yetki devlette kalmalıdır, özel kişiler bu yetkiyi kötü amaçları için kullanabilirler. Banka ile kart hamili arasındaki sözleşme havale esasları doğrultusunda yapılmalı ve sözleşmede havale ile muhal'in zimmetinin borçtan kurtulamayacağı kaydı yer almalıdır. Bu kart nakdi kredi çekiminde kesinlikle kullanılmamalı, borcunu vaktinde ödemediğinde mali ceza uygulamasına gidilmemeli; üyeliği iptal edilerek yahut kara listeye alınarak cezalandırılmalıdır. Hamilin satın aldığı malı aynı kişiye geri satma imkânı verilmemelidir. Çünkü son işlem iyneli satış olur.¹¹⁷

El. Kari'nin kötü kullanım sebebiyle özel kart kullanımına karşı çıkması doyurucu bir teklif değildir. Ayrıca sadece kart hamili ile banka arsındaki işlemler için çözüm getirmektedir.

B. Taksit Kart Önerisi

Ed.Darir'e ait olan bu öneriye göre, kart taksitle mal ve hizmet alımında kullanılmalı, söz konusu malın satımını ise kartını çıkaran faizsiz bankanın kendisi yapmalıdır. Herhangi bir faizsiz bankanın kendisi tarafından veya birkaç banka bir araya gelerek mal ve hizmet alımı yapan işyerleri noktaları oluşturmalı ve kendi kartını taşıyan kişilere ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri de taksitle satmalıdır.¹¹⁸

Bu nispeten daha çok uygulanabilir bir öneridir. Bankaların şirketler kurarak mal ve hizmet satışı yapmalarına yönelik teklifi ise dikkat çekicidir. Aslında faizsiz bankaların kuruluş amacını zaten ortaklık olduğu düşünülürse bunların ortaklaşa yapmalarından ideal bir şey olmaz. Ama pratikte görülen, bu bankaların sermayenin önemli bir bölümünü

---

¹¹⁷ el-Kari, **age**, 594-595.

¹¹⁸ ed-Darir, **age**, 614-615.

murabaha ve leasing gibi kredi sisteminin farklı bir uygulaması olduğuna ilişkin çok ciddi iddiaların bulunduğu bir yöntemle de çalıştırdıkları bir gerçektir. Bugün kredi kullanımının küresel olduğu bir dönemde ise ortak satış noktası kurmak zor olabilir. Uygulanabilirliği şu aşamada mümkün gözükmemektedir.

C. Murabaha Kartı Önerisi

Alternatif kredi kartları arasında en fazla taraftar bulan görüş murabaha kartı önerisidir. Bunun rağbet görülmesinin sebebi hukuki ve teknik özellikler bakımından faizli kredi kartı ile çok yakın benzerliklere sahip olması ve banka ile müşterinin kredi kartından beledikleri amaçla örtüşmesidir. Bu öneri; el-Meni, Ebu Gudde, el-Kari ve Prof.Dr. Hayrettin Karaman'a aittir.

Murabaha kartı fikri çifte vekâlet ve murabahalı satış yönteminin bir araya getirilerek kredi kartı sistemine uygulanması temeline dayanır. Bu teklifi sunanlara göre banka ile kart hamisi arasındaki ilişki çifte vekâlettir. Banka, kart hamilini mal ve hizmeti banka adına, bankanın vekili sıfatıyla satın alıp kendisine satmaya vekil kılar. Hamil, satıcıya murabaha kartını ibra edip kart Pos cihazından geçtiği an, bankanın vekili sıfatıyla mal ve hizmeti almış olur. Bedel POS cihazından çıkan satış belgesindeki tutarıyla bankanın hesabına işlenir. Banka hamin terci ettiği taksit sayısını dikkate alarak önceden belirlenen murabaha karını bu miktara ekler ve hamilin hesabına kaydeder. Sözleşmede belirlenen ödeme günlerinde hamil ödenmesi gereken asgari tutarı öder, bakiyeyi daha fazla miktarla belirlenen taksitler doğrultusunda öder. Böylece kart hamili bankanın sunmuş olduğu taksitli kredi kartı imkânından yararlanırken bankada murabaha kartı sayesinde üye işyerinden aldığı komisyona ek olarak kart hamilinden de gelir sağlamış olur.

İslam fıkıh akademisi 23–28 Eylül 2000 de ki toplantı da Ebu Gudde ve Kari tarafından sunulan murabaha kartı önerisini kabul etmemiştir. Aleyhte görüş bildiren Vehbe Zuhayli'ye göre bu öneri, faizin bir çeşidi olduğuna dair birçok görüşün olduğu murabahaya yeni bir kapı açmaktan ibarettir. Diğer birçok aleyhteki görüşte de yine işin

içinde murabahayı caiz görmeme delilleri vardır. Ancak bir murabahayı caiz gibi görüp yeni murabaha işlemini kabul etmemek pek de yeterli bir delil gibi gözükmemektedir.

Al-Baraka Topluluğu Hukuk Kurulu da murabahayı caiz görmemektedir ve bunu şu gerekçelere dayandırır:” Murabahayı mutlak alım satımdan ayıran birtakım özellikler vardır. Bunlardan biri de bankanın murabahada etkin bir şekilde yer almasıdır. Bu da malı satın alıp teslim ettikten sonra müşteriye satmakla olur. Ancak böyle bir durumda karı meşru kılan risk ortadan kalkmamış olur.¹¹⁹ “

Çoğunluğun bu kart önerisine uygun bakmadıkları görülmektedir. Bu açıdan üzerinde ciddi bir şekilde ittifak edilen ve benimsenen bir kart önerisinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak katılım bankaların kredi kartlarında murabahanın caiz olduğunu söyleyenlerin hükmünün de bulunması sebebiyle özellikle bu satış biçimine yöneldikleri de bir gerçektir. Çünkü nakdi kredi, bu işlemin içinde yoksa bile bu satıştan kredi elde edilmek istendiği açıktır. Hedef daha fazla ortaklık sistemini andıracak ve üzerinde ihtilafların olmadığı bir kredi kartı uygulamasıdır. Henüz faizli kredi sistemine alternatif ciddi bir kart çeşidinin olması elbette üzüntü vericidir.

---

¹¹⁹ Mecmu'at-ü Delleli'l-Bereke, age, 158–159

SONUÇ

İnsanlık yerleşik hayata geçip paylaşma ihtiyacı duydukları andan itibaren değişik mübadele araçları kullanmışlardır. Zaman ilerledikçe bu araçlar da daha kolay olmuş ve insanlar ekonomik alanda bir rahatlığa kavuşmuştur. İlk kolaylık, paranın bulunması ile başlamıştır. İlk önce madeni olan bu paraların kullanılabilir hale getirilmesi için hacmi ve şekliyle de uğraşılmış ve en son şimdiki halini almıştır. Kâğıt para ile daha az maliyete kullanım olmuşsa da kendisi taşıma külfetinden kurtulmamıştır. En son ekonomik kurumların ve bunun en başta geleni olan bankaların bu alanda ilerlemesiyle mübadelede de ilerlemeler kaydedilmiş ve şu an yarım asırdır kullanılan kredi kartı kullanılmaya başlanmıştır.

Kart çeşitlerinin çok olması ve sistemlerinin değişik olmasından dolayı kart çeşitleri, birbirlerinden arı bir şekilde ele alındığında öğrenilebilir. Bu çeşitlilik, alışverişlerde kullanılan her kartın krediye de açık olmamasının bir sonucudur.

Kredi kartı bankacılık sektörünün hizmetlerinden biridir. Nakit para taşıma zorunluluğundan kurtararak her an alışveriş yapabilme şansını verebilmekte kayıt dışı ekonomiyi azaltmakta ama buna rağmen düzensiz kullanıldığı zaman da zararlı olabilmektedir. Bu anlamda kart elde edilirken tarafların yerine getirilmesi gereken bazı kurallar olmaktadır. Bu kurallar, modern hukukta olduğu gibi İslam hukukunda da yeri tartışılmaya başlanmıştır.

Hükmü konusunda çoğunlukla ihtilaf vardır. Bu hem hukuki alandaki yetersiz çalışmadan hem de genel akit kuralları ile bankacılık işlemleri kıyaslamasında karşılaşılan zorluklardan kaynaklanmaktadır. Teknolojinin bir nimeti olmasına rağmen faizcilik ve çıkarıcılığın bir aracı haline gelmiş olması bu alanda İslami hükmü gösteren bir çalışmayı

gerekli hale getirmektedir.İşlemlerinin bu kadar karmaşık olmasından dolayı kredi kartını kullanma konusunda genel anlamda net bir hüküm vermek zor olmaktadır.

Kredi kartı bu bağlamda dikkatle kullanılması gereken bir ödeme aracı durumundadır. Bu konuda ciddi bir alternatifin de olmayışı işin üzüntü verici yanındır. Biz bu çalışmamızda birçok görüşü bir araya getirdik ve düzenlemeler ile akit genel kuralları hakkında da bilgi verdik ki konu tüm yönleriyle bir araya gelsin.

Öte yandan sadece hukuki yönü üzerinde durulmamıştır. Çünkü çağdaş fıkıh sorunlarından olan ve her zaman insan hayatında güncelliğini koruyan böyle bir konunun bir çalışmada hukuki yönünden önce çalışma sistemleri ve çeşitlerini bilmek anlaşılması konusunda büyük yarar sağlayacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- AHMED B. HANBEL, (241/885), Müsned I-IV, İstanbul 1981.
- AHMED CEVDET Paşa, Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye, İstanbul 1311/1894
- BAYINDIR, Abdülaziz, <http://www.kurandersi.com/kitaplar/TicaretveFaiz.doc>.
- BAYINDIR, Servet, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, İstanbul 2005.
- BELÂZURÎ, Ebu Cafer Ahmed bin Yahya bin Cabir (279/892), Futûhu'l-Buldân, Mısır 1932.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (256/869), el-Câmi'ü's-Sahih, I-VIII, İstanbul 1981.
- CEMAL, Garib, el- Mesârif ve'l-A'malü'l-Masraffiye fi's-Şeriatü'l-İslamiyyeti ve'l-Kanun, Kahire 1972.
- DÖNDÜREN, Hamdi, Çağdaş Ekonomik Problemlere İslami Yaklaşımlar. İstanbul 1988.
- , Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali, İstanbul 1993.
- , İslâm Hukukuna Göre Alım-Satımda Kâr Hadleri, Balıkesir 1984.
- , İslami Ölçülerle Ticaret Rehberi, İstanbul 1998.
- DURÎ, Abdülaziz Tarihu'l-İrakı'l-İktisadi fi'l-Karni'r-Rabii'l-Hicri , Beyrut 1974.
- EBU MUZAFFER, Muhyiddîn Muhammed Bahadır Alemgâr (1118/1706), I-XI, Riyad 1415/1995.
- EBU ZEYD, Bekir b. Abdullah "Bitakatü'l İ'timan Hakikatuha'l-Benkiyyetü" Ticariyye ve Ahkamuha's-Şer'iyye, 36, Beyrut 1996.
- EKİNCİ, Mustafa, Özel Hukuk ve Ceza Hukuku Uygulamasında Banka Kartları Ve Kredi Kartları, Ankara 2002.
- ELDEM, Vedat, Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartları Hakkında Bir Etüt, Ankara 1994.
- EBÛ DÂVUD, Süleyman b. Eş'as (275/888), Sunenu Ebi Davud, I-IV, İstanbul 1401/1981

EBÛ UBEYD, Kasım b.Sellam el-Herevi (224/838), el-Emvâl, Kahire 1989

ERGIN, Feridun, İktisat, İstanbul 1964.

ERSOY, Arif, İktisadi Müesseseler Tarihi, İzmir 1986.

HİÇ, Mükerrerem, Para Teorisi, İstanbul 1969.

http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslamlari/banka_kartlari_kredi_kartlari_kanunu.htm

<http://www.e-kuran.net/modules.php?name=News&file=article&sid=24>

<http://www.milligazete.com.tr/index.php?action=show&type=report&topicid=280>

<http://www.sabah.com.tr/2005/01/15/eko103.html>

<http://www.sabah.com.tr/2006/01/03/gun107.html>

<http://www.sahab.net/forums/showthread.php?t=339565>

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/egm/b001000.html>.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Para>

İBN ABDILHAKEM, Muhammed b. Abdillah (214/829), Siretu Ömer b. Abdülaziz, Beyrut 1387/1967

İBN ABİDİN, Muhammed b.Abidin (1252/1836), Reddül-Muhtar 'ala'd-Dürri'l Muhtar, I-VIII, İstanbul 1984.

-----, Tenbîhu'r-Rukud alâ Mesâili'n-Nükûd, İstanbul 1319.

İBN ARABÎ, Ebu Bekir Muhammed b.Abdullah (543/1148), Ahkâmü'l-Kur'an,I-IV, Darü İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye 1957.

İBN ESİR, Ebu Saadet Mübarek b.Muhammed (634/1232), et-Tabakatü'l-Kübrâ ,I-VII, Mısır 1303/1886.

İBN HALDUN, Ebu Zeyd Abdurrahman b. Muhammed (808/1406) Mukaddime, I-III, İstanbul 1968.

İBN HAVKAL, Muhammed b. Alî en-Nasibî (367/977), Sûretü'l-Arz, Beyrut ty.

İBN KAYYİM, Şemsuddin Ebu Abdillâh Muhammed b.Ebi Bekr el-Cevziyye (751/1351)
İlâmü'l-Muvakkı'ın I-IV, Beyrut 1407/1987.

İBN KUDÂME, Ebu Muhammed Abdillâh b.Ahmed (620/1223), el-Muğnî, I-IX, Kahire,1986.

İBN MANZÛR, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), Lisânü'l-Arabi 'l-Muhit, I-XIV, Beyrut 1990.

İBN RÛŞD, Muhammed b.Ahmed (595/1198), Mukaddimât, I-III, Mısır 1324,

İBN SA'D, Muhammed (230/845) ,et-Tabakatü'l-Kübrâ, I-IX, Beyrut, 1377/1960.

İSLAM FIKIH AKADEMİSİ'nin bu konudaki 23-28 Eylül 2000 Tarih ve 108(2/12)sayılı kararı için MMFim.Yıl: 2000; Sayı:12, III.

KARAMAN, Hayrettin, Mukayeseli İslam Hukuku, I-III, İstanbul 2003.

-----, İslam'ın Işığında Günün Meseleleri, I-III, İstanbul 2002.

KÂSÂNI, Alaüddin Muhammed bin Mes'ud (587/1191), Bedaiü's-Sanâi' Fî Tertîbi's- Şerâi, I-VII, Beyrut 1394/1974.

KOCAİMAMOĞLU, Süruri, Bankacılık Ansiklopedisi, Ankara 1983.

KUDAH, Mansur Ali Muhammed, "Bitakatü'l İ'timan" s.165-171 (yayımlanmamış yüksek lisan tezi, Yermuk Üniversitesi)

MECMU'AT-Ü DELLETİL BEREKE, Kararat'u ve tavsiyat'u nedevasi'l-bereke li'l iktisadi'l-islami 1403-1422, Cidde 1422.

MENİ', Abdillâh, Buhûs fî'l-iktisadi'l-İslâmî, Beyrût 1996.

MEVSİLİ, Ebu'l-Fazl Mecduddin Abdillâh b.Mahmud (683/1284), el-İhtiyar li Ta'lili'l Muhtâr, I-IV, Beyrut ty.

MERĞİNANİ, Ebu'l Hasen Burhanuddin Ali b. Ebu Bekr b. Abdulcelil el-Ferğani el- Merğinani er- Riştani (593/1197), el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-Mübtedi, I-IV, İstanbul 1991.

MÜSLİM b.Haccac el-Kuşeyri (261/874), el-Câmi'u's-Sahih ,I-X, Beyrut 1991.

NACCAR, Ahmed, Bünuk bila fevaid Kadiyyet-ül Bünuki'l-İddihari'l Mahalliye, Cidde 1985.

POROY, Reha Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 1971

SÂBÎ, İbrahim Ibn Hilal es-Sabi (448/1056), Kitabu'l-Vüzerâ, , Kahire 1958.

SERAHSÎ, Muhammed b.Ahmed (490/1097),I-XXXI el-Mebsut, Beyrut 1409/1989.

ŞÎRAZÎ, Ebu İshak İbrahim (476/1083), el-Mühezzeb fi Fıkhî'l-İmami'ş-Şafii,I-II, Beyrut 1995.

ŞİRBÎNÎ, Hatip (977/1570), Muğni'l-Muhtâc Şerhu'l Minhâc,I-IV, Mısır, ty.

TEOMAN, Ömer, Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, İstanbul 1996.

TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa (279/892), Sünenü't-Tirmizi, I-III, İstanbul 1992.

TÜRK HUKUK LÛGATI, "Akit" md. Ankara, 1991.

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ(TBB), Kredi kartları,

http://www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/kredi_kartlari.doc

ULUTAN, Burhan, Bankacılığın Tekâmülü. Ankara 1957.

YILMAZ, Eyyüp, Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri, İstanbul 2000.

-----, Akıllı Kartlar, <http://www.activefinans.com/active/arsiv/sayi13>

ZERKA, Mustafa Ahmed, el-Fıkhü'l-İslami fi Sevbihî'l-Cedid, Dımaşk 1967-68.

ZÜHAYLÎ, Vehbe, el-Fıkhü'l İslami ve Edilletuhu, I-IX, Dımaşk 1405/1985

-----, Bitakatu'l-İ'timan, <http://www.zuhayli.net/Credit.htm>

MAKALELER

DURŞUN, Akif, <http://www.ilkadimdergisi.com/206/kapak-akifdursun.htm>

BEŞER, Faruk, <http://www.farukbeser.com/tr/cevapoku.asp?id=248>

DARIR, Sıddık Muhammed Emin, "Bitakatü'l İ'timan", Mecelletü'l Mecma'ı'l-Fıkhî-il İslami
2000, Sayı: 12, III.

DÖNDÜREN, Hamdi, Veresiye Satışlarda Vade Farkı Caiz midir

http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=962&id2=3

DURŞUN, Akif, Kredi Kartları Üzerine Yeni Bir Mülâhaza,

<http://www.ilkadimdergisi.com/206/kapak-akifdursun.htm>

EBU ĞUDDE, Abdussettar, "Bitakatü'l İ'timan", Mecelletü'l Mecma'l'l-Fıkhı-il İslami 2000,
Sayı: 12, III.

KARAMAN, Hayrettin, Kredi Kartı ile Altın Satımı,
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0178>

KÂRİ, Muhammed Ali, Bitakatu'l-İ'timani Gayri'l Muğattati, Mecelletü'l Mecma'l'l-Fıkhı-il
İslami 2000, Sayı: 12, III.

METİN, Hulusi, Anayasa m. 38/ 7 son fıkrası,
<http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=54>

MENİ, ABD Süleyman, "Bitakatü'l İ'timan", Yıl:1996; Sayı: 10, I.

REİSOĞLU, Seza, Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları,
[www.tbb.org.tr/turkce/konferans/SR-
Banka%20Kredi%20Kartlari%20ve%20Uygulama%20Sorunlari.doc](http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/SR-Banka%20Kredi%20Kartlari%20ve%20Uygulama%20Sorunlari.doc)